

Altijd vergeven?

Nico van der Voet

Altijd vergeven?

Over schuld en vergeving tussen mensen

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

www.boekencentrum.nl

Ontwerp omslag: Mirella Dijkerman, Den Haag
Illustratie omslag: Corbis

ISBN 978 90 239 1758 8
NUR 711

© 2007 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Woord vooraf

Ruim tien jaar geleden heb ik dit boekje over schuld en vergeving tussen mensen geschreven. Het verscheen in een serie voor jongeren. De uitgever heeft mij gevraagd om de tekst aan te passen, zodat het nu ook een boek voor ouderen is. Dit bood mij de kans om het hele verhaal door te lopen en waar nodig te wijzigen. Ik heb namelijk ook lezingen gehouden over het thema en daarbij veel vragen gekregen. Die heb ik nu verwerkt. De meeste vragen gingen over wat wij kunnen doen als een dader geen spijt heeft van het kwaad dat hij heeft gedaan. Het hoofdstuk dat daarover gaat, heb ik flink aangepast. Een andere belangrijke vraag ging over het pastoraat aan mensen in conflicten. Daarover heb ik een nieuw hoofdstuk toegevoegd.

Schuld, berouw, vergeving en verzoening zijn centrale zaken in de bijbel. Ze zijn het ook in het leven van mensen. Daarom wordt er veel over gezegd en geschreven. Enige literatuur vermeld ik achter in het boek.

De citaten in dit boek zijn een illustratie bij het betoog. Zij zijn voor een deel letterlijk van jongeren, in leeftijd variërend van veertien tot negentien jaar. Die hebben ze mij toevertrouwd. Voor een ander deel heb ik ze mensen in de mond gelegd.

Ter ondersteuning van het gesprek heb ik vragen opgenomen achter de meeste hoofdstukken. Die zijn vrijwel hetzelfde als in de vorige druk.

De belangrijkste bron voor het thema vergeving is de bijbel zelf. Er staan veel tekstverwijzingen in dit boek. Ik kan ieder

aanbevelen de bijbel open te slaan, zo mogelijk in verschillende vertalingen. Hij of zij wordt er door verrijkt en kan toetsen wat ik schrijf.

Veenendaal, augustus 2006

Nico van der Voet

Inhoud

1. Vergeven?	9
2. Let goed op!	15
3. Indien uw broeder tegen u zondigt	20
4. Bestraf hem	28
5. Als hij berouw heeft	44
6. Vergeef hem	53
7. En als hij geen berouw heeft?	67
8. Ik kan niet vergeven	84
9. Als jij zelf de dader bent	92
10. Verzoeningspastoraat	103
Enige literatuur	112

1. Vergeven?

Hij stond te wachten na de kerkdienst, terzijde van het pad waarlangs de gastpredikant moest passeren. Er stonden geen mensen in de buurt. Toen hij langs kwam, schoot hij hem aan. 'Dominee, mag ik u even iets vragen?'

'Jawel, dat is prima!'

'U had het in de preek over vergeven. U zei dat we dat moeten doen. Moet vergeven altijd? Mijn vader en moeder zijn gescheiden. Moet ik mijn vader vergeven dat hij er met een andere vrouw vandoor is gegaan? Hij wil weer contact met mij krijgen, want ik ben zijn enige zoon. Ik wil het echter niet. Ik kan hem niet vergeven wat hij mijn moeder heeft aangedaan.'

De predikant keek een beetje verbaasd naar de jongen van een jaar of zeventien, die zijn zorgen zomaar in het voorbijgaan aan hem wilde vertellen. Dat doen jongens van die leeftijd niet zo gauw. De kwestie van het al dan niet vergeven zat hem blijkbaar wel erg hoog. Hij was een consequent man. Hij zei het voorzichtig, maar het was niet anders dan hij in zijn preek verwoord had. 'Ik ken jouw situatie niet, maar wij zijn allen geroepen om te vergeven. Vroeg of laat moet het zover komen. Dat is het unieke van de christelijke gemeente. In de wereld vechten ze om eigen rechten. Wij moeten bereid zijn zelfs onze vijanden lief te hebben. Dat geldt voor jou en dat geldt voor mij. Denk eens aan de Heiland. Wat moet Hij allemaal niet van ons vergeven!'

Ze praatten kort wat heen en weer. De jongen ging naar huis, bedroefd. Hij wilde wel vergeven, maar kon het niet. Hij was en bleef boos op zijn vader. Ook nu weer was bevestigd dat hij daardoor eigenlijk tekortschoot in zijn christen zijn.

De predikant liep richting auto. Ook hij was niet tevreden. Theologisch had hij juist gehandeld, vond hij. Hij mag als predikant mensen niet de ruimte geven om niet te vergeven. Dan zou hun situatie boven de Schrift staan. Het zinde hem echter niet dat hij zich er zo kort vanaf gemaakt had. Dat kon moeilijk anders op het kerkpad. Het deed hem pijn dat hij het de jongeman moeilijk gemaakt had met zijn opdracht om te vergeven. 'Het Evangelie is niet naar de mens, dat zie je maar weer', bedacht hij, tot zijn schrale troost.

Half elf. De schoolbel gaat. De lerares Engels pakt haar tas gedachteloos in. Omdat zij in die tas kijkt, ziet zij eerst niet dat een meisje achterblijft in het lokaal. Verbaasd kijkt zij op als Joanne begint te praten. Ze heeft geen inleiding nodig. Gespannen komt het eruit. 'Moet je altijd vergeven, wat vindt u, mevrouw?' De lerares ruikt onraad – ze heeft mensenkennis – en ontwijkt een direct antwoord. 'Wat is er gebeurd? Wat moet je vergeven? Heb je iets ergs meegeemaakt?' De leerlinge voelt dat ze met haar vraag kwetsbaar wordt en wil zich terugtrekken uit de gevarezone. Ze laat in haar reactie wel blijken dat ze de vraag inderdaad voor zichzelf stelde. 'Dat doet er niet toe, ik wil weten of ik altijd moet vergeven. U leidt toch de bijbelkring hier op school?'

De docente houdt nog even vol.

'Ik kan pas vertellen of jij moet vergeven, als ik iets weet van wat er heeft plaatsgevonden. Het maakt voor mij een groot verschil of je vriendin je in de steek gelaten heeft of dat je vader je mishandelt. Ik noem maar iets.'

Als door een angel gestoken, reageert de leerlinge. 'U hoeft mijn vader niet te verdenken, want het is mijn vader niet!'

'Wie dan wel?'

'Dat zeg ik niet!'

'Ook niet op een ander tijdstip, als ik je er een paar dagen over laat nadenken?'

'Nee, dat zeg ik nooit. Ik zal het mijn ouders besparen dat ik de vuile was buiten hang. Toe, zegt u nou maar of ik altijd vergeven moet. Dat is het enige wat ik wil weten!' De lerares

denkt aan het 'zeventigmaal zevenmaal' uit de evangeliën. Ze krijgt het niet over haar lippen. Ze vermoedt iets ergs in het leven van het meisje. Ze wil het kind niet klem zetten. 'Je hoeft niet altijd te vergeven, Joanne. Je hoeft zeker niet altijd direct te vergeven.'

Twee situaties. Waarheidsgetrouw. Wat is het nu? Moet je altijd vergeven? Heeft de predikant gelijk? Hij wil niet teveel afgaan op de situatie van mensen. Hij wil vooral het Woord laten spreken. De bijbel vraagt vergeving en dat is heilzaam voor een wereld vol vechtersbazen. Als mensen daar moeite mee hebben, ligt dat niet aan het Evangelie, maar aan die mensen. Of heeft die leraar gelijk? Ze wil haar leerling niet een onmogelijke last opleggen. Ze houdt rekening met de – voor haar zelfs onbekende – situatie. Die kan wel eens zo ernstig zijn dat de eis om te vergeven een slachtoffer dubbel belast. Eerst is er het leed en daarbovenop komt het schuldgevoel van het niet kunnen vergeven. Wat is het? Moet een christen vergeven? Altijd vergeven? Onvoorwaardelijk vergeven? Direct vergeven? Mag hij ook niet vergeven, voorwaarden stellen of met vergeven wachten?

Het leven is soms hard, ook voor gelovige mensen. Te midden van de zegeningen is er leed. Een deel van het leed is door mensen veroorzaakt. Er zijn ouders die de jeugd – en het leven daarna – van hun kinderen kapot maken. Die hen psychisch manipuleren. Er zijn (groot)vaders die een (klein)dochter misbruiken. Het kan ook andersom. Er zijn kinderen die hun ouders op het hart trappen. Ze gooien belangrijke elementen van de opvoeding over boord. Ze terroriseren het gezin. Een dochter neemt misschien wel wraak op de strenge opvoeding door ervoor te zorgen dat ze op haar zestiende al zwanger is. Vrienden laten elkaar vallen, soms uit pure jaloezie. Collega's werken met de ellebogen om ten koste van elkaar promotie te maken. Huwelijken sneuvelen door egoïsme of overspel van een partner. Buren kunnen elkaar het leven zuur maken. Broers en zussen gaan soms vechtend door het leven na het overlijden van de ouders.

Wat doen gelovige jongeren, mannen en vrouwen in deze of soortgelijke situaties waarin hun leed berokkend wordt? Vechten zij terug? Lijden zij alleen maar? Vergeven zij degenen die hen onrecht hebben aangedaan?

Wat gelovige mensen doen, zal in de praktijk niet zoveel verschillen van wat ongelovige mensen doen in soortgelijke situaties. De een vergeeft gemakkelijker dan de ander. Je hebt wrokkige mensen met een feilloos geheugen voor alles wat hun ooit is aangedaan. Je hebt er ook die alles met de mantel der liefde bedekken. Dat hangt dikwijls samen met het karakter van iemand. Wat gelovige mensen doen, is daarom niet zo interessant om te bestuderen. Veel belangrijker is dat we nadenken over wat gelovige mensen zouden *moeten* doen, als hun onrecht wordt aangedaan. *Behoort* een christen altijd vergevingsgezind te zijn? Als een christen de neiging heeft om op goede gronden uit boosheid te handelen, behoort hij dan zichzelf te corrigeren en toch te vergeven?

Er is maar één plaats waar wij het antwoord op deze kwestie kunnen vinden. Dat is in het Woord van God. Daarin vinden wij de geboden die het richtsnoer zijn voor ons leven. Gods geboden zijn bedoeld om het leven op aarde mogelijk te maken (Deut. 5:32, 33). Hoe spreekt de bijbel over vergeven? Hoe kunnen wij dat toepassen in ons eigen leven? Paulus zegt in Efeziërs 4:32 dat wij elkaar moeten vergeven, *kathoos* God in Christus ons vergeven heeft. Dat Griekse woord *kathoos* betekent twee dingen: 'omdat' en 'zoals'. Juist die dubbele betekenis is van belang. Wij moeten elkaar dus vergeven *omdat* God ons vergeeft. Dat is een bekende gedachte. Wij hebben een belangrijke reden om elkaar te vergeven! Vervolgens moeten wij elkaar vergeven *zoals* God ons vergeeft. God heeft in Christus het voorbeeld gegeven van vergeven. Dat is een iets minder bekende gedachte. Hoe moeten wij vergeven? Ons wordt gevraagd precies zo te vergeven, zoals God dat doet. Wij hoeven, bij wijze van spreken, niet soepeler en niet strenger te zijn dan Hij, als wij over vergeven tussen mensen nadenken. Als wij het *omdat* van vergeven vergeten,

kunnen wij te vrijblijvend over vergeven gaan spreken. Als wij het *zoals* vergeten, zouden wij wel eens te wettisch kunnen worden.

Van alle teksten over vergeven tussen mensen, springen de woorden uit Lucas 17:3, 4 eruit. Wat daar staat, lijkt niet voor tweeërlei uitleg vatbaar. Dit boek bouwen we daarom op aan de hand van deze uitspraak van Jezus. We komen er via deze woorden ook achter hoe God zelf met vergeving omgaat.

Lucas 17:3, 4

Ik geef hier twee keer de tekst van de genoemde verzen.

In de Statenvertaling staat: Wacht uzelfen. En indien uw broeder tegen u zondigt, zo bestraf hem; en indien het hem leed is, zo vergeef het hem. En indien hij zevenmaal daags tegen u zondigt, en zevenmaal daags tot u wederkeert, zeggende: Het is mij leed; zo zult gij het hem vergeven.

In de Nieuwe Bijbelvertaling staat: Let dus goed op jezelf! Indien je broeder zondigt, spreek hem dan ernstig toe; en als hij berouw heeft, vergeef hem. En als hij zevenmaal op een dag tegen je zondigt en zevenmaal naar je terugkeert en zegt: 'Ik heb berouw', dan moet je hem vergeven.

Bij deze vertalingen maak ik attent op één verschil. In de Statenvertaling staat tweemaal 'tegen u'. 'Indien uw broeder tegen u zondigt...' Het eerste 'tegen u' ontbreekt in de Nieuwe Bijbelvertaling, omdat dat niet in alle handschriften van de Griekse grondtekst staat. Hetzelfde verschijnsel kunnen we opmerken in Matteüs 18:15, een tekst die we in dit boek ook nog tegenkomen. Dit is geen probleem. Onze reactie mag namelijk niet uitmaken. Als een broeder zondigt, ongeacht of wij er iets mee te maken hebben, mogen wij vermanend en vergevend optreden. Hij is immers onze geloofsbroeder! Dat is ook het geval als een medechristen speciaal tegen ons

zondigt. Dat Jezus dat laatste vooral bedoelt, blijkt uit vers vier. Daar staat 'tegen u'.

Nog één opmerking vooraf: om Lucas 17:3, 4 te begrijpen, zeg ik in het volgende hoofdstuk ook iets over Lucas 17:1, 2 en aan het einde van het boek over vers 5, 6. Dan zie we het tekstverband van Jezus' woorden over vergeving en de reactie van de discipelen erop.

2. Let goed op!

Kenmerken van christen zijn

Is aan ons te zien dat we christen zijn? Als wij op zondag in de kerk zitten, moet dat voor anderen ook op doordeweekse dagen te merken zijn. Er is geen verschil in de manier waarop een gelovige leerling en een ongelovige leerling opdrachten voor wiskunde maken. De manier waarop een christelijke verpleegkundige voor een zieke zorgt, wijkt vermoedelijk ook niet af van de wijze waarop een niet-gelovige collega dat doet. Toch is het leven van een christen soms anders dan van een niet-christen. Hij doet en denkt vanuit het geloof. Dat zet, hoe dan ook, een stempel op zijn woorden en daden.

De Here Jezus geeft dikwijls richtlijnen aan zijn discipelen voor hun levensstijl. Als zij Hem willen volgen, dienen zij als zodanig herkenbaar te zijn. De mensen moeten kunnen zien: 'Hé, die hoort ook bij Jezus!' Dat mag hen dan niet irriteren, maar moet hen juist belangstellend maken. Zo zegt Jezus bijvoorbeeld: 'Hieraan zullen alle mensen herkennen dat jullie mijn discipelen zijn, als jullie elkaar liefhebben' (Joh. 13:35). Dat vinden de mensen niet vervelend. In een liefdeloze wereld zijn ze daarvan onder de indruk. Ze raken dan door het gedrag van de discipelen geïnteresseerd in Christus en zijn Koninkrijk. Dat is de bedoeling.

In de eerste vier verzen van Lucas 17 geeft Christus ook aanwijzingen voor de levensstijl van zijn discipelen. In de kern komt het hierop neer: *een discipel van Jezus gaat anders om met zonde dan iemand die Hem niet volgt*. Zonde is: de over-

treding van Gods geboden. Deze gedachte wordt in twee delen gesplitst.

1. Lucas 17:1, 2: *Een discipel van Jezus verleidt anderen niet tot zonde.* Letterlijk zegt Jezus dat zijn discipelen anderen niet mogen laten struikelen. (In de Statenvertaling heet dat 'ergeren'.) Een christen nodigt andere mensen niet uit tot een leven dat bij God vandaan voert. Hij nodigt zijn klasgenoten niet uit om drugs te gebruiken. Hij vraagt niet of zijn buurman meegaat op zondag om extra geld te verdienen, in plaats van naar de kerk te gaan.

Jezus weet dat vooral aan het einde der tijden de afval van Hem groot zal zijn. Mensen zullen elkaar verleiden tot een leven los van God en tot een levensstijl die niet meer past bij Gods geboden. Het ergste is dat ook (juist!) de kleintjes verleid worden. De kinderen, de jeugd, de pasbeginnende gelovigen. De Here Jezus is zeer boos als Hij daaraan denkt. 'Wee hem, door wie verleidingen komen!'

2. Lucas 17:3, 4: *Een discipel van Jezus doet iets aan de zonden van anderen: hij bestraft en vergeeft.* Een christen verleidt zijn medechristenen niet om te zondigen en te breken met God. Dan laat hij ze struikelen in een valkuil. Hij doet zelfs het omgekeerde. Als hij ziet dat een ander zondigt, grijpt hij in. Hij probeert hem met Gods hulp uit de valkuil van de zonde te bevrijden.

Wij mogen anderen niet uitnodigen om Gods geboden te overtreden. Als we zien dat onze vrienden zich metterdaad van God afkeren, is het onze taak om ze te proberen te redden. We waarschuwen hen voor hun zondige levensstijl. We wijzen hen op de hemelse Vader. Als die waarschuwing gehoor vindt, proberen we hen te helpen bij hun vernieuwde levenswandel.

Iets ondernemen tegen de zonden van anderen, is helemaal een gevoelige zaak als je er zelf bij betrokken bent, als iemand tegen jou gezondigd heeft. Toch is ook dan een gepaste reactie gewenst. Je mag ook in die situatie terechtwijzen. Dan gun je de ander een nieuw leven, dat begint met jouw vergeving.

Op jezelf letten

Over andere mensen praat het altijd gemakkelijk, vooral als ze dingen verkeerd doen. 'Heb je al gehoord dat die-en-die..., nou ik vind het schandalig!' Hoe meer je praat over de fouten van anderen, des te beter voel je jezelf. Op die manier wenst Christus niet te denken. Tussen zijn twee waarschuwendende opmerkingen in zegt Hij daarom: 'Let op julliezelf!' Deze opmerking hoort evenzeer bij vers 1 en 2 als bij vers 3 en 4.

'Let op julliezelf!' We kunnen het op verschillende manieren weergeven. Jezus zegt: 'Let goed op je eigen gedrag!', of 'Weest op jullie hoede'. De bedoeling is duidelijk. De discipelen moeten vooral zichzelf in de gaten houden. Dat is beter dan over andere mensen te praten. Zijn zij zelf soms bezig anderen op een verkeerd spoor te brengen? En: hoe gaan zij zelf om met mensen die zondigen? Als iemand hun leven moeilijk maakt, hoe reageren zij dan zelf? Laten ze de zondaar verder ontsporen of brengen ze hem weer op het rechte pad?

Een dringende oproep

Christus spreekt tot de discipelen en via hen tot ons. 'Let goed op jezelf', zegt Jezus tegen jongeren en ouderen in de gemeente van vandaag. Ook wij worden gewaarschuwd door Jezus. Zijn woorden moeten we altijd in onze oren knopen, want Hij spreekt met goddelijk gezag (Mat. 7:29). Een gewaarschuwd mens telt voor twee. Een door Jezus gewaarschuwd mens telt voor drie. De Here Jezus spreekt op de man af. Daarvoor zijn een paar redenen, die opnieuw zowel op Lucas 17:1, 2 als op vers 3, 4 slaan.

Nadenken over zonde en genade hoort bij de kern van het Evangelie. De evangelieboodschap is dat God zijn Zoon naar deze aarde stuurt, omdat Hij genade wil geven aan zondige mensen. Hij laat daarvoor het oordeel neerdalen op

het hoofd van zijn Zoon. Als God zo de macht van de zonde wil breken, mogen mensen elkaar toch niet weer tot zondigen verleiden? Het kan dan toch ook niet dat een christen met droge ogen aanziet dat zijn broeder (tegen hem) zondigt en Gods genade verspeelt? Hij moet daar iets aan doen.

Een gelovige moet zich anders gedragen dan een niet-gelovige. In de wereld vechten veel mensen, leven in zonde, nodigen elkaar uit kwaad te doen en zijn hard voor elkaar. In de discipelkring mag dat niet voorkomen (Mat. 20:26). 'Maar gij geheel anders: gij hebt Christus leren kennen', zegt Paulus in Efeziërs 4:20 (NBG). Als je gelooft, woon je nog steeds in de wereld, maar je leeft niet meer volgens de slechte gewoonten van die wereld.

Wat zullen we trouwens denken van de uitstraling van ons gedrag op niet-christenen? Als wij niet op onze eigen woorden en daden letten, dan verliest het leven als christen zijn aantrekkingskracht. Er verschijnen wel eens berichten in de krant over christelijke sekten waarvan de leden knoeien met geld, geweld gebruiken of op seksueel gebied ontsporen. De leden verleiden elkaar dus tot zonde. Dat is een aanfluiting voor het christelijk geloof. Dat is ook het geval als ongelovigen horen dat christenen ruzie maken in hun gemeente en verbitterd uit elkaar gaan in plaats van hun problemen oplossen door elkaar te vergeven. Ook hierom zegt Christus: 'Let op julliezelf'. De aantrekkingskracht van Gods Koninkrijk is in het geding als wij ons eigen gedrag niet in de gaten houden.

Verwerkingsvragen en -opdrachten

1. Lees Efeziërs 4:17-24 (kijk in verschillende vertalingen!). Probeer uit dit stukje een paar argumenten te halen waarom een christen goed moet letten op zijn levensstijl.
2. Kun je dingen noemen waarmee mensen – jong of oud – elkaar verleiden om los van God te leven? Hebben we zelf last van die verleidingen?

3. Waarom is het zo interessant om naar het foute gedrag van anderen te kijken en zo moeilijk om de eigen zonden eerlijk onder ogen te zien?
4. Welk gedrag van christenen kan ongelovigen afstoten? Geef voorbeelden.

3. Indien uw broeder tegen u zondigt

Een lastige broer

'Wij hebben geen contact meer met mijn broer en schoonzus. Vroeger hadden we samen een bedrijf. Dat is misgegaan. Mijn broer heeft ons beschuldigd van fraude en zelfs tegen ons geprocedeerd. Het is volkomen vals en er is dus ook nooit iets aangetoond. Hij blijft het verhaal echter verder vertellen. Ik probeer het van me af te zetten, maar af en toe word ik er gek van. Hij komt gewoon bij de familie, die niet weet wat ze ervan denken moet. Dus wij hebben steeds minder contacten met de anderen, omdat wij het niet kunnen opbrengen mijn broer en schoonzus te ontmoeten. We zaten in dezelfde kerk en dat is nu ook voorbij.'

Afschuwelijk, zo'n verhaal! Helaas is het voor veel mensen, met de nodige variaties, herkenbaar. Je zou zo'n broer graag een lesje leren. Hij is niet de enige broer die gezinsrelaties verstoort. Vergeet trouwens de lastige zussen niet. Soms maken ze elkaar het leven zuur in hun jonge jaren. Soms begint het pas nadat hun ouders overleden zijn.

Je broeder in geloof

Een christen heeft meer broers en zussen dan zijn eigen gezin rijk is. In de plaatselijke christelijke gemeente en wereldwijd heeft hij broeders en zusters in het geloof. Aan hen denkt de Here Jezus als Hij zegt: 'Indien uw broeder tegen u zondigt'. De kerk van Christus is één groot gezin. God is de Vader,

de gelovigen zijn de kinderen. Helaas lijkt het gezin van de kerk niet alleen in de goede, maar ook in de slechte dingen op een gewone familie. Niet alle mensen die kinderen van God heten, leven als kinderen van God. Met de meeste broeders in dit grote gezin kun je het wel vinden, maar er zijn er ook die je niet liggen. Met een van hen is de relatie misschien grondig verstoord door grove fouten van zijn kant. Wat moet je nu aan met die broeder?

Wie is die broeder of zuster – Jezus denkt ook aan haar – die zondigt? Dat kunnen we ruim nemen. Het kan iemand uit de eigen kerkelijke gemeente zijn, misschien wel een ambtsdrager. Vrienden of vriendinnen uit de kerk kunnen tegen je zondigen. De kring is nog wijder. Denk ook maar aan alle christenen die je buiten de kerk leert kennen. Docenten of klasgenoten op de christelijke school zijn je broeder of zuster. De christelijke buurman is het ook, al gaat hij misschien naar een andere kerkelijke gemeente. Vergeet ook niet de mensen met wie we een dubbele band hebben, een bloedband en een verbondenheid in hetzelfde geloof. Misschien trapt een zus, die in hetzelfde christelijke gezin is opgevoed als wij, ons op het hart. Christus kan mijn vader bedoelelen, die elke avond na het eten uit de bijbel leest. Hij lijkt gelovig, maar zijn gedrag tegenover mij past daar niet bij.

Extra pijnlijk

Laten we ons even realiseren dat wat Christus hier zegt, pijnlijk is. Het was mogelijk dat Hij had gesproken over een conflict tussen vijanden. Dat zou ons niet verbaasd hebben. Vijanden doen elkaar de wreedste dingen aan. Het onderwerp omgaan met je vijanden komt regelmatig aan de orde in de Schrift. Hier laat Jezus dat echter rusten en spreekt Hij alleen over de relatie tussen broeders en zusters in de kring van de discipelen en de gemeente.

Broeders van hetzelfde huis hebben elkaar van God gekregen. 'Uit Gods hand hebben wij een zoon en broertje ontvangen...', staat er op geboortekaartjes. Ze hebben of

hadden dezelfde ouders. Ze zijn dus honderd procent bloedverwant, elkaars gelijken. Ze delen een gemeenschappelijke (opvoedings)geschiedenis van vele jaren. Ze hebben dus al minimaal vier belangrijke redenen om elkaar lief te hebben. Toch vindt al aan het begin van de wereldgeschiedenis de moord van Kaïn op zijn broer Abel plaats. Het is onvoorstelbaar. Wie kunnen elkaar beter begrijpen en steunen dan broers en zussen? Ze kunnen levenslang vreugde aan elkaar beleven. Toch kunnen ook zij elkaar het leven bitter maken. Het is helaas niet bij één broedermoord gebleven.

Dat broers en zussen uit één gezin tegen elkaar zondigen, is een pijnlijke zaak. Zo is het ook in de christelijke gemeente. Het is een werkelijkheid die niet zou mogen bestaan dat broeders en zusters in het geloof elkaar het leven verzuren. Ze hebben een gemeenschappelijke Vader en een gemeenschappelijke heilsgeschiedenis. Soms hebben ze een gemeenschappelijke levensgeschiedenis of hebben jaren gedeeld in dezelfde christelijke gemeente. Ze zijn door Christus aan elkaar verwant, haast nog nauwer dan bloedverwanten. Toch gebeurt het dat ze elkaar kwaad doen. Het is echt niet te begrijpen.

Een broeder die tegen je zondigt, is als een medesoldaat die je in de rug steekt. Je bent beducht voor het gevaar van de vijand voor je maar je wordt neergestoken door de verrader achter je. Je zult toch maar als moeder je kinderen waarschuwen voor 'enge' mannen, en een leuke onderwijzer van de christelijke basisschool, bovendien lid van je gemeente, blijkt de grenzen van intimiteit met kinderen niet in acht te nemen. Dat slaat een grote wond!

Jezus zegt: 'Als je gelovige broeder tegen je zondigt...' Dat is nog pijnlijker dan: 'Als je ongelovige vijand tegen je zondigt...'

Zondigen

Wat is zondigen tegen je broeder? De ene broeder zondigt tegen de andere als hij Gods geboden tegenover hem overtreedt.

God zegt: 'Gij zult niet stelen', en iemand besteelt zijn broeder toch. God zegt: 'Gij zult niet begeren', en iemand is toch vervuld van jaloezie op zijn broeder. Ga zo al de geboden maar langs. Jezus vat de geboden over de omgang tussen mensen samen als Hij zegt: 'Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf'. Er zijn helaas christelijke mensen die desondanks weigeren hun broeder lief te hebben. Ze heersen over hun broeder, ze dienen hem niet.

Liefdeloosheid kent veel vormen, die soms al genoemd worden in de Tien Geboden. Denk aan: niet helpen, kwaad spreken, sarcastisch doen, slaan, liegen, uitbuiten, seksueel misbruiken, kleineren, psychisch kapot maken. De rij kan nog langer gemaakt worden. Op vele wijzen kunnen mensen elkaars leven stuk maken. Dat kan grof gebeuren en subtiel, heimelijk of in het openbaar. Zondigen tegen de broeder kan zelfs in gedachten gebeuren. Dat is net zo erg als de daad zelf (Mat. 5:28).

Schuld tegenover mensen

Als mijn broeder zondigt tegenover mij, laadt hij schuld op zich. Daarmee zeg ik dat de verantwoordelijkheid voor wat is misgegaan tussen hem en mij, bij hem ligt. Ik heb nu het recht om boos op hem te zijn.

Om aan die verantwoordelijkheid ten opzichte van hun naaste(n) te ontkomen, zeggen veel mensen, zodra hun misdragingen aan de orde komen: 'Het is mijn schuld niet, de ander begon, ik kon er niets aan doen!' Dat is typisch een reactie van kinderen en van criminelen. Zo maken ze duidelijk dat ze niet wensen te worden aangesproken op wat er gebeurd is.

Wat is die verantwoordelijkheid die op de schouders ligt van mijn foute broeder? Deze: wat verkeerd is gezegd of gedaan, moet goed gemaakt worden. Er moet boete gedaan worden. De schuld moet worden afgehandeld. Denk maar aan een financiële schuld. Als hij mijn bezit bewust beschadigd heeft, heeft hij schuld totdat hij de schade betaald

heeft. Zolang een schuld niet vereffend is, draagt hij haar met zich mee.

Schuld tegenover God

Wie zondigt tegen zijn naaste, zondigt ook tegenover God. Zondigen is immers: Gods geboden overtreden. God heeft er alles mee te maken, als mensen elkaar pijn doen. Als koning David zijn schuld belijdt over zijn overspel met Bathseba en de moord op Uria, voelt hij dat goed aan. Hij zegt met nadruk tegen de Here: 'Tegenover U heb ik gezondigd!' (Ps. 32, 51). God onderwijst zijn volk in het gehoorzamen aan zijn geboden. Dat is voor het welzijn van alle mensen. Daarom doet het God leed, als Hij merkt dat zijn volk de geboden overtreedt.

De schuld tegenover God kent nog een aspect. Wie zich vergrijpt aan zijn medemens, komt ook aan Gods werk. Een mens is geschapen naar Gods beeld. Iedereen heeft daarom zijn medemensen te respecteren. Als iemand een jongetje mishandelt, overtreedt hij de wet van Nederland. Hij heeft ook problemen met de ouders. Die zijn woedend. Wie aan die jongen komt, komt aan zijn ouders. De Here God zegt als het ware: 'Als je dat ventje mishandelt, overtreed je niet alleen mijn wet, maar kom je ook aan Mij!'

Wie zondigt tegen zijn broer, overtreedt de regels van het gezin en tast zo het gezag van zijn ouders aan. Wie zondigt tegen zijn broer, komt ook aan een (ander) kind van zijn ouders, en verwondt dus ook hun hart. Zo is het ook bij God.

Een einde aan goede relaties

Zonde heeft grote gevolgen. Wie zondigt tegenover zijn broeder, zegt de relatie met hem op. In een goede relatie ben je eerlijk tegenover elkaar, je begrijpt en respecteert elkaar. Je durft alles te zeggen, ook je kritiek. Je waardeert dat van

elkaar. Zonde maakt daaraan een einde. Het contact is volledig over of de relatie wordt een toneelrelatie.

'Ik heb vier weken verkering gehad met een jongen van het jeugdkoor. Twee weken waren hartstikke gaaf. Toen heeft hij op een zaterdagavond mij gedwongen mij uit te kleden. Zijn ouders waren niet thuis. Ik walgde ervan, maar durfde me niet te verzetten. Ik kon het ook niet uitmaken, omdat ik dan tegen niemand zou durven zeggen waarom ik dat gedaan had. Ik heb toen nog veertien dagen net gedaan alsof ik hem leuk vond. Toen heb ik toch gezegd dat ik niet verder wilde met hem. Nu ben ik bang voor hem. Ik ben daarom van het koor af. Dat vind ik ook heel erg.'

Wie zondigt tegenover zijn broeder of zuster verbreekt ook de relatie met God. Tussen God en hem is een kloof gekomen door zijn schuld. Die kloof is er ook als de zondaar schijnheilig allerlei vrome dingen blijft doen. De jongeman van hierboven bleef gewoon mooie liederen zingen. Intussen was hij er wel de oorzaak van dat een meisje vanwege zijn verkeerde gedrag het koor verlaten had. God kan en wil echter niet wonen in het huis en hart van iemand die doelbewust zondigt.

Een moeras

Wat gebeurt er met je als je broer tegen je zondigt, of je vader of buurman of zus? Je wordt in een moeras getrokken. Als slachtoffer verlies je de vaste grond onder de voeten. Je belandt in een modderpoel van gevoelens en problemen.

Je piekert je suf. Je bent woedend op de dader. Je bent ook boos op jezelf dat je hem niet de baas bent. Je bent bang voor de toekomst. Je hoopt dat het ooit goed komt, maar je vreest het tegendeel. Je wilt praten, maar durft het niet. Je kunt de vuile was niet buiten hangen, vind je. Je voelt je zelf schuldig, want je hebt soms noodgedwongen meegeewerkt met het kwade. Je voelt je bedrogen. Je wilt volledig breken met de dader, maar je hebt nog zoveel medelijden

met hem, dat je dat niet durft. Je gezonde eigenwaarde is gekrenkt. Je zelfvertrouwen is weg. Je krijgt last van (nog meer) depressieve gevoelens. Zelfs je lichaam kan er onder lijden: je voelt je slap en moe en hebt regelmatig hoofdpijn.

Als gevolg van soms jarenlange innerlijke verwarring, kan je functioneren in de maatschappij verstoord raken. Je verzuimt van je werk. Je studie stagneert. Je raakt je baan kwijt, omdat je hersens er niet meer bij zijn. Je verspeelt vrienden die jouw gedrag niet meer snappen en daarover voel jij je weer schuldig. Je kunt van ellende gekke dingen gaan doen, zoals ongezond veel roken en/of alcohol drinken.

Dit zijn allemaal ernstige dingen. Er zijn er meer te noemen. Uiteraard geldt: hoe ernstiger de zonde of hoe langduriger de zonde zich voortsleept, des te diepgaander zijn de gevolgen.

Het beeld van het moeras is duidelijk: je bent het pad kwijt waarover je voeten kunnen gaan. Als je niet uitkijkt, zak je diep weg in de modder. Je dreigt te stikken in de narisheid.

Luisteren naar Jezus

Wat kun je doen, als je door de zonden van anderen tegenover jou in het moeras beland bent? Hulp zoeken. Bij God, op de knieën. Echter ook bij vrienden, familie, een pastor en/of therapeut. Zij kunnen een middel van God zijn om je uit het moeras te trekken.

Luister nu naar de woorden van Jezus. Hij wijst een weg uit het moeras in relatie tot de daders. Hoe eerder je die weg gaat bewandelen, des te eerder kun je uit het moeras komen, al is daar zeker tijd voor nodig.

Vergeet het volgende niet. Wij praten hier over zonden. Meestal denk ik daarbij aan ernstige zaken. De woorden van Christus die wij nu gaan bestuderen, hebben echter ook zeggingskracht in minder ernstige situaties, bij kleine zonden. Hij wijst ons niet alleen een weg als iemand jarenlang

onze goede naam gelasterd heeft, maar ook als iemand ons eenmalig heeft pijn gedaan of alleen maar een keer diep beledigd heeft. Ook dan is het belangrijk dat wij op een verantwoorde manier reageren.

Verwerkingsvragen en -opdrachten

1. Hoe wijst Jezus Jakobus en Johannes terecht als zij willen heersen over anderen (Mat. 20:20-28)?
2. Ga eens na of er in jouw leven christenen zijn die tegen jou zondigen of gezondigd hebben. Probeer voor jezelf te verwoorden wat er gebeurd is of nog gebeurt. Wees eerlijk, denk je nu alleen aan voor jou moeilijk gedrag van anderen of aan echte zonden (overtredingen van Gods geboden)?
3. Beschrijf wat er door je heen gaat als een vriendin jou, volkomen onverwacht, onterecht staat uit te schelden. Zij zegt echt lelijke dingen tegen je. Wat voel je zelf en hoe denk je over haar?
4. Zou je zelf hulp zoeken als iemand jouw leven beschadigd heeft? Waarom wel of waarom niet? Bij wie zou je hulp zoeken?

4. Bestraf hem

Een ongedacht advies

Wat kun je doen om je broer, die zondigt tegen jou, te veranderen? De boodschap van de Here Jezus in Lucas 17:3 is kort maar krachtig. 'Bestraf hem!' Er is maar één goede manier om een zondaar aan te pakken. Grijp hem bij de kraag en schud hem – figuurlijk – eens flink door elkaar.

Wees eens eerlijk, hadden wij gedacht dat Jezus dit zou zeggen? Ik niet. Ik had verwacht dat Hij ons zou oproepen om geduldig te blijven en die broeder lief te hebben. Ik was ook niet verbaasd geweest als Hij aan ons de opdracht gegeven had, ons lijden te dragen. Jezus roept op om straf uit te delen. Hij die ons elke keer op de liefde wijst! Dit kan niet een of andere losse opmerking van Jezus zijn, die we tussen haakjes kunnen zetten. Juist vanwege het onverwachte karakter, moeten we dit heel serieus nemen.

Jezus vergist zich echt niet. Onze verbazing is niet terecht. Wat Christus zegt, ligt op één lijn met het handelen van zijn hemelse Vader. God is liefde (1 Joh. 4:8, 16), maar Hij haat de zonde. God is dus geen lievige God die zaken over zijn kant laat gaan. Wat doet God als zijn volk zondigt? Hij stuurt profeten om de mensen het oordeel aan te zeggen. *Dat doet Hij omdat Hij van ze houdt en ze wil redden.* Ze kunnen zich van hun schuld bewust worden en zich bekeren voor het te laat is.

God laat niet zomaar alles toe, zelfs niet van zijn eigen kinderen. Als de Israëlieten blijven zondigen en zich niet bekeren, worden ze daadwerkelijk gestraft. Numeri 14:18

zegt dat God geduldig is en graag vergeeft, maar dat Hij de misdaden zeker niet ongestraft laat.

Oude én Nieuwe Testament laten hiervan genoeg voorbeelden zien. Zoals God het oordeel laat aanzeggen aan zijn volk als geheel (bijvoorbeeld in Am. 5), zo laat Hij soms ook de straf aanzeggen aan individuele personen. Natan bestraft David vanwege zijn overspel en moord (2 Sam. 12). Elia zegt Achab Gods oordeel aan vanwege de moord op Naboth (1 Kon. 21:19). Johannes de Doper kondigt in felle bewoordingen het straffende oordeel van God over zondaren aan (Mat. 3). Hij zegt dat er alleen vergeving voor de mensen is, als zij zich bekeren van hun boze daden. Ook Paulus wijst in zijn brieven Joden, heidenen en christenen elke keer op hun zonden, waardoor ze voor God niet kunnen bestaan.

Onverstandige reacties

Je zondige broeder bestraffen, is bijbels verantwoord handelen. Het is ook verstandig. Veel van onze manieren van reageren op de zonden van anderen, helpen niet. We zakken er nog verder door in het moeras. Er is maar één zinvolle manier om de zonden van een broeder aan te pakken: je moet hem bestraffen. Andere reacties zijn misschien wel begrijpelijk, maar minder verstandig of ronduit verwerpelijk.

- Jezus vraagt niet dat wij *zwijgen*. Zwijgen lost nooit iets op, maar verlengt een probleemsituatie.

'Ik ben tien jaar vriendin geweest met mijn buurmeisje. Ze zat ook bij mij in de klas. Ineens was het over. Daarna begon ze over mij te roddelen met andere meiden. Die keken mij vervolgens ook met de nek aan. Ik heb er nooit iets van gezegd. Wat moest ik zeggen? Het zou toch nooit meer als vroeger worden. Ik heb nu geen echte vriendin meer.'

Het is duidelijk: zwijgen verhelpt een probleem niet. Het is overigens wel begrijpelijk als iemand in een moeilijke si-

tuatie zwijgt. Een meisje dat thuis mishandeld wordt, schaamt zich voor wat er gebeurt. Ze voelt zichzelf ellendig. Ze vindt het bovendien ook nog eens erg voor de dader. Ze wil niet dat er praatjes van komen. De hele familie en/of christelijke gemeente zal in rep en roer zijn. Daarom besluit ze te zwijgen. Het wordt nog erger als het zwijgen overgaat in *proberen te vergeten* en uiteindelijk in *verdringen*. Zij gaat geloven dat de dingen die gebeurd zijn, niet gebeurd zijn. Daardoor gaat ze dubbel leven. Ze is een vrolijke meid tussen anderen. Thuis is ze een ander mens, met wie het vrolijke meisje niets te maken heeft. Van deze houding is een ingewikkelde kluwen van depressieve gevoelens het gevolg.

Zwijgen leidt tot *afwachten*. Veel mensen, die gepijnigd worden door anderen, wachten alleen maar af. Ze durven niet in te grijpen of kiezen bewust voor nietsdoen. Ze hopen dat alles een keer vanzelf, als door een wonder goed komt. Ze nemen geen initiatief om het probleem bij de kop te pakken of bij anderen aan te kaarten. De hoop op een wonder is vrijwel altijd ijdel. Als je alleen maar afwacht, blijft de dader dader en het slachtoffer slachtoffer.

- Jezus vraagt niet dat wij *verdragen*. Zwijgen is verwant aan slikken, verdragen, 'het maar accepteren'. Sommige mensen die pijn lijden door het gedrag van anderen, denken dat zij alles moeten proberen te verdragen. Misschien wil God wel dat deze dingen gebeuren. Het enige dat ze ondernemen, is bidden om kracht om vol te houden. Toch is ook deze reactie niet verstandig. Meestal is slikken zo moeilijk dat het gepaard gaat met innerlijke woede die dan onderdrukt moet worden. Vervolgens krijg je het bovengenoemde dubbele leven. Vroeg of laat barst de bom dan trouwens toch een keer. Slikken is ook niet zo christelijk als het lijkt. We praten toch over zonden? Gods geboden worden overtreden! Dat wil God niet. Dat mag je niet eens zomaar accepteren. Er is een grens aan tolerantie. Als christenen zonden gaan slikken, kan de zonde alleen maar toenemen en wordt Gods Naam gelasterd.

- Jezus vraagt niet dat wij *de schuld bij onszelf zoeken*. Iemand die probeert te slikken wat er gebeurd is, krijgt dat vaak voor elkaar door de schuld bij zichzelf te zoeken. Sommige slachtoffers voelen zichzelf schuldig over wat een ander hen heeft aangedaan. Ze zijn niet boos op de dader maar boos op zichzelf. Ze wijzen dan altijd op dingen die niet te ontkennen zijn, maar voor een ander nergens op slaan. 'Als ik dat geld niet op de tafel had laten liggen, had ik hem niet in verleiding gebracht.' Dat klopt, maar het is niet het echte probleem. Dat is de diefstal, waarvoor de dader verantwoordelijk is. De schuld bij jezelf zoeken is een overlevingsmechanisme. Als je namelijk zelf schuldig bent, wordt het gebeurde verklaarbaar en lijkt je er iets aan te kunnen doen. Je kunt soms herhaling van narigheid voorkomen, door bijvoorbeeld je geld altijd op te ruimen. Bovendien kun je door jezelf de schuld te geven een openlijk conflict voorkomen. Het lost helaas niets op. Wat gebeurd is, is gebeurd en de herinnering eraan blijft zeer doen. Wie onterecht de schuld bij zichzelf zoekt, legt de verantwoordelijkheid voor wat gebeurd is, bij de verkeerde persoon. Dat gaat zich wreken in het opkomen van depressieve gevoelens.

Hier volgen enige uitspraken van mensen die de schuld bij zichzelf zoeken als een ander tegen hen gezondigd heeft:

'Als ik nu maar niet naar hem toegegaan was...'

'Als ik de politie maar gewaarschuwd had...'

't Is mijn fout. Ik had mijn moeder de waarheid moeten zeggen toen ze de eerste keer vroeg of er iets gebeurd was bij mijn vrienden...'

'Ik zal het wel verdienen dat dit gebeurd is..., ze vinden mij toch allemaal stom.'

'Als ik maar niet in eerste instantie gedaan had alsof ik het leuk vond, was het wel eerder gestopt...'

Het is goed als iedereen kritisch naar zichzelf kijkt. Ook slachtoffers maken fouten. We mogen daders niet onnodig zwart maken. We moeten de zaken wel zuiver blijven zien.

De dader is schuldig en niet het slachtoffer. Dat is zelfs bij een bankoverval zo, waarbij de bankbediende veel geld heeft gegeven aan de overvaller. De overvaller moet gestraft worden en niet het personeelslid, ook al heeft hij het geld uit de kluis gehaald. De bankbediende is immers niet de dader maar het slachtoffer van de overval. Slachtoffers hoeven niet te vergeten dat zij soms meegewerkt hebben met een dader omdat ze door hem onder druk gezet werden.

- Jezus vraagt niet dat wij zonden *met de mantel der liefde bedekken*. Dit is een variant van 'slikken' en lijkt een echt christelijke reactie op het onrecht dat anderen je aandoen. Staat er niet zoiets in Spreuken 17:9: vrienden dekken elkaars fouten toe!? Is dit niet een belangrijke gedachte uit 1 Korintiërs 13: liefde verdraagt alles? Dat klopt. Een gelovige ondergaat liever onrecht dan dat hij onrecht doet. Hij zal ook de zonden van zijn broeder, als het maar even kan, niet in de openbaarheid brengen. Hij kent tijd en plaats van spreken én van zwijgen. Als het goed is voor de relatie die hij met iemand heeft, wil hij zichzelf verloochenen. Uit niets blijkt echter dat zelfverloochening een emotioneel automatisme behoort te zijn. Dat is al helemaal niet het geval als er overtredingen van Gods gebod in het geding zijn. Wij mogen de mantel der liefde niet uit de kast halen als wij in werkelijkheid te laf of te bang of te gemakzuchtig zijn om op te komen voor de heiligheid van God en zijn geboden! Als ik de mantel der liefde gebruik om zonden te bedekken, zonder dingen uit te spreken, ben ik bezig ze in de doofpot te stoppen. Of nog erger: ik leg een deksel op een beerput. Onder het deksel blijft de vuile boel zitten. De Here Jezus wil de stinkende mest juist opruimen. Dat gebeurt niet bij het toedekken van het kwade.

Het werkt ook niets positiefs uit. Een dader kan door blijven gaan en het slachtoffer blijft met het trauma zitten. Vergeet ook op dit punt de vergelijking met Gods handelen niet. Zijn liefde bedekt alle dingen, maar nooit als goedkope vanzelfsprekendheid.

- Jezus vraagt niet dat wij *wraak oefenen*. Je kunt ook agressief en wraakzuchtig reageren op het kwade dat anderen je aandoen. Ezau probeerde Jacob na zijn bedrog te doden (Gen. 27:41). Je kunt, net als Ezau, wraak nemen op je familieleden, je ouders, je vriend(in), door ze, waar mogelijk, terug te pakken. Over wraak is de bijbel duidelijk. Wraak mag niet. 'Wreekt uzelf niet, beminden.' Alleen God komt de wraak toe. (Zie onder andere: Lev. 19:18, Rom. 12:19, Hebr. 10:30). Wraak maakt de ellende alleen maar groter. Slachtoffers die haten en wraak willen nemen, worden door hun eigen gevoelens verteerd. Daders worden er eerder door aangespoord op de verkeerde weg door te gaan, dan dat zij zich bekeren. Slachtoffers en daders komen zo in een vicieuze cirkel van zelfvernietiging. Dat zie je tussen volken en bevolkingsgroepen die elkaar naar het leven staan. Dat is ook zo tussen individuen.

Een eenvoudige vorm van wraak is: *het contact opzeggen*.

'Mijn hartsvriendin heeft mij vreemd en onrechtvaardig behandeld. Nou, als ik haar tegenkom in het dorp, loop ik gewoon door en als ik vlak bij haar ben, draai ik mijn hoofd om. Zij is jarenlang met mij en mijn man meegegaan op vakantie. Wij hebben geen kinderen, maar ik heb haar enige dochter altijd behandeld als mijn eigen kind. Dat is mooi afgelopen. We gaan voortaan wel samen op vakantie. Maar ook dat zeg ik niet. Ze komt er vanzelf wel achter.'

'Sinds mijn vader mijn moeder en mij in de steek gelaten heeft, wil ik geen contact meer met hem.'

Als een slachtoffer de dader niet meer wil ontmoeten, is dat begrijpelijk. Het is echter niet goed in Jezus' ogen. De zonde wordt zo niet opgeruimd. De dader blijft zondaar en gaat waarschijnlijk door op de verkeerde weg. Misschien gaat hij wel voor eeuwig verloren, omdat niemand heeft aangedrongen op zijn bekering. Zich afkeren van de ander

lost ook niets op. Zolang de zaken niet in het reine gebracht worden, slepen dader én slachtoffer levenslang boze gevoelens en pijnlijke herinneringen met zich mee.

Wraakgevoelens kun je ook uiten door te *roddelen*. We zeggen niets tegen de dader, maar lopen over hem te roddelen met anderen. We brengen de zonden van een ander in de openbaarheid, soms met het verzoek tot geheimhouding erbij. De spreukendichter waarschuwt daar voor. Als wij iets tegen iemand hebben, moeten we voor onszelf houden wat we beter niet aan de grote klok kunnen hangen. Het zou bovendien in ons nadeel kunnen uitpakken (Spr. 25:9, 10). Wie roddelt, legt de klacht op het verkeerde adres. Dat deed Martha ook al toen ze bij Jezus klaagde over Maria (Luc. 10:40). Daarvan wil Hij niets weten. Als je iets hebt tegen iemand, moet je dat tegen hemzelf zeggen. Dan kan hij zijn gedrag verbeteren. Je mag best met anderen praten over wat gebeurd is. Dat mag echter niet in de roddelsfeer of in de klaagsfeer. Dat mag alleen met de bedoeling om iets aan het probleem te doen.

- Jezus vraagt niet dat wij daders *direct vergeven*. Het meest opmerkelijke van Jezus' uitspraak is dat Hij niet zegt dat wij de broeder die tegen ons zondigt, moeten vergeven. Dat zouden we verwacht hebben.

'Als je echt christelijk bent, moet je een ander altijd vergeven. Ik heb vanaf vroeger geleerd dat Jezus zegt dat je zeventigmaal zevenmaal moet vergeven. Al zingend met het liedje van Elly en Rikkert, heb ik het me eigen gemaakt. Als mijn broer beledigd is, smijt hij zo hard met de deur dat het cement uit de muur valt. Dat vind ik niet christelijk. Je moet vergevingsgezind zijn.'

Het klopt, dat 'zeventigmaal zevenmaal' staat in de bijbel (Mat. 18:22). Er zijn nog wel meer argumenten te bedenken om de zonden van de ander onmiddellijk te vergeven. 'Ons moet ook veel vergeven worden!' 'We hebben allemaal gebreken.' Toch zegt Jezus niet dat wij direct moeten vergeven. Waarom niet? Omdat dat een averechts effect heeft.

Te snelle vergeving herstelt de gebroken relatie niet. Ook al wordt er gezegd: 'Ik heb je vergeven', blijven het wantrouwen en het verdriet nog voortduren. Je weet namelijk niet of de dader echt veranderd is.

Vergeven zonder meer laat geen recht geschieden. Bij God gaan liefde en recht hand in hand. Juist omdat Hij vanuit zijn liefde de zondaar wil redden, straft Hij hem om bekering te bewerkstelligen. Denk maar weer aan de geschiedenis van David en Bathseba. Zonde moet zonde, onrecht onrecht genoemd worden. Wie straf verdient, ontvangt straf.

Relaties kunnen alleen maar goed komen als de dingen worden rechtgezet. De waarheid – wat is er gedaan, waarom is het gedaan, welke schade is aangericht – moet boven tafel komen. Dat hoeft soms alleen maar de huiskamertafel te zijn. Er moeten excuses uitgesproken worden. Fout gedrag moet veranderen. Onderdrukte mensen kunnen pas vriendschap sluiten met hun onderdrukkers als de onderdrukking ophoudt én de volledige waarheid aan het licht is gebracht. Nu praten we over onrecht op grote schaal. Dat wordt dus ook niet meer binnenskamers rechtgezet. Dat is een probleem in landen waarbij de ene bevolkingsgroep het leven van de andere bevolkingsgroep moeilijk maakt(e). Een oproep tot vergeving helpt niet, als er geen gerechtigheid betracht wordt. De onderlinge verhoudingen moeten herzien worden. Daarbij kunnen ook gevangenisstraffen horen voor de bewerkers van onrecht en leed.

Stel dat Jezus wel gezegd had: 'Indien uw broeder tegen u zondigt, vergeef hem.' Dan zou de misdadiger vrijuit gaan en het slachtoffer dubbel belast worden. De zondaar wordt niet aangepakt. Het slachtoffer heeft de last van wat gebeurd is en dan ook nog eens de plicht om te vergeven. Dat is bijna onmogelijk voor iemand die al in een kwetsbare positie zit. Een slachtoffer kan zich dan ook nog eens schuldig gaan voelen over het feit dat hij het zo moeilijk vindt om onmiddellijk te vergeven. Dat is dan de derde last op zijn schouders. Nog steeds kan de dader vrolijk rondlopen. Dat zou onrecht zijn! De Here Jezus vraagt dat dus ook niet.

Erop af stappen

Jezus zegt: 'Indien uw broeder tegen u zondigt, bestraf hem!' Dat staat in Lucas 17 en óók in het gedeelte van zeventigmaal zeven keer vergeven (Mat. 18:15-17).

Dat betekent dat Christus tegen alle slachtoffers zegt dat ze op de dader mogen afstappen. Het heeft geen zin om te wachten tot de dader uit zichzelf zijn verontschuldiging komt aanbieden. Dat gebeurt soms, maar ga daar niet van tevoren vanuit. Wees niet te eigenwijs om als eerste over de brug te komen. Dat te weigeren, is een houding die niet past bij een discipel van Jezus. Wie Hem volgt, durft bij problemen de eerste stap te zetten.

Vervolgens is de boodschap van Christus: doe je mond open. Spreek de dader ernstig toe. Stel het onrecht aan de kaak! Wij hoeven, als wij het slachtoffer zijn, niet te blijven zwijgen en slikken. Wij mogen spreken over wat er gebeurd is. Wij hoeven ons niet te laten tegenhouden door angst voor de dader. Hij zal misschien erg boos zijn, als hij hoort dat we zijn zonden willen aanpakken. Dat zij dan maar zo. Wij hoeven ons ook niet te laten hinderen door gevoelens van schaamte over wat heeft plaatsgevonden. De reacties van de mensen, als die eventueel ook horen wat er aan de hand is, mogen ons even koud laten. Wij mogen dapper zijn, op de dader afstappen en onze mond opendoen.

Een kenmerk van veel slachtoffers is dat ze hun stem kwijt zijn. Ze zijn monddood gemaakt door de dader. Misschien door zijn bedreigingen. Misschien door zijn geschenken. Het resultaat is hetzelfde: ze durven niet te praten. Jezus geeft deze mensen hun stem weer terug. Hij bevrijdt ze van hun machteloosheid. Ze hoeven niet alles te accepteren wat er in hun leven gebeurt of gebeurd is. Ze mogen hun mond opendoen en de dader zeggen waar het op staat. Of ze pakken een pen en zetten al hun gevoelens op papier en sturen hem een brief. Dat is ook een vorm van je mond opendoen.

Niet alleen slachtoffer

Wij praten over mensen die lijden onder het gedrag van anderen met de term 'slachtoffers'. Deze term heeft een nare bijwerking. Mensen die weten dat ze slachtoffer zijn, gaan zich ook als slachtoffer gedragen. Ze voelen zich zielig. Ze krijgen zelfmedelijden. Ze kruipen in hun schulp. Wij als omstanders hebben de neiging om ze ook zielig te vinden.

Christus weigert op deze manier te denken over slachtoffers. Hij haalt ze juist uit hun slachtofferrol. Ze mogen niet zielig in een hoekje gaan zitten klagen. Ze mogen opstaan, hun rug rechten en de dader in de ogen kijken, terwijl ze een beschuldigende vinger uitsteken. Jezus geeft slachtoffers zo een eigen verantwoordelijkheid.

Hij geeft hun nog meer verantwoordelijkheid dan menig helpende vriend aandurft. Een vriend(in) heeft de neiging om alleen medelijden te hebben met het slachtoffer. De helper neemt dan, goed bedoeld, de verantwoordelijkheid van het slachtoffer over. 'Zal ik eens voor je gaan praten met de dader?' Jezus neemt de verantwoordelijkheid van de slachtoffers niet over. Hij lost de problemen van mensen niet op. Ze moeten hun eigen problemen oplossen en Hij wijst aan hoe dat kan. Hij zegt als het ware: 'Ga zelf praten. Durf dat aan. Je mag het van Mij. Je staat in je recht. Aan jou is leed gedaan. Dat mag je aan de kaak stellen. Je bent niet alleen slachtoffer van je broeder die gezondigd heeft. Je bent ook rechter over hem. Jij bent niet schuldig. Hij is schuldig. Daarom: bestraf hem!'

Liefde voor slachtoffer en dader

'Indien uw broeder tegen u zondigt...' Wij verwachtten een liefdevolle reactie van Jezus hierop. Die hebben we gekregen, maar anders dan we dachten. Christus heeft het slachtoffer lief. Hij spreekt hem moed in. Hij neemt zijn klacht serieus. Hoe ellendig een slachtoffer zich mag voelen, Christus verstoot hem niet. De Here verlaat hem niet in zijn nood

(Ps. 25:16, 40:18). Daarom durft een mens die het moeilijk heeft, door te leven. Het slachtoffer krijgt zo de moed om te vragen om zijn recht.

Heeft Christus de dader niet lief? Zeker wel. God heeft geen plezier in de ondergang van een zondaar, maar in zijn bekering en leven (Ez. 18:23). Daarom mogen wij hem bestraffen. Om hem te behouden van Gods toorn, als hij zich bekeert. God dreigt en straft als een moeder. Als zij een kind een tik geeft als het met een mes speelt, doet ze dat om te voorkomen dat het straks gewond raakt.

Met die bedoeling mogen wij spreken tot degene die ons pijn doet. We willen dat hij zijn schuld, die hij heeft, ook gaat beseffen. We hopen dat hij berouw krijgt en breekt met zijn zonden. Zo zoeken we zijn redding.

Bestrafen

Wat is iemand bestraffen die tegen ons gezondigd heeft? Dat is niet: hevig tekeer gaan tegen iemand of zelfs geweld gebruiken (slaan!). Het is ook niet op hoge toon je eigen gelijk willen binnenhalen. Het is iemand eerlijk zeggen wat je van zijn gedrag of woorden vindt. We verwoorden onze gevoelens van pijn en verdriet. We laten, zo nodig, onze oprechte verontwaardiging blijken. We vragen naar het waarom van zijn gedrag of woorden en wensen dat hij er mee ophoudt. Leviticus 19:17 zegt: 'Gij zult uw broeder in uw hart niet haten; gij zult uw naaste naarstiglijk berispen, en zult de zonde in hem niet verdragen.' Paulus spreekt over het berispen of bestraffen van iemand die in de gemeente droefheid veroorzaakt heeft (2 Kor. 2:5, 6).

Dit geldt bij kleine zonden van medemensen. Wij kunnen tegen een broer zeggen: 'Wat jij mij gisteren aangedaan hebt, doet mij nog zeer! Hoe kwam je zover? Ik wil dat je dat niet meer doet.' Dit geldt bij grote zonden. Als een vriend je bedrogen heeft, mag je er op hameren dat hij zijn gedrag onmiddellijk verbetert. Je mag je eerlijke tranen daarbij de vrije loop laten.

Een zondaar bestraffen, doen we dus niet met de botte bijl. Als wij iemand op zijn fouten aanspreken, doen wij dat om recht voor onszelf te vragen én om hem te helpen. Dit heeft consequenties voor de manier waarop we met de ander praten. Dat dient op zijn minst tactvol te gebeuren. Paulus gaat nog iets verder en vermaant de gemeente in Galatië dat ze zondaren op een zachtmoedige manier berispen (Gal. 6:1). Dan is er de grootste kans op effect. Als iemand te hard wordt aangepakt, is de kans groot dat hij zijn misdaden ontkent en volhardt in het kwaad.

Een boze preek van vijf minuten is meestal geen wijze bestraffing. Dat doen woedende leraren soms voor de klas. De leerlingen zitten intussen te genieten of worden brutaal. Het effect is gering. Een tactvolle bestraffing vindt daarentegen plaats in een persoonlijk gesprek. Woord en weerwoord zijn mogelijk. Het slachtoffer en de dader mogen in dat gesprek hun hart op tafel leggen.

De ander moet voelen dat we hem ondanks zijn zonden in zijn waarde laten. Hij heeft ons onze waarde ontstolen, maar we nemen geen wraak. We schelden niet. We overdrijven de beschuldiging niet. We zeggen niet: 'Jij bent altijd...', 'Jij zegt altijd...' Dan voelt de ander zich aangevallen en gaat hij zich verdedigen. ('Zo ben ik niet!' 'Ik heb het maar één keer gezegd!')

We vragen: 'Weet jij wat de gevolgen zijn voor mijn leven, nadat je dit of dat gedaan hebt?' Als het gesprek goed loopt, mogen we ook op een bescheiden manier vragen: 'Vind jij dat wat jij gedaan hebt, past bij de christelijke levensstijl? Ik vind van niet.' Zo hebben we de grootste kans op een ontvankelijk gemoed. We nodigen de ander uit om zich in ons te verplaatsen en zo te gaan beseffen wat hij gedaan heeft.

Als wij dat emotioneel niet aankunnen, is het wijs om te vragen of een ander aanwezig wil zijn bij het eerste gesprek tussen ons en degene die ons heeft pijn gedaan. Dat kan voorkomen dat wij te hard van stapel lopen. Misschien kan die ander op een rustige manier onze gevoelens nog beter verwoorden dan wijzelf.

De bestraffing moet in relatie staan tot de ernst van de fouten van de ander. Als iemand ons één keer op de tenen gestaan heeft, is het goed om dat te benoemen, maar de politie hoeft niet ingeschakeld te worden. Er zijn mensen die zo op hun rechten gesteld zijn, dat ze dagenlang blijven doorzeuren bij een dader (soms de partner!), tot die excuses aanbiedt voor een kleine fout.

De bestraffing is ook geen doel op zich. Niet elke zondaar moet op dezelfde wijze aangepakt worden. Een mooi voorbeeld staat in de gelijkenis van de verloren zoon. Toen zijn vader hem zag naderen in zijn vuile plunje en met gebogen hoofd, wist hij dat zijn jongen als een boeteling terugkeerde. Daarom vond hij het op dat moment niet nodig om zijn zoon de waarheid te zeggen. Toen de jongeman vervolgens vrijwillig zijn schuld beled, hoefde hij niet eens uit te praten. Zijn vader hoorde al na een paar woorden dat zijn zoon begreep welk leed hij had veroorzaakt. Zo kan het dus ook. Wij zouden hardvochtig zijn als wij een berouwvolle broeder er nog eens flink van langs zouden geven, omdat bestraffen – naar de letter van Jezus' woorden – moet. Een goed gesprek is dan beter op zijn plaats.

Vermanen

De Here Jezus geeft een slachtoffer moed om de dader te bestraffen. Als ons iets ernstigs is aangedaan, dan hebben we het recht om in actie te komen. Er komt iets bij. We hebben niet alleen het recht om de overtreder van Gods geboden te bestraffen, maar zelfs de plicht. Een slachtoffer zou kunnen denken: 'Toe maar, laat maar zitten.' Dat is niet juist. Als je broeder tegen je zondigt of gezondigd heeft, móet er iets aan gedaan worden. God wil de zonde immers niet verdragen en wij mogen dat ook niet doen (Lev. 19:17). Paulus zegt: 'Hebt geen gemeenschap met de onvruchtbare werken der duisternis, maar bestraft ze ook veeleer' (Ef. 5:11). Als wij weigeren een broeder die in zonde leeft te vermanen, laden we zelf zonde op ons (Lev. 19:17). De Naam van God is in

het geding en de heiligheid van de gemeente. Niemand mag in zonde leven. De laatsten die dat mogen, zijn gedoopte mensen. Dat doet de Here God verdriet.

God zegt: 'Weest heilig, want Ik ben heilig' (1 Petr. 1:16). God wil een heilige gemeente hebben, die gehoorzaam is aan zijn Woord. De bijbel staat vol met geboden en vermaningen om dat te bereiken. Als nu broeders of zusters uit de gemeente ontsporen, mogen we dat niet zomaar toelaten. Wij mogen in de gemeente van Christus elkaar niet verachten en veroordelen (Rom. 14:13). Dat neemt niet weg dat wij elkaar terecht moeten wijzen en vermanen als we weten dat iemand in zonde leeft (Rom. 15:14). Wij mogen elkaar de geboden van God voorhouden. Ze worden niet voor niets elke zondag in de kerk gelezen!

Wij behoren in te grijpen als een broeder tegen ons zondigt. Wij dienen zelfs in te grijpen als een broeder zondigt, terwijl wij er misschien persoonlijk niet eens zoveel mee te maken hebben. We vermanen hem toch, omdat we God liefhebben en hij onze broeder is die wij willen helpen.

Overigens is het vermanen van elkaar in de gemeente iets wat in onze tijd van individualisme niet erg op prijs gesteld wordt. Het uitdelen én het ontvangen van terechtwijzingen worden niet als prettig ervaren. We hebben allemaal al snel iets van: ieder moet maar zelf aan God verantwoorden wat hij in het leven gedaan of gelaten heeft, wij moeten ons er maar niet mee bemoeien. Als een ander ons vermaant, zijn we ook snel beledigd. Toch is dat niet juist, gelet op de oproepen in de bijbel om acht te slaan op elkaar. Uiteindelijk gaat het om Gods Naam!

We hebben in dit hoofdstuk gezien dat een slachtoffer de dader mag bestraffen omdat er recht moet geschieden. Ook kwam aan de orde dat de bestraffing als motief heeft de redding van de zondaar. Het zwaarst wegende motief heeft met God zelf te maken. Een bestraffing is nodig omwille van de heiligheid van God.

Mensen dienen met een verwijzing naar de Here God, als ze iemand bestraffen, wel voorzichtig te zijn. Het sterkste argument om iemand te bestraffen, kan het ernstigst misbruikt worden. Dat is wel gebleken in de kerkgeschiedenis, waarin zoveel oprechte gelovigen zogenaamd om de eer van God op de brandstapel gebracht zijn! Zelfs in de actuele geschiedenis van kerken en vrije gemeenten verwarren mensen maar al te snel de heiligheid van de Heer met het verdedigen van de eigen eer. Als mensen elkaar bestraffen, mag God ter sprake komen. Het mag echter niet uit persoonlijke of kerkelijke of politieke belangen gebeuren, maar alleen om de ander op een duidelijke en correcte manier de goede weg te wijzen. 'Duidelijk' en 'correct' zijn niet de goede woorden. 'In liefde' is beter.

Geen arrogantie

We hebben in dit hoofdstuk gesproken over slachtoffers en zondaren. Automatisch gaan we ervan uit dat wij het slachtoffer zijn en de broeder de zondige dader. Dat is best, want over die situatie hebben we het. Houd echter in het achterhoofd dat wij voor God allemaal even slecht zijn (Rom. 3:9-19). Ook al zijn we slachtoffer, we staan niet bóven de dader. We spreken niemand ernstig toe vanuit een superioriteitsgevoel. 'Ik ben goed en hij is slecht.' De gedachte dat wij een dader bestraffen om hem te redden, zou onze arrogantie kunnen voeden. Dat is niet de bedoeling. Een dader is ook niet zieliger of dommer dan wij, waardoor wij ook een reden zouden kunnen hebben om ons boven hem verheven te voelen. Als wij onze klacht bij hem indienen, is dat ook nog niet hetzelfde als hem veroordelen. We hebben het nog helemaal niet over een vonnis. Wij doen slechts een eerste stap in zijn richting, in de hoop dat er over en weer nog enige volgen en er een goede afloop zal zijn. Een eigengereide houding past ons niet, want wij allen zijn zondaren die ons moeten bekeren en van Gods genade mogen leven. Jezus Christus heeft die genade voor ons verdiend op Golgotha.

Als iemand een dader wil bestraffen, is het gebed om wijze woorden en een goede houding daarom hard nodig.

Verwerkingsvragen en -opdrachten

1. Lees Galaten 6:1. Hoe moeten wij een zondaar benaderen? Wat zou Paulus bedoelen met 'te recht brengen' (of herstellen)?
2. Lees vraag en antwoord 40 en 56 van de Heidelbergse Catechismus. Hoe worden daar Gods recht en liefde verwoord?
3. Welke (in dit hoofdstuk genoemde) verkeerde reactie(s) op de zonden van anderen breng jij in praktijk?
4. Wat is beter: slachtoffers helpen, of slachtoffers leren voor zichzelf op te komen? Waarom?
5. Welke doelen hebben wij zoal voor ogen als we zondaren bestraffen? Welke zijn fout, welke goed?

5. Als hij berouw heeft

Een wonder

'Ik heb een verkeersongeluk gehad doordat iemand door rood licht reed. Het was een man die ik kende uit onze gemeente. Het erge was dat hij nooit zélf zijn verontschuldigen had aangeboden. Zijn vrouw heeft wel een bos bloemen gegeven. Ik heb in het ziekenhuis moeten liggen en een schooljaar verspeeld. Toen ik na een paar maanden hem in de kerk zag deelnemen aan het Heilig Avondmaal, vonden mijn ouders en ik dat de maat vol was. Mijn vader en ik zijn naar hem toegegaan. Ik heb het woord gedaan. Met tranen in mijn ogen. Van boosheid en verdriet. Tot onze verbazing zei hij: 'Ik ben blij dat je gekomen bent. Ik weet ook geen raad met de situatie. Ik vind het erg wat er gebeurd is. Ik weet gewoon niet wat jullie op prijs stellen.' Ik heb gezegd hoe boos ik was, juist omdat hij niets van zich liet horen. Hij bood zijn excuses aan. Met gemengde gevoelens gingen wij naar huis. De andere avond kwam hij zelf onverwacht bij ons thuis langs en herhaalde zijn excuses. Toen geloofde ik hem pas echt.'

Stel je voor dat je bestraffing zo beantwoord wordt, dan is dat toch het wonder van God waarop je hoopte? Degene die je pijn heeft gedaan, heeft berouw. Dat doet je goed. Je bestraffing heeft dan haar doel bereikt. Dat lucht op. Dit gaat op bij grote en kleine problemen. Als er dan berouw is, is dat een groot wonder. Excuses voor een kleine fout, waarop jij gewezen hebt, kunnen je ook al goed doen. Die zijn een klein wonder.

Wat zegt de Here Jezus letterlijk als de dader positief reageert? De Statenvertaling spreekt over 'indien het hem leed

is'. Andere vertalingen hebben het over 'berouw' (Nieuwe Bijbelvertaling) of 'spijt' (Het Boek). 'Leed', 'berouw', 'spijt'; alledrie zijn het goede woorden om te beschrijven wat Jezus bedoelt. We moeten de uitdrukking in elk geval niet te lichtvaardig opnemen. Het gaat niet om vluchtig 'sorry' zeggen. Dat stelt niets voor. Jezus gebruikt een woord, waarmee veel dingen tegelijk bedoeld worden: als de zondaar zich bekeert, als hij berouwvol boete doet, als zijn binnenste verandert. Ook al deze aspecten zitten erin. *Het leed dat de zondaar voelt, is een spijtbetuiging in combinatie met een gedragsverandering.*

Adders onder het gras

We moeten niet te vroeg juichen. Dat weet iedere ouder. Een puberzoon heeft ook wel eens spijt gehad van de overtreding van de huisregels en dat ook tegen zijn ouders gezegd. 'Echt mama, ik kom niet meer midden in de nacht thuis!' De andere week deed hij hetzelfde weer. Er zijn tranen en er zijn krokodillentranen.

Niet elk berouw is een oprecht berouw. Er is *oppervlakkig berouw*. Koning Saul had spijt van zijn acties om David te vervolgen. Hij zag de goedheid van David en voelde zijn eigen slechtheid. Terwijl hij dat onder woorden bracht, rolden de tranen over zijn wangen (1 Sam. 24:17). Enige tijd later was de afkeer van David weer net zo groot als voorheen. Zijn berouw had geen diepgang en geen duur.

Sommige mensen hebben alleen maar *berouw om de eigen positie te redden*. Leaders in kerk en politiek hebben hiervan vooral last. Er was een aantal jaren geleden in de Verenigde Staten een predikant die voor zijn gemeente en voor televisiecamera's al huilend zijn berouw toonde over gepleegd bedrog. Hij preekte seksuele reinheid en leefde zelf in overspel. Zijn besteding van het geld van de gemeente was ook niet eerlijk geweest. Hij huilde luid, want hij was bang om zijn mooie post te verliezen. Hij vertelde ook niet de

volle waarheid. Tot in de rechtszaal bleef hij daaromheen draaien.

Weer anderen hebben *berouw uit angst voor de straf*. In Italië maakt de justitie bewust gebruik van dit verschijnsel. Er worden maffiabazen opgepakt, die vervolgens spijt betuigen over hun criminele verleden. Ze beloven mee te werken met de politie om ook andere misdadigers op te sporen. In ruil voor hun berouw krijgen ze een aanzienlijke strafvermindering. Hun spijt berust op eigenbelang en angst voor een lange straf.

Oppervlakkig berouw, berouw om de eigen positie te redden en berouw uit angst voor straf zijn geen berouw. Toch proberen veel zondaren om zo hun gezicht te redden, ouders tegenover hun kinderen en andersom, ambtsdragers tegenover hun gemeente, broers tegenover elkaar.

Krokodillentranen zijn niet moeilijk te herkennen. Ze leiden niet tot gedragsverandering. Bovendien vragen daders met onoprecht berouw meestal te snel, te dwingend en te vaak om vergeving. Ze willen graag horen dat het slachtoffer alles weer goed vindt, om daarna over te gaan tot de orde van de dag. Misschien oefenen ze zelfs druk uit op hun slachtoffer (of de gemeente of de vriendenkring) om te vergeven door hun berouw zo vroom mogelijk te verpakken. 'Ik heb spijt en nu moet jij mij, als je werkelijk een kind van God bent, vergeven!' De dader maakt God zo tot een middel om zijn eigen slechtheid zo snel mogelijk toe te dekken. Dat is ijdel gebruik van Gods Naam.

Onoprecht berouw komt soms erg laat. Er zijn liefdeloze mensen. Ze zijn hard voor anderen. Soms zijn het echte criminelen, maar soms nette mannen met een mooie baan. Ze staan niet bekend om hun vergevingsgezindheid. Werknemers die een klein probleem veroorzaakt hebben, gaan de laan uit. Op het moment dat zij tegen de lamp lopen, omdat ze dingen gedaan hebben die niet kunnen – ze hebben bijvoorbeeld de kas van de zaak geplunderd – geven ze eerst niet toe. Lukt het niet om zich uit de problemen te redden, dan rechtvaardigen ze hun gedrag zo lang mogelijk.

'Ik had geld nodig voor de behandeling van mijn gehandicapte kleinkind!' Als ze zich daarmee ook niet kunnen vrijpleiten, vragen ze om vergeving, omdat ze zo'n spijt hebben. Ze beloven alle geld dat ze gestolen hebben terug te storten. Zulk berouw, dat er uitgetrokken moet worden, is geen berouw. Het vertoon ervan is een laatste truc om de scha(n)de te beperken.

Oprecht berouw

Waarom moet berouw voldoen, als we er het etiket 'oprecht' aan willen verbinden?

– *Wie oprecht berouw heeft, belijdt schuld*

Als iemand vraagt om vergeving, zonder dat hij zelf zijn schuld uitspreekt, klopt er iets niet. De zondaar moet zich schuldig weten en schuldig voelen. De verloren zoon onderkent zijn schuld en beleeft die met hoofd en hart. 'Vader ik heb gezondigd!' (Luc. 15:21).

De pijn die de zondaar een ander heeft aangedaan, doet hem nu leed. Eerlijke tranen mogen daaraan best te pas komen. Schuldbesef levert immers droefheid over de zonde op. Hij kan er misschien niet meer van slapen. Hij heeft l st van zijn zonden.

Het mooiste is als een overtreder uit zichzelf – misschien door in zijn bijbeltje te lezen – tot de conclusie komt dat hij schuldig is. De verloren zoon ging nadenken toen hij varkensvoer moest eten en ontdekte zijn schuld. Dat hoeft zo niet te gaan. Ook koning David voelde zich pas schuldig over zijn zonde, nadat Natan hem erop gewezen had. Zijn wroeging en schuldbelijdenis daarna waren toch oprecht. Christus gaat er ook vanuit dat er eerst een bestraffing nodig is, voor de zondaar de ernst van zijn woorden of daden onder ogen wil zien.

De Here Jezus praat over zonden tussen broeders uit de discipelkring en gemeente. Hij praat over mensen die God kennen. Dat betekent dat de schuldbelijdenis niet

alleen voor mensen mag plaatsvinden. Principieel is een oprechte schuldbelijdenis, eerst een belijdenis voor God. 'Ik zal belijdenis van mijn overtredingen doen voor de Here', zegt David in Psalm 32:5. Als iemand beseft wat hij God heeft aangedaan, hoort daarbij dat hij zijn schuld tegenover medemensen ook belijdt. Hij mag uiteraard niet volstaan met een schuldbelijdenis in de binnenkamer. Het slachtoffer of de slachtoffers moeten ook op de hoogte gesteld worden. De verloren zoon zegt het juist: 'Vader ik heb gezondigd tegen de Hemel (= God) en voor u!'

– Vervolgens, wie berouw heeft, *schaamt zich* over wat er gebeurd is

Hij heeft zijn eer verspeeld. Zijn vermeende trots is geknakt. De zondaar durft zijn slachtoffer haast niet onder ogen te komen. Hij voelt zich onwaardig om op de oude voet verder te gaan. De verloren zoon zegt tegen zijn vader: 'Ik ben het niet meer waard om uw zoon genaamd te worden' (Luc. 15:21). Het kan ook andersom. Er zijn ook vaders die beseffen dat zij geen echte vaders zijn geweest. Een vader die het leven van zijn zoon emotioneel verwoest heeft, heeft geen grote mond meer. Hij is een onwaardige vader. Zo voelt hij dat ook. Uit de bittere tranen van Petrus (Luc. 22:62) mogen we opmaken dat hij zich schaamt voor zijn verloochenen van Jezus. Hij voelt zich onwaardig om nog discipel van Hem te zijn.

Een overtreder die zich schaamt, heeft geen grote of haastige verzoeningsplannen. De verloren zoon zegt niet: Het spijt me dat ik ben weggegaan, zullen we nu feestvieren over mijn thuiskomst? Hij durft aan een mogelijk herstel van de relatie met zijn vader niet eens te denken, laat staan aan een feest. Wie zich schaamt, laat de toenadering – handen geven, kussen, uit eten gaan of wat dan ook – aan het slachtoffer over. Hij weet dat hij het verdient dat het slachtoffer hem nooit meer wenst te zien.

- Hiermee komen we bij de volgende gedachte. Iemand met oprecht berouw *erkent* dat het terecht is dat hij *straf ontvangt*

David protesteert niet als Natan Gods straf over zijn zonde noemt (2 Sam. 12). De verloren zoon is bereid te aanvaarden dat zijn vader hem niet meer als zoon in zijn huis wil ontvangen. Hij weet dat het zijn verdiende straf is, als hij gedegradeerd wordt tot knecht (Luc. 15:19). Een crimineel die echt berouw heeft van zijn misdaden, stemt in met zijn gevangenisstraf. Rik Valkenburg schreef in zijn boek *Wedloop met de dood* (Dordrecht 1973) over de executie van de oorlogsmisdadiger Ries Jansen. Deze beul van de Wormshoef in Lunteren was in de gevangenis tot geloof gekomen. Juist daarom aanvaardde hij zijn straf. Wie gezondigd heeft en berouw heeft, weet dat de voltrekking van de straf rechtvaardig is. Vermindering van de straf of vrijspraak is genáde.

- Wie oprecht berouw heeft, *verdedigt zichzelf niet*

David zegt niet tegen Natan: 'Ik ben wel fout geweest, maar moet u begrijpen, Bathseba heeft mij verleid. Zij baadde zich zichtbaar voor mij. Ik ben ook maar een gezonde man. Ze heeft in elk geval meegewerkt aan het overspel'. De verloren zoon vraagt niet aan zijn vader of hij toch wel wil begrijpen dat hij is gaan boemelen, omdat het thuis zo saai was met zo'n vrome broer. Wie berouw heeft, walgt van dit soort redeneringen. De zondaar is zelf verantwoordelijk voor zijn fouten en hij neemt de verantwoordelijkheid op zich. Daarom houdt hij geen lange verhalen om uit te leggen hoe het komt dat hij in de fout gegaan is. Wie zichzelf verdedigt, schuift altijd de schuld op anderen. Al zegt hij alleen maar dat hij een moeilijke jeugd gehad heeft. Dan heeft dat toch de betekenis: 'Ik kan er weinig aan doen dat ik gezondigd heb, mijn vader en moeder...'

- Een berouwvol zondaar *verlangt naar een nieuw leven*

Hij kan niet meer gewoon doorleven. Er zijn misdadigers die vele jaren na de misdaad pas opgepakt worden en dan

zeggen dat ze spijt hebben. Eerst hebben ze dus gewoon doorgeleefd en blijkbaar nergens last van gehad. Dat klopt niet. Wie berouw heeft, kwijnt weg onder de druk van zijn schuld (Ps. 32:3, 4) en snakt naar nieuwe levensmogelijkheden (Ps. 51:9-16). De verloren zoon houdt het op een gegeven moment geen dag langer vol bij de varkens. Hij móet naar huis. Of zijn vader hem genadig zal zijn of niet, zo kan het leven niet langer doorgaan.

Op dit punt aangekomen – na bliken van schuldbesef, schaamte en straferkenning – is het mogelijk dat een zondaar om vergeving vraagt. Hij buigt zijn knieën voor God en smeekt om genade (Ps. 51:3). Hij vraagt misschien, voorzichtig, aan zijn slachtoffer of die hem mogelijk toch nog vergeven kan. Zelfs al zal er nog een straf voltrokken moeten worden, heeft hij vergeving nodig om op een nieuwe wijze verder te kunnen leven. Hij heeft ook vergeving nodig om eenmaal met een gezuiverd geweten te kunnen sterven.

– *En hij bekeert zich*

Hier volgt het laatste punt dat ik wil noemen. Dit is het eenvoudigst te toetsen kenmerk van oprecht berouw. Over bekering wordt in sommige christelijke kringen vroom en zweverig gepraat. Bekering is echter concreet. Het is te merken als iemand zich bekeert. Hij wordt een ander mens en doet de zonde niet meer. Hebzuchtige mensen worden vrijgevig. Oplichters worden betrouwbaar, soldaten worden vredelievend. Lees maar in Lucas 3 wat er gebeurt met de zondaren die door Johannes gedoopt worden.

Er zijn zondaren met zogenaamd berouw. Ze belijden schuld tegenover hun ene broer en vervolgens benadelen ze een andere broer. Of ze doen na een poosje exact dezelfde zonde tegenover dezelfde persoon. Ze kunnen dan misschien wel mooi praten en bidden, maar ze bekeren zich niet. Daarmee halen ze Gods toorn op zich en – terecht – die van hun slachtoffer(s).

De Heilige Geest

Iemand met oprecht berouw belijdt schuld, schaamt zich, erkent straf, verdedigt zichzelf niet, verlangt naar een nieuw leven en hij bekeert zich. Waar komt deze levensvernieuwing vandaan?

De bijbel noemt dit het werk van de Heilige Geest. De Heilige Geest zal overtuigen 1. van zonde, 2. van gerechtigheid en 3. van oordeel, zegt Jezus in Johannes 16:8.

1. De Geest laat de ernst van de zonde voelen. Ook al krijgt een zondaar van zijn medemensen te horen wat zijn fouten zijn, het is de Geest die dat tot hem laat doordringen.
2. De Geest overtuigt de zondaar dat hij zijn gerechtigheid voor God en mensen verspeeld heeft. Zijn eigen daden en woorden zijn krom. Hij heeft het recht verspeeld om God en zijn medemensen in de ogen te kijken. Er is alleen maar nieuwe gerechtigheid te vinden in Christus Jezus. Daarom bidt hij of Christus zijn Middelaar wil zijn. Hij vraagt of Christus wat krom is, recht wil maken voor God en mensen.
3. De Geest leert de zondaar te belijden dat het oordeel van God over zijn zonden rechtvaardig is. Hij verdient straf. Juist daarom hoopt hij vurig dat Christus dat oordeel voor hem gedragen heeft. Naar die genade mag hij verlangen. Hij mag ook geloven dat God om Christus' wil genadig is. Dat is onverdiende goedheid van God.

Dat iemand zich bekeert van zijn boze daden, is zijn eigen plicht en verantwoordelijkheid. Als hij dat doet, mag hij de Heilige Geest danken dat die hem zo van de ondergang heeft willen redden.

Verwerkingsvragen en -opdrachten

1. Lees 2 Kronieken 33:12-16. Je zou Manasse ervan kunnen verdenken dat zijn berouw het eigenbelang dient.

Waarom? Waaruit blijkt dat zijn berouw toch oprecht is?

2. Hoeveel tijd is er nodig om te toetsen of iemands berouw oprecht is?
3. Stel dat jouw vriend of vriendin je op een bedrieglijke wijze in de steek gelaten heeft. Je spreekt haar daarop aan. Wat zou je nu precies van haar willen horen (of juist niet) voordat je weer vrienden of vriendinnen kunt zijn?
4. Is het belangrijk of iemands berouw ook berouw voor God is? Waarom wel, waarom niet?

6. Vergeef hem

De ene zet na de andere

Het schaakspel kan onverwachte wendingen nemen. 'Wit' doet zetten die 'zwart' niet verwacht en andersom. Dit beeld kunnen we ook gebruiken voor ons thema. Na de domme en zondige zet van de zondaar, verwachten wij dat Jezus zal zeggen: 'Vergeef hem onmiddellijk!' Die zet stelt Jezus niet voor, maar in plaats daarvan zegt Hij tot onze verrassing: 'Bestraf hem!' Dat wordt de tegenzet van het slachtoffer. Hij berispt de zondaar. Dat kan positieve en negatieve dingen opleveren. De zondaar kan zich verweren of zich bekeren. Hij bekeert zich. Dat is een zet van de dader. Ook deze rekenen we tot de verrassingen. Nu is de laatste zet aan het slachtoffer. Opnieuw brengt Jezus een wending aan. De moeilijkste. Het slachtoffer zou, in het verlengde van de mondelinge bestraffing, wraak kunnen nemen. 'Je tranen zijn nu te laat, broeder!' Christus wil dat niet en draagt op: 'Indien hij berouw heeft, vergeef het hem.' Wij rollen van de ene verbazing in de andere. Eerst moeten we dapperder zijn dan we ooit gedacht hadden. We moeten het recht handhaven. Daarna moeten we mild zijn en ruimte laten voor genade.

Dapper en zacht. Recht en genade. Niet: dapper of zacht. Recht of genade. Nee, beide sámen. Een christen is zacht en moedig en daarom kan hij zelfs zondaren verdragen in liefde (Ef. 4:1, 2). Wie zachtmoedig is, heeft de moed om te bestraffen en de vriendelijkheid om te vergeven. De vereiste christelijke levenshouding blijkt in het Nieuwe Testament vaker een combinatie te zijn van kracht en liefde (2 Tim. 1:7).

Mensen doen elkaar veel leed aan. Als de ene straatbende wreedheden begaat, neemt de andere straatbende wraak. Dat gaat over en weer. Iets braverere jongelui op school doen precies hetzelfde. Met gemeen gedrag maken ze elkaar het leven zuur. Ze willen daarmee pas stoppen als de ander eerst ophoudt. Dat is niet goed. Zo mag het onder christenen niet zijn.

Jezus zegt: 'Doe bij problemen je mond open!' Wijs de ander maar op zijn fouten. Als die ander vervolgens berouw heeft, zegt Jezus: 'Doe je hart open!' Dat is handelen in de navolging van Christus. Als mensen zonder Hem leven, doen ze dikwijls hun mond niet open, maar slaan er direct op los. Het hart blijft helemaal dicht, zodat er nooit een nieuw begin mogelijk is. Op dat nieuwe begin is Jezus uit. Dat kan ontstaan als mensen bereid zijn elkaar de zonden te vergeven.

Wij mogen bestraffen, maar geen kwaad met kwaad vergelden (Rom. 12:9). Dan krijg je een spiraal van nijd, over en weer. Kwaad kan alleen maar overwonnen worden door goed te doen (Rom. 12:21). Wat is goed doen als iemand je kwaad gedaan heeft? Daar is het weer: je mond open doen, eerlijk en duidelijk zeggen waar het op staat en bij berouw het hart open doen en vergeven.

Je hart openen voor iemand die je verdriet heeft aangedaan is niet gemakkelijk. Veel mensen vergeven alleen met hun mond. Dan komen ze later weer op de fouten van de ander terug. Dat is niet goed. Daarmee verspeel je relaties (Spr. 17:9). Of ze vergeven halfhartig. Dan vergeven ze wel, maar het zit ze toch niet echt lekker. Ze voelen zich door het berouw van de ander ingepakt en niet bevrijd. Ze blijven erover tobben. Nee, vergeving is pas echte vergeving als zij van harte geschiedt.

Het hart openen en oprecht vergeven kan slechts als we ons overgeven aan onze Heiland. Wij vergeven onze zondige broeder om Christus' wil, die ons onze zonden ver-

geeft. Vergeving valt niet onder de categorie: 'Toe maar, schiet maar op, ik zal het wel weer vergeven!' Vergeving is een geloofskeuze. 'Ik wil je vergeven. Dat is mijn keuze die ik met mijn hart maak. Dat doe ik om gehoorzaam te zijn aan Jezus!' Omdat vergeven een geloofskeuze is, is het ook een zaak van gebed.

Vergeven

Wat is vergeven? Inhoudelijk is het: afzien van rechtvaardige vergelding en iemand genadig zijn. *Vergeven is letterlijk 'eraf trekken', 'loslaten'*. Een huisvrouw ziet dat haar ramen vies zijn. Het zand zit aan de ruiten. Elke keer als ze naar buiten kijkt, ziet ze de viezigheid. Ze ergert zich eraan en met een flinke plons water maakt ze de ramen schoon. Ze trekt met de ramentrekker het vuil er af. Als het karwei gedaan is, gaat ze naar binnen. Ze kijkt vervolgens door de ramen naar buiten en ziet geen ongerechtigheden meer. Die zijn weg. De vieze ramen zijn schone ramen geworden. Na een dag is ze zelfs al weer bijna vergeten dat haar ramen zo vies waren. Dit is precies vergeven.

Stel dat je broer je bedrogen heeft, zoals Jakob het Ezau deed. Elke keer als je je broer ziet, denk je: 'Daar is die bedrieger weer!' Daaraan kun je niets doen. Je broer en zijn bedrog vallen als het ware samen, net zoals het vuil één geheel lijkt met een ruit als je daar doorheen kijkt. Als jij dan met hem gesproken hebt en hij heeft berouw, wat dan? Christus zegt: 'Trek zijn zonden van hem af!' Je vergeeft hem. Als hij daarna weer eens een keer bij je op bezoek komt, stapt niet meer de bedrieger door de deur, maar je broer. Je wilt niet eens meer denken aan wat er gebeurd is. 'Gezellig dat je langs komt!'

In de wereld geldt: 'Eens een dief, altijd een dief'. In Gods gemeente is de dief, na berouw en vergeving, geen dief meer. Vergeving maakt mensen los van hun zondige verleden. Hun bezoedelde lei wordt gezuiverd. In de gevangenis zit in de ene cel een bankovervaller en in de andere

een moordenaar. Zo kun je ze typeren. Hun naam doet er niet toe. Zij zijn hun zonden. Als deze mensen hun schuld voor God en hun naasten belijden, krijgen ze hun naam weer terug. Nog mooier: ze krijgen een nieuwe naam (Op. 2:17), als teken van een nieuw leven. Onze gedachten over hen veranderen. Onze negatieve gevoelens verdwijnen. Afkeer heeft plaatsgemaakt voor liefde.

Het beeld van de vuile ruiten komt uit het gewone leven. Er is ook een bijbels beeld van vergeven. Dat is de doop. Die heet 'afwassing van de zonden'. Zoals water het vuil van ons lichaam afspoelt, als wij onder de douche staan, zo is het doopwater. Het wast symbolisch zonden af. God zegt bij de doop: 'Ik zie een vuile zondaar. Zo waar als water viezigheid verwijdert, zo waar wil Ik, als jij berouw hebt, levenslang jouw zonden eraf spoelen. Dan ben je geen vuile zondaar meer, maar een schoon en nieuw mens!'

Hoe vaak vergeven?

Paulus zegt dat onze toorn niet mag duren tot de volgende dag. Voor de zon ondergaat moeten we onze problemen proberen op te lossen (Ef. 4:26). Hij zegt dus niet: als je boos bent op een vriendin, zorg dan dat het voor het einde van het jaar uitgepraat is. Dat duurt te lang. De Joden kennen jaarlijks een Grote Verzoendag. Paulus zegt: voor een christen is het elke dag een verzoendag.

De Here Jezus zegt in Lucas 17:4 hetzelfde. 'Als iemand nu zeven keer op een dag tegen je zondigt en zeven keer op een dag berouw heeft, moet je zeven keer bereid zijn om hem te vergeven.' *Wij moeten elke dag willen vergeven*, desnoods om de drie-en-een-half uur. Jezus had ook kunnen zeggen: elk uur, of elke vijf minuten moeten we bereid zijn om zondaren die berouw hebben te vergeven. Hij bedoelt niets anders dan: altijd, wanneer de situatie zich voordoet dienen wij te vergeven. Zelfs als het gaat om dezelfde broeder, die helaas opnieuw in zonde gevallen is, maar gelukkig weer berouw heeft.

Niet alle discipelen hebben dit woord van Jezus begrepen. Petrus maakt eruit op dat hij zijn broeder zevenmaal moet vergeven en niet meer (Mat. 18:21). De achtste keer dat zijn broeder zondigt, mag hij dus een onverzoenlijke houding aannemen. Petrus twijfelt of zijn uitleg de juiste is. Hij vraagt het daarom aan de Heiland. 'Moet ik echt maar tot zeven keer iemand vergeven?' (Mat. 18:21). Die doet er vervolgens nog een schepje bovenop om duidelijk te maken dat wij altijd moeten vergeven. 'Ik zeg u, niet tot zeven keer moet u uw broeder vergeven, maar tot zeventigmaal zeven keer!' (Mat. 18:22). Dat is duidelijk. Geen mens zondigt 490 keer ernstig tegen dezelfde persoon. Dus als wij 490 keer iemand moeten vergeven, moeten we dat gewoon altijd doen. Vergeet echter niet: als hij 490 keer berouw heeft. Dat laatste is nog nooit in een lied over vergeving opgenomen.

Uit de hoogte?

Bij het bestraffen kwam het ook aan de orde, nu opnieuw. Staat iemand die vergeeft boven de dader? Er zijn hulpverleners die moeite hebben met vergeving omdat ze het een arrogante actie vinden. Zij hebben liever eerlijke boosheid dan schijnheilige vergeving. Dat laatste is terecht, maar het eerste niet. Een slachtoffer mag niet arrogant zijn, want hij is niet beter dan een dader. Dat leren we in het Evangelie, waar Jezus niet alleen brave mensen maar ook geboefte welkom heet in zijn Koninkrijk. Dat was wel irritant voor gelovigen die geen hoge pet op hadden van hoeren en tollearen. Een slachtoffer staat niet moreel boven de dader als hij die bestraft en ook niet als hij hem vergeeft. Vergeving is geen daad van zelfgenoegzame lievigheid. 'Ik beschuldig je, maar ik ben zo grootmoedig om het er maar bij te laten zitten'. Vergeving is een daad van *geloof*. We vergeven om Jezus' wil. Het is een daad van *liefde*. We laten de zondaar niet vallen. Het is een daad van *hoop*. We verlangen naar het herstel van de relatie.

Daarbij past geen hooghartigheid. Een slachtoffer dwingt een dader niet op de knieën om daarna met een glimlach diens excuses te aanvaarden. Wie die houding zou aannemen is meestal geen echt slachtoffer. Zijn presentatie is duidelijk maar bescheiden. Dat blijkt uit de woorden die hij kiest als hij reageert op het berouw van de ander. Hij zegt niet: 'Nou, dat werd de hoogste tijd dat je je fouten ging inzien!' 'Zie je wel dat je verkeerd zat. Ik heb altijd al gezegd...' 'Waarom heb je niet eerder je excuses aangeboden?' Wie vergeeft spreekt zijn blijdschap uit over het berouw van de ander. Hij voegt daar misschien zelfs aan toe 'en als ik dingen verkeerd gezegd heb of gedaan, wil jij mij dat dan ook duidelijk maken?'

Verzoening

'Ik heb eens als jochie de koelkast met een hamer bewerkt. Mijn moeder gaf me een pak slaag en sloot me op in mijn kamer. Wat was zij boos! Nadat ik mijn straf had uitgezeten, mocht ik weer beneden komen. Ze trok me op schoot en keek me streng aan. Ik voel die blik van haar ogen na dertig jaar nog. Er sprak verdriet en verwijt uit. Ze vroeg of ik spijt had en of ik het nooit meer zou doen. Uiteraard had ik spijt. Daarna gaf ze een zoen en zei dat het weer goed was. Zo deed mijn moeder dat. Een dag lang voelde ik me toch nog wel een beetje onzeker in haar buurt.'

Hoe noemen we dit? Moeder en kind verzoenen zich. Dat is het precies. Er is iets misgegaan tussen de moeder en zoonlief. Na straf en berouw komen zij weer tot elkaar. Als teken van de verzoening geeft de moeder haar kind een kus. De vredeskus! Dit laatste is zo'n vast en oud gebaar dat in het Nederlands het woord 'verzoenen', ingekort tot 'zoenen', een ander woord voor 'kussen' geworden is.

Wat wil iemand met een verzoeningskus zeggen? Dit: 'Ik raak je aan, omdat jij weer bij mij mag horen en ik weer bij jou wil zijn!' Mensen kunnen niet dichter bij elkaar komen dan wanneer hun beider huid – de mond in dit geval – tegen

elkaar komt. De vader uit de gelijkenis verzoent zich letterlijk met zijn berouwvolle zoon (Luc. 15:20).

Het is een verrassing, als een dader berouw heeft over zijn zonden. Dat is het ook als een slachtoffer in staat is te vergeven. Beiden zijn blij. Van beiden valt een zware last van de schouders. Samen kunnen ze God prijzen voor zijn goedheid, dat Hij dit moment van berouw en vergeving geeft. Ook al noemt Jezus het woord niet, dit is verzoening.

De blokkade die er in de relatie gekomen was, is door het berouw en de vergeving opgeheven. Dader en slachtoffer kunnen elkaar weer recht in de ogen kijken. In het begin is de herstelde relatie nog een beetje onwennig, maar daarna is zij misschien zelfs beter dan zij voor de problemen geweest is. Beiden aanvaarden elkaar weer volkomen. De schuld is verleden tijd. De schaamte is er eerst nog wel, maar die staat niet meer in de weg om weer gelukkig te zijn.

Eén ding kan er nog bij komen, als een symbolische afronding van het verleden. We vieren feest als ons leven in een nieuwe fase komt, denk aan een examenfeest of bruiloft. Zo is verzoening ook een feest waard. Na een periode van narigheid breekt een vreugdevolle tijd aan. Een gezellige activiteit is een bevestiging van de verzoening. In het huis van de verloren zoon wordt na de verzoening feestgevierd (Luc. 15:24). Twee jonge mensen die zich met elkaar verzoenen gaan mogelijk uit eten. Een vader die door de problemen jarenlang geen echt contact heeft gehad met zijn zoon, gaat een dag met hem fietsen, hun beider hobby. Een moeder neemt haar dochter misschien wel mee naar Parijs voor een korte vakantie.

Verzoening en genezing

Wat hierboven staat is ideaal. De werkelijkheid is ingewikkelder. Een lange periode van ellende wordt niet zo gemakkelijk op één dag – bestraffing, berouw, vergeving, verzoening achter elkaar – goedge maakt. Het is sowieso meestal andersom. Een relatie die op één dag kapot gemaakt is, heeft

een jarenlange periode van herstel nodig. Stel nu dat het ideaal werkelijkheid is. Vergeving vindt plaats. Dader en slachtoffer reiken elkaar de hand. Zij verzoenen zich. Is daarmee het pijnlijke proces afgerond? Nee, dat niet. De beslissende wending is genomen. De verzoening is het hoogtepunt. Er moet daarna nog meer gebeuren. Als twee landen na oorlog een vredesakkoord sluiten, gaan de vlaggen uit. Er is echter nog een lange weg van herstel te gaan. De bommenkraters zijn immers nog te zien.

Het gevoelsleven van een mens kan wel in één moment opgelucht zijn. Wonden genezen echter niet plotsklaps. Daar gaat tijd overheen. *Berouw, vergeving en verzoening kunnen op één dag plaatsvinden. Het proces van innerlijke genezing wordt dan pas op gang gebracht. Ook met recht doen aan het slachtoffer is pas een begin gemaakt.* Na het moment van verzoening is er nog genoeg stof om over na te denken en na te praten. De gezellige afronding van de problemen komt misschien pas na lange tijd. Het gevoelsleven van slachtoffer en dader moet tot rust komen. Wederzijds vertrouwen moet weer gaan groeien.

Vergeven en vergeten

Een moeder zegt tegen de mentor op de middelbare school:

'Ik maak me zo boos dat mijn dochter dat verhaal nu ook aan u verteld heeft. Dat geintje met haar broer is drie jaar geleden gebeurd. Het is uitgesproken. Hij heeft er spijt van. Ze heeft zelf gezegd dat ze het hem vergeven heeft. Ze wil het echter maar niet vergeten. Ze rakelt het elke keer bij anderen op. Telkens komen wij als gezin in het verdachtenbankje. Nu weer bij u.'

Iemand die vaker problemen gehad heeft zegt:

'Ik vind het moeilijk om volkomen te vergeven. Ik houd ook nadat iets helemaal achter de rug is een bepaalde achterdocht die maar heel langzaam slijt.'

Slachtoffers krijgen wel eens het te goed bedoelde advies: 'Je moet het maar vergeven en vergeten!' Kan dat echter wel? Nee, vergeven kan, vergeten niet. Sommige mensen hebben jarenlang de beelden voor ogen van het erge dat gebeurd is. Ook de woorden die gezegd zijn raken ze niet kwijt. Zelfs als de dader berouw heeft en zij kunnen vergeven, zijn die niet ineens weg.

Dit heeft te maken met het proces van innerlijke genezing. Dat begint op de dag van de verzoening. Een gebroken been geneest niet in één dag. Een gebroken verhouding is ook niet op één verzoeningsdag in een nieuw evenwicht. Een gewonde ziel heeft ook tijd nodig om te echt helen. Zolang dat duurt, valt er niets te vergeten en is ook een zekere achterdocht begrijpelijk. Misschien is het nog noodzakelijk dat een slachtoffer therapie krijgt van een psycholoog om het gebeurde te verwerken, ook al heeft hij de zonde van de ander kunnen vergeven.

Zelfs als de genezing voltooid is, kan er van echt vergeten geen sprake zijn. Van lichamelijke genezingsprocessen blijft soms een herinnering over. Het litteken op je been zit er als een permanente verwijzing naar een auto-ongeval, al denk je er bijna nooit meer aan. Zo gaat het ook met psychische genezingsprocessen. Misschien voelt een vrouw zich levenslang min of meer onzeker, ook al is ze verder gelukkig. Ze weet dat de onzekerheid in haar geval een litteken is van de echtscheiding van haar ouders, maar staat daarbij vrijwel nooit meer stil.

Het kan nog een fase verder gaan. Wij weten dat je van een verkeersongeval niet alleen een litteken in je been kunt overhouden. Je kunt er zelfs levenslang invalide door worden. Je slijt vele dagen in een rolstoel in een verpleeghuis. Sommige dingen komen nooit meer goed.

Ook dat kan nog opgaan bij het leed dat mensen elkaar aandoen. De wonden kunnen zo groot zijn, dat er van volledig herstel van een relatie geen sprake meer kan zijn. Een slachtoffer wil vergeven. Hij voelt geen haat. Een verzoevende ontmoeting met de dader kan hij ook nog opbrengen.

Meer gaat echt niet. Feestvieren lukt niet meer, laat staan opnieuw in één huis wonen. De herinnering blijft permanent leed veroorzaken. Dit kan zo lopen, het hoeft niet. Als het zo is, moeten we daarvoor respect hebben. Niet elke Jood kan het opbrengen om in Duitsland op vakantie te gaan, zelfs al koestert hij geen wrok meer tegenover de Duitsers voor wat er in de Tweede Wereldoorlog gebeurd is. Dat stukje zelfbescherming moeten we hem gunnen.

Vergeet God?

Wij zeggen dat God, als Hij zonden vergeeft, ze ook vergeet. Wat bedoelen we daarmee? In Micha 7:9 staat het. Als God de zonden van zijn volk vergeeft, verplettert Hij ze en werpt ze in de diepte van de zee. Vergeven is eraf trekken. God trekt zonden van mensen af en verwijdert ze dan zover van die mensen als het oosten en westen van elkaar zijn (Ps. 103:12). Hiermee wordt gezegd dat de Here God, voor zover dat van Hem afhangt, nooit op oude zonden terugkomt. Weg is weg. Het letterlijke vergeten is niet aan de orde. Als de mensen er zelf aanleiding toe geven, kan God ook terugkomen op oude zonden. Hij kan dan zelfs schuld die Hij had kwijtgescholden de misdadiger alsnog aanrekenen. Jezus legt dit uit in een gelijkenis die niet voor niets in hetzelfde bijbelgedeelte staat als het 'zeventigmaal zevenmaal vergeven', Matteüs 18.

Wij hoeven niet te schrikken van onszelf als wij de zonden van een ander niet snel kunnen vergeten. Dat is niet zo belangrijk. Als wij dat toch krampachtig proberen, verdringen we het verleden. Onbewust zijn we er dan nog intensief mee bezig. Daarvan worden we niet gelukkiger. Het is de bedoeling dat wij, als wij de zonden van iemand vergeven, ze niet elke keer oprakelen. Dat is veel belangrijker. Als ik op maandag tegen mijn zus zeg: 'Ik vergeef het je' en op dinsdag maak ik haar opnieuw verwijten over wat zij heeft gedaan, klopt er iets niet. Zij zegt dan terecht: 'Hé, broer, vergeven is toch zeker ook vergeten?!' Dat geldt ook onze

gesprekken met anderen. Uiteraard mag ik met iedereen praten over wat me dwars zit. Als ik iemands zonden vergeven heb, mag ik daar echter niet meer over mopperen bij derden. Dan heb ik niet echt vergeven.

Laten wij, net als God, de zonden van anderen in de diepte van de zee gooien. Het is nog een hedendaags beeld ook. De zee wordt benut als bergplaats voor het smerigste afval. We willen er geen last meer van hebben en er zelf niet meer bij kunnen komen. We weten uiteraard wel dat het afval er ligt.

Vergeving en gerechtigheid

In een vorig hoofdstuk is gezegd dat direct vergeven van andermans zonden niet goed werkt, want er moet recht geschieden. *Als er geen recht geschiedt, kunnen de verhoudingen niet hersteld worden.* De eerste vorm van recht is dat iemand erkent dat hij schuldig is. Dat is dan alleen nog maar de belijdenis van schuld. Na de verzoening gaat het herstellen van gerechtigheid door. Zacheüs maakt op de dag van zijn bekering bekend hoe hij, wat krom was, recht wil maken. Hij wil de helft van zijn goederen uitdelen aan de armen. Degenen die hij bedrogen heeft, krijgen hun geld viervoudig terug (Luc. 19:8). Zacheüs biedt dit zelf aan, want hij wil de mensen weer in de ogen kunnen kijken. Zó is het een teken van een oprechte bekering. De dader zelf wil recht doen. Uiteraard moet hij dit na zijn schuldbelijdenis nog in praktijk brengen, want anders zou die belijdenis niets voorstellen. De uitvoering van zijn plannen kan wel eens veel tijd in beslag nemen.

Als wij iemands zonden vergeven, betekent dat niet dat wij hem dan het recht doen kwijtschelden. Jezus zegt niet tegen Zacheüs: 'Toe maar, je berouw is oprecht. Je hoeft daarom je geld niet uit te delen. Ik vergeet de fouten van gisteren. Ik ben allang blij als je vanaf nu eerlijk wordt.' Dat is waarop onoprechte schuldbelijders hopen. Zo te denken is kinderen eigen. 'Als ik zeg dat ik spijt heb, krijg ik vast

geen straf!' Veel ouders en schoolmeesters lopen daar in. Om de lieve vrede wil vergeven ze de schuld en laten het recht doen maar zitten.

Wij mogen van daders vragen dat ze recht doen. Hoe? Dat is een interessante kwestie. Wij zien om ons heen in de samenleving dat recht doen snel gekoppeld wordt aan het uitbetalen van een schadevergoeding. De dokter die in zijn nonchalance het verkeerde oog van een patiënt geopereerd heeft, moet hem een geldbedrag uitkeren. Verkeersslachtoffers claimen tegenwoordig ook wel schadevergoedingen van de veroorzakers van ongelukken. Geld geven is een verlegenheidsoplossing. Het kan psychologisch wel een positief effect hebben, zelfs als het maar om een symbolisch bedrag gaat.

Een andere manier van recht doen die wij in onze samenleving zien, is het neerleggen van functies. Dat gebeurt vooral als mensen op een verantwoordelijke post fouten maken. Een politiemans die drugs verhandelt, is zijn baan kwijt als men erachter komt. Een minister gaat de laan uit, als hij betrapt wordt op knoeien met belastingpapieren. Het doet er niet toe of de betrokken personen berouw hebben en/of de omstanders hen kunnen vergeven. In hun situatie hoort het bij het recht doen dat zij hun (hoge) positie al dan niet vrijwillig opgeven.

Er is geen richtlijn te geven voor recht doen tussen (ge-loofs)broeders met problemen. Het verschilt per situatie. Soms is bij kleine problemen een schuldbelijdenis voldoende in combinatie met een belofte voor de toekomst. Dan wachten we verder af of de dader zich aan zijn toezegging houdt. Soms kunnen we, als we (ook) een zakelijke relatie hebben met de zondige broeder, een schadevergoeding vragen. Denk aan Zacheüs. Soms kan een zondaar met een vorm van dienstverlening tonen dat hij iets wil goedmaken. (Bij een klein probleem tussen vader en zoon: 'Omdat ik spijt heb van mijn belediging, pa, zal ik vanmiddag uw auto wassen!') Soms moet iemand zijn positie opgeven als bewijs van berouw. Een onbetrouwbaar gebleken voorzitter van de dia-

conie legt zijn functie neer, ook al vergeven wij hem. Dat is recht, ook in de christelijke gemeente.

Lang niet altijd kan er iets goed gemaakt worden. Veel zonden zijn niet terug te draaien. Veel leed kan niet uitgedrukt worden in een bedrag van een schadevergoeding of in uren van dienstverlening. Toch kan een zondaar ook dan bewijzen dat hij zijn gedrag verandert en dat hij herhaling van zijn oude zonden wil voorkomen. Als teken van dat laatste kan hij bijvoorbeeld in therapie gaan. Ook dat is een vorm van recht doen.

Een uiterste consequentie van gerechtigheid is dat een dader *zichzelf* vrijwillig aanmeldt bij de politie, als er sprake is van een misdrijf. Als wij een dader vergeven, zeggen wij feitelijk dat wij van vergelding afzien. Bij een misdrijf zijn wij echter niet de enigen die daarover gaan. Onze vergevingsgezindheid kan een dader niet ontslaan van rechtsvervolging door politie en justitie. Daarmee stemt hij juist in, als zijn berouw oprecht is. Hij ervaart dan de straf, die hij krijgt opgelegd, als een boetedoening.

We zijn er nu elke keer vanuit gegaan dat een zondaar eerst berouw heeft, toezegt recht te doen en daarna zijn belofte nakomt. Zo geschiedt het vaak. Deze volgorde is echter niet dwingend. Soms heeft een zondaar al recht gedaan voordat hij pas van zijn berouw durft te vertellen. Hij heeft de gestolen honderd gulden al teruggeboekt met rente alvorens hij degene gaat opzoeken die hij benadeeld heeft. Zo kan het ook. Deze volgorde maakt het vergeven wel gemakkelijker.

De bron van vergeving

Mensen zijn geneigd tot alle kwaad, ook vrome mensen. Ze zijn van huis uit niet vergevingsgezind. Vergeven moet je leren. Van wie? Van God *de Vader*. God is een rechtvaardig en vergevend God (Ef. 1:7). Van Hem zegt de psalmdichter: 'Want een ogenblik is er in zijn toorn, maar een leven in zijn goedgunstigheid!' (Ps. 30:6). 'Maar bij U is vergeving, opdat

Gij gevreesd wordt' (Ps. 130:4). Ook van God *de Zoon* leren we vergeven. 'Ik veroordeel u niet. Ga heen en zondig niet meer', zegt Jezus tegen een vrouw die op overspel betrapt is (Joh. 8:11). Vergeven leren we alleen als we ook bereid zijn te gehoorzamen. Jezus bevéélt immers zondaren die berouw hebben te vergeven. Vergeven is echter meer dan een bewijs van gehoorzaamheid. Vergeven is vooral een geschenk van God. God *de Heilige Geest* werkt berouw in het hart van de zondaar. Hij werkt vergevingsgezindheid in het hart van het slachtoffer (Ef. 4:30, 32). Hij is de bron van de verzoening. De Geest van God is immers de Geest van de gemeenschap tussen broeders en zusters. Denk maar aan de zegen die wij aan het einde van de kerkdienst meekrijgen. Genade van onze Here Jezus Christus, liefde van God en gemeenschap van de Heilige Geest worden ons dan toegezegd (2 Kor. 13:13). Dat is precies de bron van vergeven.

Verwerkingsvragen en -opdrachten

1. Lees de geschiedenis van de verzoening tussen Jakob en Ezaú in Genesis 33. Wie neemt het initiatief tot de verzoening? Hoe probeert Jakob recht te doen? Is alles na de verzoening vergeven én vergeten?
2. Geef voorbeelden uit je eigen leven van kwaad met kwaad vergelden. Bracht het een oplossing? Kun je ook voorbeelden geven van mensen die het kwade met goeddoen probeerden te overwinnen? Werkte dat?
3. Wat is het beste: een kind dat geld van zijn vader gestolen heeft, zijn schuld kwijtschelden als hij berouw heeft of hem dan toch zijn zakgeld laten inleveren totdat de schuld ingelost is? Waarom?
4. Stel: een ambtsdrager heeft een grote zonde begaan tegenover een gemeentelid. Hij heeft daarvan spijt en vraagt zijn slachtoffer of hij hem wil vergeven. De man vraagt hem ook zijn mond te houden, om zijn ambt niet kwijt te raken. Hij vreest de praatjes. Wat zou jij zeggen of doen als reactie op zo'n verzoek? Waarom?

7. En als hij geen berouw heeft?

Tegenwerking

We zijn er tot nu toe van uitgegaan dat een dader na de terechtwijzing berouw heeft. De werkelijkheid is niet altijd zo.

'Ik heb vaak geprobeerd mijn zus duidelijk te maken dat ze verkeerd bezig is door te rommelen met wiet en dat vooral mijn ouders daarvan de dupe zijn. Maar ik vind het ook erg. Wij hebben steeds vaker ruzie. Haar reactie? Zij lacht me in mijn gezicht uit en zegt dat wij ons niet moeten aanstellen. Ze schreeuwt dat ik haar rechter niet ben. Het helpt echt niks. Ze gaat steeds gekker doen met haar verkeerde vrienden. Ze zegt nu dat ze wil weglopen. Nou van mij mag ze.'

Deze zus staat blijkbaar niet open voor kritiek. Mensen die vermaand worden, kunnen boos reageren. De spanning kan door de terechtwijzing nog toenemen. Dit meisje had ook nog anders kunnen reageren. Ze had kunnen ontkennen. 'Ik gebruik geen wiet!' 'Ik heb geen verkeerde vrienden!' Je weet intussen beter, maar bent door de ontkenning machteloos gemaakt. Ze had ook de aanval kunnen openen. 'Kijk jij maar naar jezelf, want over jou en jouw vrienden kan ik ook een boekje opendoen!' Ook in zo'n situatie ben je uit het lood geslagen.

Laten we niet onderschatten wat dat betekent voor een slachtoffer. Als een vrouw door haar vader of man of zoon psychisch of lichamelijk gepijnigd wordt en hij bagatelliseert of ontkent dat, verzwart dat haar verdriet aanzienlijk.

Als ze al probeert er met een ander over te spreken, zal ze moeite moeten doen om geloofwaardig over te komen. Als de familieleden zich vervolgens laten inpakken door een goed verhaal van de dader, neemt haar eenzaamheid nog verder toe. Het kan zelfs gebeuren dat de omstanders denken dat er aan háár een steekje los is. Dan heb je als slachtoffer moed nodig om je rug recht te blijven houden en voor jezelf op te komen.

Hoe mogen wij dan reageren op iemand die toch echt fout is en ons pijn doet?

Niet vergeven

Als iemand geen berouw heeft, hoeven we hem niet te vergeven. Dat is logisch. Er valt niets te vergeven, want de dader heeft er geen spijt van. Wij kunnen zijn zonden niet van hem aftrekken, want hij blijft ze zelf vasthouden. Jezus zegt in Lucas 17:3 letterlijk: *'Indien het hem leed is, zo vergeef het hem.'* In Matteüs 18:15 staat: *'Indien hij u hoort, zo hebt gij uw broeder gewonnen.'* *'Indien'* bevat een voorwaarde. De dader moet willen horen en de zonde moet hem leed zijn. Pas dan kan er sprake zijn van vergeving.

Je kunt, eenvoudig gezegd, niet in je eentje vergeven. Verzoening kan alleen als de twee partijen elkaar de hand reiken. Dat is duidelijk. Sommige mensen denken dat de vergeving die daaraan voorafgaat, wel van één kant kan komen. In de woorden van Jezus is dat echter niet zo.

Er zijn mensen die de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt, veel leed hebben gekend en de Duitsers of de Japanners toch kunnen vergeven. Lees het oorlogsverhaal van Corrie ten Boom, *'De schuilplaats'* maar. Er zijn ook nabestaanden in Putten die het de Duitsers vergeven dat zoveel mannen uit dat dorp zijn weggevoerd en omgekomen. Strikt genomen gaan ze in veel van de gevallen verder dan Jezus vraagt. Stel dat Japanse soldaten je grootvader hebben doodgemarteld. Moet je ze dat vergeven? Niet

één soldaat heeft zijn berouw getoond bij jouw familie. De daders lopen misschien nog steeds vrij rond. De Japanse regering heeft nooit volmondig de schuld van de oorlog op zich genomen, hoogstens magere excuses aangeboden voor het persoonlijke leed als gevolg van de oorlog. In Japanse geschiedenisboekjes wordt geen kritiek verwoord op de rol van Japan in de oorlog. De keizer gaat jaarlijks naar het graf van een beroemde militair, die in onze ogen niets anders is geweest dan een oorlogsmisdadiger. De Japanse overheid weigert bovendien schadevergoeding aan je familie uit te betalen. Dan valt er toch niets te vergeven? Levenslang mag je oprecht verontwaardigd blijven over de misdaden in de oorlog die aan anderen en jouw familie zijn aangedaan. Dat heeft niets met bitterheid te maken, maar met rechtvaardigheid. Het heeft ook niets met egoïsme van doen. Juist omdat we zelf de pijn blijven voelen, zien we haarscherp de ernst van het onrecht dat mensen elkaar nog steeds aandoen in oorlogen.

Wat van oorlogsmisdaden geldt, gaat ook op voor onze privé-problemen. Als een vrouw haar man in de steek laat en bij een ander gaat wonen en nooit berouw toont, hoeft haar man haar niet te vergeven. Waarom zou hij? Er valt niets te vergeven. Zij heeft geen spijt en doet hem geen recht. Zij geniet van haar zondige overspel.

Als wij in onze persoonlijke conflicten de foute tegenpartij toch vergeven, terwijl er geen berouw is, dekken wij zonden toe. Wij raken onze verontwaardiging over onrecht en nodeloos leed kwijt. We gaan de zonden die ons zijn aangedaan en die anderen nog steeds worden aangedaan, min of meer gewoon vinden. 'Laat ik het maar vergeven, er is overal wel eens wat!' Wie op deze manier vergeeft, capituleert eigenlijk voor het onrecht en betaalt daarvoor zelf de emotionele prijs. Het kwade dat geschied is, wordt niet rechtgezet en gaat misschien zelfs door. Bovendien blijft ons conflict op een verborgen manier toch voortbestaan, ook al praten we over vergeving. Er ligt slechts een deksel op de put. Dat is niet bevorderlijk voor onze innerlijke genezing.

Hardvochtig?

Is het niet hardvochtig om een zondaar niet te vergeven als hij geen spijt heeft? Nee, dat is rechtvaardig. Het is de verantwoordelijkheid van een slachtoffer om bereid te zijn tot vergeving. Het is de verantwoordelijkheid van de overtreder of hij de vergeving waard is. Kiest hij voor de zonde, dan wijst hij zelf de genade af. Hij kiest er zelf voor dat het kwade dat hij gedaan heeft, eens vergolden wordt. *Een slachtoffer laadt geen schuld op zich als hij iemand die in het kwade volhardt, niet vergeeft.*

Zo liggen de zaken ook tussen God en mensen. Gods aanbod van genade is onvoorwaardelijk, maar geen automatisme. Mensen behouden zelf de verantwoordelijkheid om zich te bekeren. 'Alzo lief had God de wereld... opdat een ieder die gelooft niet verloren gaat' (Joh. 3:16). God vraagt geloof, gehoorzaamheid en overgave. Als dat geloof afwezig is, worden wij geoordeeld en niet vrijgesproken (Joh. 3:18).

Is dan ons berouw over onze zonden doorslaggevend voor Gods genade? Nee, Gods genadebereidheid is de bron van ons berouw. God is de eerste, wij mogen antwoorden. Zo mag het ook tussen christenen gaan. Degene die geleden heeft onder het gedrag van de ander, mag ernstige woorden spreken. Hij mag als eerste het woord 'vergeving' in de mond nemen. 'Ik wil je vergeven. Ik hoop dat het goed kan komen tussen ons.' Als de zondaar dan zijn schuld belijdt, wordt de bereidheid om te vergeven omgezet in daadwerkelijke vergeving. Als het berouw niet komt, mag het slachtoffer wachten met vergeven en bezien hoe hij het hart van de dader op een andere manier kan bereiken.

Hoe zit dat dan met het kruiswoord van Jezus uit Lucas 23:34 'Vader vergeef het hun; want zij weten niet wat zij doen'? En met Stefanus' woorden uit Handelingen 7:60 'Here, reken hun deze zonde niet toe'? We kunnen ze samen nemen, want in de woorden van Stefanus klinkt het kruiswoord van Jezus door. Hier valt op dat vijandsliefde een echt kenmerk is van de bediening van de Here Jezus. Zijn volgelingen moeten

en kunnen in die lijn handelen. De beide uitspraken dekken het kwade niet toe, want ze veronderstellen beide dat de anderen iets vreselijks doen. Dat Jezus spreekt over de onwetendheid van zijn vijanden (soldaten, priesters) maakt hen niet tot onschuldigen. Hun onwetendheid is een schuldige onwetendheid. Jezus' en Stefanus' woorden zijn een gebed. Voor zover het van hen afhangt, mag God hun vijanden vergeving schenken. Zij zijn ertoe bereid. Dat is wat God van ons vraagt, bereidheid om te vergeven. Laten we vervolgens nuchter constateren dat de vijanden van Jezus niet tot zich hebben laten doordringen wat Hij sprak. Ze hebben Hem toch vermoord aan het kruis. De vijanden van Stefanus hebben zijn vergevingsgezindheid evenmin benut om tot inkeer te komen. Als bezetenen hebben ze hem doodgegooid met stenen. God kon zijn vergeving bij deze mensen niet kwijt. Toch wel! Handelingen 8 en 9 volgen een van de aanwezigen bij de dood van Stefanus, Saulus. Hij heeft vergeving van zonden ontvangen. Wanneer dan? Toen hij zich bekeerde en berouw had, toen pas werd het gebed van Stefanus voor hem verhoord. Vergeving is geen vanzelfsprekendheid, zelfs niet nadat die is aangeboden. Dat sluit dus aan bij de woorden en onze uitleg van Lucas 17.

Wel volhouden

Als er geen berouw is, kunnen we niet vergeven, zelfs al zouden we dat willen. We kunnen wel volhouden om de zondaar zover te krijgen dat hij toch spijt krijgt. Na een eerste mislukte poging tot toenadering, zijn de mogelijkheden nog niet uitgeput. Er is, naar mate de pijnlijke geschiedenis langer duurt, wel steeds meer tact, wijsheid en geduld nodig om nog iets bij de dader te bereiken. De Here Jezus bemoedigt ieder die onrecht lijdt met het verhaal van de weduwe, die na lang aandringen haar recht verkregen heeft (Luc. 18:1-8).

Hoe wil de Here Jezus dat wij handelen als zondaren geen berouw hebben? Mensen die kwaad gedaan hebben wer-

ken niet mee, als ze er op gewezen worden. Ze weigeren te buigen. Hij stelt voor om *in het bestraffen een opklimmende lijn* aan te brengen. In Matteüs 18:15-18 blijkt dat. Als een broeder – al dan niet tegen ons – gezondigd heeft, kunnen we hem eerst onder vier ogen terechtwijzen. Als hij niet wil luisteren, mogen wij anderen meenemen om met hem te praten. Als hij dan nog weigert zich te bekeren van zijn boze weg, mogen we de misdaden in de openbaarheid van de gemeente brengen. Als hij dan ook niet gehoorzaam is aan het oordeel van de gemeente, loopt hij het risico met de toorn van God te maken te krijgen. Hij mag dan in de gemeente beoordeeld worden als een onbekeerde heiden en een kwaadwillige tollenaar.

Wat betekent dat voor ons? Stel dat iemand mij het leven moeilijk maakt, dan mag ik hem daar op aanspreken. Het beste is dat ik dat in een zo vroeg mogelijk stadium doe. Hoe langer een probleem blijft bestaan, des te moeilijker is het om op te lossen. Als dat de eerste keer niet helpt, probeer ik het hem nog eens duidelijk te maken en later eventueel nog eens. Als het resultaat negatief is en de ander zich niet aanpast, mag ik een derde inschakelen. Dat is zelfs verstandig, want ik kom er zelf niet uit. Ik moet het gebeurde zeker niet moede-loos in de doofpot stoppen, want dat lost niets op. Het is mijn recht om assistentie van een ander te vragen. De dader zelf roept dat op door zijn eigenwijsheid. Familie, vrienden of een predikant kunnen met hem proberen te spreken over mijn probleem. Ik stuur die vriend of predikant niet plotseling op hem af, maar kondig dat zelf aan. Ik leg hem ook uit waarom ik graag wil dat een ander zich met hem en mij bemoeit.

Bij het inschakelen van een derde mag je ook denken aan officiële hulpverleners. Zij kunnen je helpen bij het aanpakken van de problemen en bij het leggen van (hernieuwd) contact met de dader op een geschikt moment. Waarschijnlijk hebben ze eerst gesprekken met jou alleen, voordat jullie samen de dader spreken.

Een hulpverlener maakt de aanwezigheid van een ambtsdrager niet overbodig. Jezus wil dat een dader ook gewe-

zen wordt op zijn verantwoordelijkheid tegenover God. Hij heeft immers niet alleen schuld tegenover zijn slachtoffer, maar ook voor de Here. Dat zal een hulpverlener niet zo snel aan de orde stellen.

In de opklimmende lijn van het bestraffen past ook dat de politie wordt ingeschakeld. Of we nemen een advocaat in de arm. Dan doen we uiteraard niet overijld (Spr. 25:8). Als een zondaar na een ernstig misdrijf geen berouw heeft en zichzelf weigert aan te geven, dan moet in het uiterste geval het slachtoffer dat doen. Anderen ondersteunen hem daarbij. Het kan gebeuren dat een vader zijn eigen kind bij de politie aangeeft wegens ernstig crimineel gedrag tegen hemzelf. Een slachtoffer vindt dat moeilijk om te doen. Hij hoeft echter niet te vergeten dat de dader zelf verantwoordelijk is voor de pijnlijke gevolgen van zijn misdaden. Jezus laat ruimte om een zondaar zonder berouw te plaatsen onder het oordeel van God (Mat. 18:18). Dan is er ook ruimte voor een oordeel van een aardse rechtbank. Dat is erg, maar het kan de consequentie zijn van: '... zo bestraf hem!'

Kerkelijke tucht

Bij de opklimmende lijn in het bestraffen heb ik tot nu toe niet de christelijke gemeente genoemd. In Jezus' woorden neemt zij zelfs een grote plaats in (Mat. 18:17). De gemeente kan bij de zonde van de ene christen tegenover de andere betrokken worden.

Als een predikant of andere ambtsdrager meer dan eens gesproken heeft met iemand die in zonde (tegenover zijn naaste) leeft en het positieve effect blijft afwezig, dan kan er een bestraffing in de gemeente volgen. De zonde wordt dan in de openbaarheid van de gemeente gebracht. De dader wordt aangezegd dat hij, als hij geen berouw heeft, onder de kerkelijke tucht wordt geplaatst. Daarvoor staat achter in het gereformeerde psalmbijbeltje zelfs een formulier. De betrokken persoon wordt, als hij blijft volharden in het kwade, buiten de christelijke gemeente gezet. Het oordeel van God

wordt hem voorgehouden. Hij mag niet meer deelnemen aan het gemeentelven, totdat hij alsnog berouw heeft. Dat laatste is het doel.

De kerkelijke tucht wordt overigens vrijwel nooit meer toegepast bij een zondige levenswandel. Vroeger is het veel gebeurd. Vaders die hun gezin verwaarloosden en hun geld verdronken in de kroeg, werden op het matje geroepen bij de kerkenraad en onder de tucht geplaatst. Datzelfde gebeurde bij mensen die overspel pleegden. In de Tweede Wereldoorlog is in Nederland nog een enkele christelijke N.S.B.-er onder de tucht gezet.

Nu is er vrijwel nooit meer sprake van kerkelijke tucht. De meeste slachtoffers willen het niet zover laten komen. De meeste daders trekken zich niets aan van een eventuele tuchtmaatregel van de kerkenraad. Kerkenraden zijn, terecht, bang voor willekeur. Waarom wordt de ene zondaar in het openbaar ter verantwoording geroepen en de andere niet? Er speelt ook mee, wat al eerder gesignaleerd is in dit boek, dat men in onze tijd zich minder dan vroeger druk maakt om een heilige levenswandel van alle gemeenteleden. Wat iemand doet, moet hij zelf maar verantwoorden voor God. Daarmee durven niet veel gemeenteleden of ambtsdraggers zich te bemoeien.

We moeten ook niet vergeten dat in onze dagen een deel van de kerkelijke tucht overbodig gemaakt wordt door de hulpverlening en rechtspraak van buiten de kerk. Dat is een praktisch punt. Een alcoholist werd vroeger door de kerkenraad gecorrigeerd en wordt nu door een maatschappelijk werker begeleid en verschijnt bij crimineel gedrag voor de rechter.

Resterende mogelijkheden

De worsteling om het behoud van de zondaar gaat door, ook als hij geen berouw heeft. Dat is niet de ruzie met hem. Vijandig doen of hardvochtig worden zijn verkeerde middelen om iemand op de knieën voor God te krijgen. Haat past een

christen niet, ook al staat hij volkomen in zijn recht tegenover een zondaar. Negatieve gevoelens en uitingen daarvan zijn begrijpelijk maar maken de problemen groter. Het slachtoffer wordt ook niet beter van zijn eigen boze gevoelens. Wie kwaad met kwaad vergeldt, verliest het altijd. *We vechten niet tégen de zondaar, maar vóór de zondaar.* Hoe dan?

We gaan door met *bidden* voor hem en voor onszelf. We vragen of God hem wil bekeren, zijn hart wil reinigen en zijn verstand wil vernieuwen. We bidden om wijsheid voor onszelf om met de moeilijke broeder of zuster om te gaan en het gesprek met hem of haar gaande te houden. We vragen of God ons wil leiden zodat we kunnen doorgaan met goed doen tegenover de zondaar.

In Romeinen 12:9-21 worden wij opgeroepen om onze vijanden te eten en te drinken te geven. Zelfs als iemand geen berouw heeft, onze vijand is geworden, kunnen wij met onze *houding* een boodschap doorgeven. Dat is de boodschap dat wij om hem geven, dat we niet willen dat hij verloren gaat. Door correct en hartelijk te blijven – denk erom: nádat we eerlijk gesproken hebben! – kunnen we iemand misschien vermurwen. Dat vereist wel zelfverloochening van onze kant.

We gaan op deze wijze door met *liefhebben* van de zondige broeder. God haat de zonde, maar heeft zondaren lief. Wij kunnen een diepe afkeer hebben van wat iemand doet of gedaan heeft en tegelijk hemzelf proberen lief te hebben. Dat doen we in de hoop hem door onze liefde (alsnog) tot inkeer te brengen. In de jaren zeventig regeerde over Oeganda de buitensporig wrede dictator Idi Amin. Vele mensen, ook christenen, joeg hij de dood in. De Afrikaanse bisschop David Kivengere schreef een beroemd geworden boek: *I love Idi Amin*. Er was echt geen sprake van berouw bij de dictator.

Je tegenstander liefhebben is niet gemakkelijk. We moeten het dan ook niet forceren. Soms is het kwade dat geschied is, zo erg dat ons gevoel voor iemand geheel kapot gemaakt is. We hebben ook niet allemaal hetzelfde grote geloof als de

Afrikaanse bisschop Kivengere. We kunnen het misschien zelfs niet meer opbrengen om medelijden met de zondige broeder te hebben. Als liefhebben niet meer gaat, kunnen we echter altijd nog bidden tot God dat Hij ons bewaart voor haat en bitterheid.

Bij de voortgaande worsteling hoort ook dat we blijven *hopen*. Elke dag is een dag met nieuwe mogelijkheden. 's Avonds kan er nog geweest zijn en de andere morgen is er gejuich (Ps. 30:6). Met de hoop daarop leggen we ons eigen leven en dat van de zondige broeder dagelijks in Gods handen en vragen of Hij in onze onderlinge relatie nieuwe dingen wil werken.

Kunnen we de voortgaande strijd ook verliezen? Helaas wel. We kunnen alles doen om iemand te helpen en te redden. We kunnen ervoor zorgen dat hij alle stappen van de bestraffing meemaakt. We kunnen jarenlang volhouden om het contact met hem in stand te houden. Onze houding kan een getuigenis zijn van christelijke liefde en vergevingsgezindheid. Dan nog kan een zondige broeder geen enkele blijk van berouw geven.

Eens houdt het op. God laat niet vroeg maar wel laat zondaren los die zich tegen Hem keren. Dat is de afschuwelijke werkelijkheid van het oordeel. God wil geen parels van genade aan de zwijnen geven (Mat. 7:6). Ten laatste is het mogelijk dat ook wij de strijd voor het behoud van een zondig familielid of medegemeentelid opgeven. Ouders doen dan geen pogingen meer om hun zoon tot verandering te bewegen. Ze doen ook niet meer hun best om het contact met hem in stand te houden. Alles is al geprobeerd. Soms is het nemen van afstand tot die ander nodig om zelf psychisch het hoofd boven water te kunnen houden. Dat is een laatste realiteit.

Onze oudste zoon heeft psychische beperkingen, dat weten we. We hebben het altijd moeilijk gehad met hem, maar toen hij als puber in de stad op school ging, liep het uit de hand. Hij kreeg verkeerde vrienden en is een crimineel geworden. Hij ging ook ons bedreigen

en bestelen. Hij heeft zelfs een poging gedaan om ons huis in brand te steken nadat hij geld had geëist voor zijn verslaving en dat niet gekregen had. We hebben voor ons gevoel alles gedaan om hem te helpen. We hebben vanaf zijn zesde jaar met hulpverleners te maken gehad. We zijn voldoende keren opnieuw begonnen. Op een gegeven moment moesten we kiezen voor onze andere kinderen, die erg leden onder situatie. We hebben afstand van hem genomen. Hij is hier niet meer welkom. We hebben nog wel een officieel adres van hem, maar of het nog klopt, weten we niet. Het is bitter. Ik moet er ook niet aan denken dat hij misschien over straat zwerft. Voor ons gevoel hadden we geen andere keus.

Een waarschuwing

Wij moeten onze problemen altijd in de juiste omvang zien. Het kan dat ik het recht aan mijn kant heb, maar dat ik er toch geen goed aan doe om mijn broer of zus of wie dan ook te blijven vermanen. Daarvoor is het probleem dan gewoon te klein.

De bovengenoemde laatste realiteit – mensen zeggen het contact met elkaar op – wordt soms absurde werkelijkheid bij geringe moeilijkheden. De ruzie over een klein erfstuk kan tot totale verwijdering leiden tussen familieleden. Ik mag erop staan dat de tien euro die ik aan mijn vriend geleend heb, aan mij wordt teruggegeven. Moet ik er een strijd van maken als hij volhoudt dat hij het geld al teruggegeven heeft? Moet ik daarmee doorgaan tot het contact tussen ons verbroken is?

Ook al heb ik het gelijk aan mijn kant, soms zijn er dingen waarover ik gewoon moet heenstappen. Dat hoeft niet direct. Ik mag zeggen waar het op staat. Op den duur wordt mijn strijd echter zo ikgericht dat ik er geen goed aan doe die voort te zetten. Dan verval ik in zonde.

Helaas zijn er veel, soms langdurige, conflicten tussen broeders van hetzelfde huis over dingen die het niet waard zijn. Dat is ook zo in de christelijke gemeente. Laten we daarover maar geen boekje open doen.

Als wij niet tot vergeven kunnen komen, omdat een dader niet meewerkt, hoe kunnen we daar dan mee omgaan? Wat is niet vergeven? *Als iemand geen berouw heeft, mogen wij hem verantwoordelijk blijven achten voor de slechte relatie die ontstaan is door zijn kwade woorden of gedrag. Wij behouden het recht om daarover boos te zijn.* Wij hebben ons best gedaan, gezegd waar het op stond. Wij hebben onze intenties getoond dat wij bereid waren om te vergeven en de relatie te vernieuwen. Wij hebben gedaan wat Jezus vroeg. Helaas is het niet goed uitgekapt. Daarvoor zijn wij niet verantwoordelijk en daarvan hoeven wij niet wakker te liggen.

De laatste zin is wel erg snel gezegd. Getob over schuld en tekortkomingen, zou kunnen blijven. Een slachtoffer denkt al gauw: had ik toch dingen anders moeten zeggen, anders moeten doen? Daarover is echter te praten. In een gesprek met een goede vriend(in) worden dingen op een rijtje gezet. In het beste geval komt daaruit: 'Je hebt gedaan wat je moest doen. Je hebt het goed gedaan.' Dat niet wakker liggen is nog moeilijker. Dit is het punt waarop sommige pastors en christelijke therapeuten ertoe neigen om te zeggen: je moet altijd tot vergeving zien te komen. Zij zijn bang dat als je niet daadwerkelijk vergeeft, je met boosheid en wrok blijft zitten. Vergeving reinigt je psyche. Als je niet vergeeft, word je nooit bevrijd van je verleden en je pijnlijke actuele gevoelens. Dan slaap je niet meer. Na een poosje werk je niet meer en zit je overspannen thuis. Je loopt vast.

Er zijn echter twee manieren om het kwade dat een ander je heeft aangedaan los te laten. De eerste is: vergeven. Als dat niet kan, rest: overgeven. In het Nederlands is er maar één letter verschil. Ze liggen dan ook dicht bij elkaar. Overgave is niet hetzelfde als 'er maar in berusten'. Overgave is: je gevecht voor jezelf in Gods handen leggen. Je draagt als het ware het recht om boos te zijn en het kwade te vergelden over aan God om te voorkomen dat je zelf door blijvende woede verteerd wordt. Als het goed is, was je worsteling

met de dader al een gebedszaak, maar je zag zelf nog mogelijkheden om iets te bereiken. Als je gesprek met de dader of de andere manieren om de dader te bereiken mislukt zijn, is dat over. Je zou verkrampt verder door het leven gaan. Dat is niet nodig voor een christen. Zaken die wij niet tot een goed einde kunnen brengen, moeten wij durven loslaten. God is er ook nog! Ook al begrijpen wij niet alles van wat God in ons leven heeft toegelaten, wij kunnen Hem blijven vertrouwen. Hij is betrouwbaar gebleken in het heilswerk van Jezus. Zou de Vader van onze Here Jezus niet onze belangen kunnen behartigen? Hij is de beste aanklager, de beste advocaat en de beste rechter. Aan Hem kunnen we onze zaak toevertrouwen. Er zijn veel bijbelteksten te noemen waarin staat dat God het opneemt voor de verdrukten. Laat ik het beperken tot Spreuken 22:22, 23. God treedt in het strijdperk voor mensen die beroofd worden. De één wordt van zijn eer beroofd, de ander van zijn geld, een derde van zijn baan en een vierde van zijn psychische heelheid. God laat de mens in nood niet vallen!

David zegt meer dan eens dat hij vastloopt met z'n vijanden en zijn geding daarom in Gods handen legt (Ps. 35:23, 43:1, 119:154). Als Jeremia bedreigd wordt, zegt hij hetzelfde (Jer. 11:20). Hij noemt God een rechtvaardige rechter, die harten en nieren beproeft. God kent de beweegredenen en gevoelens van hem en zijn tegenstanders en weet die op de juiste waarde te schatten. Hij kent alle verzachtende en verzwarende omstandigheden van daders en slachtoffers om tot een rechtvaardig oordeel te komen. Jeremia laat het daarom aan Hem over om te wreken, om de kwaaddoeners aan te pakken. Hij wentelt zijn rechtsgeding op de Here. Het is alsof deze profeet de last van het onrecht dat hem aangedaan wordt, op Gods schouders legt. Het gewicht drukt niet meer op zijn eigen ziel. God belooft daarna ook dat Hij voor Jeremia zal opkomen. Daarmee wordt Jeremia's leven niet ineens gemakkelijker. Hij weet echter dat hij een grote Bondgenoot heeft.

Als vergeving kan plaatsvinden, worden dader én slachtoffer bevrijd. Als vergeven niet kan, is het van belang dat

het slachtoffer tot overgave komt. De relatie is niet hersteld. De pijn blijft wel maar wordt draaglijker. De last van het gebeurde ligt in Gods handen. Dat is ook bevrijdend. Wij zijn niet meer gefixeerd op onze eigen negatieve gevoelens. We willen niet krampachtig genoegdoening afdwingen. We laten God zijn werk doen.

Ontschuldigen

Als een dader geen berouw kan hebben, omdat hij al overleden is, wat dan?

Als een grootvader zijn kleindochter iets heeft aangedaan en zij gaat jaren erna in therapie – terwijl hij al overleden is – dan valt er niets meer uit te praten. Het meisje mag haar boosheid verwoorden, maar ze krijgt geen antwoord. Ook al schreeuwt ze bij het graf van de overledene haar pijn eruit, krijgt ze niets te horen. De rij: bestraffen – berouw – vergeving – verzoening, gaat niet op. Het meisje kán, strikt genomen, niet vergeven. Dat is ook in andere situaties zo, als de dader overleden is. Als je een verkeersongeval krijgt door roekeloos rijgedrag van je vriend, kun je hem dat niet meer vergeven als hij zelf bij het ongeval overlijdt. Misschien ben je levenslang gehandicapt doordat hij, tegen jouw zin, veel te hard reed.

Er blijft voor het slachtoffer niets anders over dan een poging te doen om te weten te komen hoe de dader tot zijn gedrag gekomen is. In de contextuele therapie noemt men dit het ‘ontschuldigen’ van een dader. ‘Ontschuldigen’ is kijken naar hoe iemand geworden is, zo hij geworden is. Je plaatst het foute gedrag tegen een achtergrond die het enigszins verklaarbaar maakt. Dat een man gevoelloos wrede dingen gedaan heeft, is afschuwelijk. Het feit dat hij een oorlogskind was en zijn moeder op zevenjarige leeftijd verloren heeft, maakt zijn gedrag niet goed maar wel begrijpelijker. In zeker opzicht was hij zelf ook slachtoffer. Helaas heeft hij dat niet goed verwerkt, waardoor hij tot het doen van verkeerde dingen kwam.

Deze redeneringen kun je toepassen als daders overleden zijn. Het kan overigens ook als een dader nog in leven is, maar dan kan hij zelf, als hij dat inzicht heeft, achtergronden van zijn gedrag verwoorden en anders doet zijn advocaat het wel.

Inzicht krijgen in psyche en gedrag van een dader kan helpen bij het loslatingsproces van het pijnlijke verleden. Er is een grens. 'Ontschuldigen' mag geen 'verontschuldigen' worden. Kwaad is op geen enkele wijze te rechtvaardigen. De verantwoordelijkheid blijft bij de dader liggen. Het begrijpen van een dader mag niet leiden tot het begrip hebben voor diens gedrag. Zo kun je zelfs terrorisme goedpraten. Juist mensen die zelf slachtoffer waren, moeten weten hoe vreselijk het is, wat zij anderen aandoen. Toch kan het 'ontschuldigen' opluchten. Je eigen pijn komt in een iets groter perspectief te staan. De dader had in veel gevallen ook zijn pijn.

Na de poging om het gedrag van de overledene te begrijpen rest de overgave. Een slachtoffer mag alle vragen en gevoelens in Gods handen leggen en bidden om innerlijke genezing. Uiteraard mogen ook alle middelen gebruikt worden om die te bereiken, zoals gesprekken met een pastor en/of therapeut.

Het discussiepunt

In het nadenken over vergeving blijkt elke keer het discussiepunt te zijn: kun je het wel maken als christen om niet te vergeven als een dader geen berouw heeft? En het is toch dom als je niet vergeeft, want dan blijft het verleden je achtervolgen!

Er lijken dan twee partijen te zijn. De ene partij zegt: er valt niets te vergeven als een dader zich niet bekeert. Je moet je zaak wel overgeven aan God want anders ga je er zelf onderdoor. Dat is dus wat in dit boekje wordt uitgewerkt. De andere partij zegt: probeer altijd tot vergeving te komen, ook als de dader niet meewerkt. Het argument is ook dat je anders als slachtoffer

vastloopt. De pastorale bedoeling van beide visies is dus gelijk.

Er is hier een definitieprobleem en dat zorgt voor misverstaan. Wat bedoelen we met vergeven? (Dat speelt ook in het gesprek met hulpverleners. Een hulpverlener houdt soms niet van vergeven, omdat hij denkt dat daarmee bedoeld wordt dat je alles automatisch moet slikken. Zo krijg je verwarring, want dat is helemaal niet het bijbelse begrip vergeven.) Ik denk dat de bijbelse gegevens de uitleg van Lucas 17, zoals wij die gegeven hebben, telkens bevestigen. Voor het overige vermoed ik dat sommige auteurs vergeven vooral uitleggen als de bereidheid om te vergeven, het loslaten van wrok. Je zaak niet tot op het laatst willen uitvechten, maar aan God overgeven. Dan is vergeven vergevingsgezindheid. Daarom zeggen ze ook dat je in je eentje kunt vergeven en ook een dader kunt vergeven die al overleden is en zelfs een heel volk kunt vergeven. Vergeven en verzoenen zijn twee aparte acties. In die benadering kun je iemand vergeven die zich niet met je wenst te verzoenen.

God vraagt inderdaad dat wij vergevingsgezind zijn, altijd, tegenover iedereen, zelfs de grootste boef. Ik maak echter onderscheid tussen de bereidheid om te vergeven en het daadwerkelijke vergeven. Zwart-wit: je kunt tegen een dader zonder berouw wel zeggen: 'Ik wil je vergeven' maar niet 'Ik vergeef je'. In dit boekje heb ik het echte vergeven zo dicht mogelijk bij verzoenen geplaatst. Het komt goed tussen twee partijen. Dan moeten ze beide meewerken. Wij vergeven geen zonden, zomaar in het luchtledige. Wij vergeven *iemand* zijn zonden. De daden zijn door iemand voortgebracht, dus moet die dader een rol spelen bij het herstel van een gebroken relatie. Het is per definitie onmogelijk in je eentje een relatie te hebben, kapot te maken of te herstellen.

Om het elke keer scherp te krijgen is het genoeg om voor ogen te houden hoe God met zondaren omgaat. Het heil is volbracht door Jezus. Zijn bloed is genoeg voor de verzoening voor de zonden van de hele wereld. Toch is Gods vergevingsgezindheid niet hetzelfde als daadwerkelijke

vergeving. Gods genade walst mensen niet plat. Hij wil een relatie aangaan. Als Gods bereidheid om te vergeven hetzelfde was als zijn daadwerkelijke vergeving, zou zelfs de prediking van het Evangelie overbodig worden. Er zou dan geen zondaar meer zich hoeven te bekeren om toch te delen in het heil.

Verwerkingsvragen en -opdrachten

1. Manasse was goddeloos en ontving genade (zie vraag één bij hoofdstuk vijf). Asa leefde correct en diende God (2 Kron. 15). Waarom ging het toch mis tussen hem en de Here (2 Kron. 16)? Wat is het kernverschil tussen Manasse en Asa?
2. Lees zondag 31 van de Heidelbergse Catechismus. Lees ook het formulier 'Van de ban, of de afsnijding van de gemeente van Christus', achter het psalmboek. Zeg in eigen woorden wat de kerkelijke tucht inhoudt. Wat roept dit bij je op? Is het een gemis dat in onze tijd (bijna) geen gebruik gemaakt wordt van de kerkelijke tucht? Waarom?
3. Welke mogelijkheden zijn er om verstandig te blijven omgaan met een broeder die geen berouw heeft van het kwaad tegenover anderen of tegenover jou? Maakt dat trouwens veel verschil?
4. Op welk moment stop jij met opkomen voor eigen rechten? Kun je daarvan voorbeelden geven? Maak je dan geloofskeuzes of heeft het meer met je karakter te maken (of beide)?

8. Ik kan niet vergeven

Onmogelijk

Ergens in een zaaltje van een kerkgebouw werd een video-film gedraaid voor jongeren. Het was een documentaire over een moordzaak. Een jong stel was vermoord in Frankrijk tijdens de vakantie. De jongen en het meisje waren, na een avondje uit, onderweg naar de camping van het leven beroofd. In de film zie je en hoor je hoe de nabestaanden van de slachtoffers het leed verwerken. Ook de dader en zijn familieleden worden geïnterviewd. De ouders van de overleden jongen worden verscheurd door haatgevoelens tegenover de moordenaar. Ze geven het eerlijk toe. De ouders van het meisje hebben het net zo moeilijk. Toch kiezen zij ervoor om de dader te vergeven. Nog voor ze de dader ontmoet hebben, schrijven ze in een brief naar hem over het leed dat hij hun heeft aangedaan en hun bereidheid hem te vergeven. Aan het slot van de film zie je dat de moeder van het meisje de moordenaar huilend omhelst. Ook de dader huilt. De ouders van het meisje wijzen op de bron van hun vergevingsgezindheid. 'God geeft ons de kracht hiervoor!'

De jongelui in het zaaltje reageerden eerlijk. Ze waren verbijsterd.

'Dat doe je toch niet, je valt toch niet de moordenaar van je dochter om de hals!'

'Ik vind dat je bijna altijd moet vergeven. Maar erge dingen zoals moord en zo, hoef je niet te vergeven. Dat is belachelijk.'

'Ik denk dat ik alleen kan vergeven bij iets ergs, als eerst al mijn woede eruit is. Misschien ga ik wel staan schreeuwen op mijn kamer met mijn muziek keihard aan.'

Toch hadden ze goed door dat haat slachtoffers verder kapot maakt en dat kunnen vergeven hen heelt. Het verschil tussen beide ouderparen was, wat dit betreft, duidelijk. Naast hun verbijstering was er ook bewondering voor de ouders die konden vergeven. Toen hun indrukken besproken en een beetje geordend waren, was dit hun conclusie: *'Vergeven is wel heel goed, maar wij zouden het zo nooit kunnen.'*

'Wij zouden het zo nooit kunnen.' Wie wel? Alle normale mensen haten onrecht. Hoe kun je dan de dader vergeven als het jou toch wordt aangedaan? We praten dan nog maar niet over het vermoorden van je eigen kind. Wie kan dat vergeven?

Vergeven als opdracht

Hoe moeilijk ook, wij kunnen, als wij werkelijk christen willen zijn, de opdracht om te vergeven niet negeren. Als een zondaar berouw heeft en wij weigeren hem te vergeven, dan zijn wij ongehoorzaam aan het woord van Christus. Wij zijn ook ongehoorzaam aan het gebod om de naaste lief te hebben als onszelf. Als wij berouw hebben van onze zonden, willen we ook graag dat anderen ons vergeven. Dan moeten we dat zelf ook in praktijk brengen bij anderen.

Wij geloven dat God barmhartig is. 'Looft de Here, mijn ziel, en vergeet géén van zijn weldaden; die al uw ongerechtigheid vergeeft!' (Ps. 103:2, 3). Op een andere plaats zegt de psalmdichter dat God goed is en graag vergeeft hen die zijn Naam aanroepen (Ps. 86:5). Nehemia noemt God genadig, barmhartig, geduldig en van grote goedheid, een God van vergevingen (Neh. 9:17). Daniël zegt: 'Bij de Here onze God zijn barmhartigheden en vergevingen, alhoewel wij tegen Hem gerebelleerd hebben' (Dan. 9:9).

De prijs die God betaalt voor zijn vergevingsgezindheid is het leven van zijn eigen Zoon. Hij sterft voor de verzoening van onze zonden. Het kruis spreekt de taal van Gods recht. Onze zonden worden geoordeeld. Het kruis spreekt

van Gods liefde. Jezus' bloed vloeit voor onze misdaden (Ef. 1:7). Deze vergevende liefde van God verbaast en verwondert ons. Toch mogen we die gelovig aanvaarden.

Dit geloof in God heeft consequenties. God wil mij mijn zonden vergeven, als ik de toevlucht tot Hem neem. God wil ook de zonden vergeven van de misdadiger die mijn leven kapot gemaakt heeft, als hij berouw heeft. Dan ben ik ook geroepen hem zijn zonden te vergeven. Als ik dat niet doe, ben ik ongehoorzaam. Ik heb ook niets begrepen van de grootheid van de genade van Christus.

In hoofdstuk 1 heb ik iets gezegd over 'kathoos' (Ef. 4:32, Kol. 3:13). Vergeef elkaar, 'kathoos' ook God in Christus u vergeven heeft. Dat Griekse woord betekent niet alleen 'zoals'. De vergelijking tussen Gods vergeving en ons vergeven hebben we nu voldoende duidelijk gemaakt. We zouden, als we een ontsnappingsmogelijkheid zoeken, er iets vrijblijvends in kunnen lezen. God vergeeft niet altijd, dus hoeft ik het mooi ook niet altijd te doen. Het wordt dan tijd om de tweede betekenis van 'kathoos' te onderstrepen, 'omdat'. Er mag geen misverstand zijn. Omdat God vergeeft in Christus, moeten wij elkaar vergeven. Gods vergeving is een opdracht aan ons. Het gaat daarbij niet om een moeten dat we zuchtend uitvoeren. Wij zijn er blij om dat wij, in navolging van Christus, anderen kunnen vergeven. Als de koning zijn knecht een grote schuld kwijtscheldt, verwacht hij dat de knecht dat ook doet bij een mededienstknecht van hem met een kleine schuld (Mat. 18).

Zoals wij

Deze gelijkenis van de onbarmhartige dienstknecht eindigt met een waarschuwing. De knecht wordt gestraft voor zijn hardheid. Hij moet alsnog zijn eigen hoge schuld betalen. Zo handelt God met iedereen die niet van harte (!) de zonden van zijn broeder vergeeft (Mat. 18:35). Dat is duidelijke taal. Als wij niet blijmoedig ons willen verzoenen met zondaren, wil God zich niet verzoenen met ons. Als wij ons veroot-

moedigen voor God en vergeving vragen voor onze eigen zonden, wil God zien dat ons berouw oprecht is. Dat ziet de Here onder andere aan de manier waarop wij met de zonden van onze broeders omgaan. Als wij hen niet willen vergeven, dan is ons berouw tegenover God blijkbaar alleen maar eigenbelang geweest en voortgekomen uit angst voor de straf.

Wij bidden dagelijks in het 'Onze Vader': 'En vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren.' Daarmee zeggen wij tegen de Here God: 'U mag ons behandelen zoals wij de mensen behandelen die tegen ons zondigen.' Dus als wij wraakzuchtig zijn tegenover iemand en wij bidden het Onze Vader, dan geven wij God aan dat Hij onze zonden ook niet hoeft te vergeven.

Jezus wil met deze gebedsregel het omgekeerde bereiken. Hij wil dat wij onze naasten vergeven, zoals God ons vergeeft. Met zoveel woorden voegt Hij dat toe als uitleg bij het Onze Vader. 'Want indien gij de mensen hun misdaden vergeeft, zo zal uw hemelse Vader ook u vergeven. Maar indien gij de mensen hun misdaden niet vergeeft, zo zal ook uw Vader uw misdaden niet vergeven' (Mat. 6:14, 15).

In Marcus 11:25 is de boodschap van Jezus soortgelijk. Als wij bidden, kunnen wij alleen eerlijk bidden, als wij de zonden van een ander vergeven. Anders is de gebedszin: 'Vergeef ons onze zonden', die wij in bijna elk gebed bidden, zinloos. God vergeeft dan onze eigen overtredingen niet. Dan wacht ons het oordeel.

Vergeven een feest

Wie niet vergeeft, doet God, de berouwvolle dader en zichzelf tekort. Als een slachtoffer wel vergeeft, maakt hij God, de dader en zichzelf blij.

'Ik heb iemand vergeven die mij vroeger erg gepest had op school. Toen dat – jaren daarna – uitgesproken was, voelde ik me echt blij.

Hij ook. Nu horen we zelfs bij elkaars vriendenkring en kunnen we om onze vroegere problemen lachen.'

Wie niet kan vergeven, meent misschien dat hij boven de zondaar staat. Hij geniet ook te weinig van de vergeving die God aan hem geschonken heeft. Dat doet God verdriet.

Als een zondige vrouw Jezus' voeten zalft, zegt Jezus: 'Zij heeft Mij zo intens lief, omdat van haar zoveel zonden vergeven zijn'. Degenen van wie op het oog weinig zonden vergeven hoeven te worden – de brave Farizeeërs – hebben weinig lief. Daarom oordelen ze ook zo hard over een ander (Luc. 7:47).

Mensen die zichzelf willen handhaven voor God en hun eer hoog willen houden voor anderen, vinden vergeven een onmogelijke opdracht. Wie zijn eigen zonden niet wil belijden, kan onmogelijk anderen vergeven. Als je zelf om genade hebt leren vragen bij de Here en mag geloven dat je die ontvangt, dan is het fijn om een ander die gezondigd heeft en berouw heeft, te winnen voor Christus door hem te vergeven.

Vergeven leert iemand alleen als hij op Jezus ziet. Op Jezus zien is: denken aan de Heiland die sterft op Golgotha. Zijn hart was vervuld met liefde voor vijanden, van alle plaatsen en tijden. Als Jezus zo goed is voor vijanden dat Hij zijn leven voor hen geeft, kunnen wij toch wel onze broeder vergeven?

Paulus spreekt ook over op Jezus zien. Ziende op Christus mogen wij de lasten die ons drukken (bijvoorbeeld de zonden van anderen) en onze eigen zonden (bijvoorbeeld ons gebrek aan vergevingsgezindheid) afleggen en volharden in de christelijke levenswandel (Hebr. 12:1, 2). Wie de blik op Jezus slaat, heeft geen behoefte (meer) om wraak te nemen. Dat hebben we ook al gezien bij Stefanus. Op Hem ziende, leren we onszelf kennen en Gods genade. Dan verdwijnt de hardheid uit ons leven.

De slachtofferrol

Toch hebben mensen moeite met vergeven. Preken om op Jezus te zien, helpen niet. De dader heeft spijt en heeft dat ook duidelijk gemaakt. Zij blijven onverzoenlijk. Ze koersen bijvoorbeeld op een echtscheiding aan omdat ze, wat er gebeurd is, niet kunnen vergeven. Ik geef dit voorbeeld niet om daarmee een echtscheiding na overspel bij voorbaat verkeerd te noemen. Ik geef het voorbeeld wel om te laten voelen waarover we praten. Het is echt heel moeilijk om iemand te vergeven die je op het hart getrapt heeft. De dader heeft je als oud vuil behandeld. Moet je opnieuw beginnen, nu hij berouw heeft?

Daders zijn niet zielig. Ze zijn naar Jezus' woorden schuldig. Ze dragen verantwoordelijkheid. Dat vinden daders niet leuk. Ze wringen zich in allerlei bochten om zichzelf te rechtvaardigen en maar niets met hun schuld te doen. Terwijl juist het dragen van verantwoordelijkheid mogelijkheden schept. Zij kunnen iets doen aan hun situatie!

Slachtoffers zijn ook niet zielig. Ze hebben veel meegeemaakt. Je gunt hun pijn aan niemand. Toch zijn ook zij niet alleen maar arme stakkers. Ze dragen in de visie van Jezus ook verantwoordelijkheid. Dat is geen extra last, maar het opent juist perspectieven. Ze kunnen iets aan hun situatie doen. Een slachtoffer kan de dader aanspreken. Als hij berouw heeft, kan hij vergeven. Een slachtoffer draagt dus een eigen verantwoordelijkheid om pijn te verwerken en zijn levenssituatie te veranderen.

Nu blijkt echter dat vrij veel mensen (zeker in eerste instantie) liever slachtoffer blijven dan dat zij werkelijk iets doen om een relatie te verbeteren. Een slachtofferrol heeft iets veiligs, hoe tegenstrijdig dat ook klinkt. Je pijn is je alibi om op je stoel te blijven zitten en niets te doen. Een kapotte relatie is in elk geval een duidelijke relatie. Uit je stoel komen en iets gaan doen met wat er gebeurd is, brengt veranderingen en risico's met zich mee. Een slachtoffer heeft daarnaast ook een verhaal te vertellen. Soms heeft hij al twintig jaar

tegen alle pastores kunnen zeggen wat er gebeurd is. Dan is zijn identiteit zo'n beetje vergroeid met zijn verdrietige verleden. Toekomstgericht gaan leven en iets doen met je verleden, is dan beangstigend.

Weer anderen komen niet uit hun slachtofferrol omdat ze een negatief zelfbeeld hebben. Ze hebben nooit gedurfd om zichzelf te vergeven en zichzelf te aanvaarden ondanks onvolmaaktheden. Van daaruit heeft zich een wrokkige houding ontwikkeld in het omgaan met de zonden en gebreken van andere mensen.

Wie zijn slachtofferrol vasthoudt en niet tot vergeving (of overgave) kan komen, kiest voor blijvende gevangenschap. De dader of het kwade blijft dan de baas over het gevoelsleven van het slachtoffer. Wat dit betreft, kan een therapeut goed werk doen in het begeleiden van slachtoffers. Die ziet vast nog wel meer blokkades om tot vergeving te komen, dan hier nu genoemd zijn. Een pastor houdt echter zijn eigen boodschap. Tegen een dader zegt hij dat hij zich moet bekeren van zijn zonden. Tegen een slachtoffer mag hij eventueel zeggen dat die zich moet bekeren van het koesteren van de slachtofferrol. Hij daagt het slachtoffer uit een leven in de vrijheid van Christus te zoeken.

Meer geloof?

Wij keren terug naar ons uitgangspunt, Lucas 17. Lucas vertelt de uiteindelijke reactie van de discipelen op de woorden van Jezus. Dat is interessant. De leerlingen van Jezus zijn verslagen. Eerst zei Christus: 'Laat je niet tot zonde verleiden en verleidt niemand tot zonde' (17:1, 2). Vervolgens zei Hij: 'Als anderen toch zondigen, in het bijzonder als ze tegen jullie zondigen, weest altijd bereid te vergeven als ze berouw hebben' (17:3, 4).

De apostelen kennen dan nog maar één gevoel: dat kunnen we niet. Het is bij hen niet anders dan bij de jongelui die de film over vergeving bekeken hadden. Toch vermoeden ze wel dat hun eigen gevoel niet doorslaggevend mag

zijn. Daarom vragen ze aan Jezus: 'Vermeerder ons geloof!' (17:5). Eigenlijk is dit geen ander verzoek dan: maak van ons bijzondere gelovigen, dan zullen we het kunnen.

Daaraan werkt Jezus niet mee. Vechten tegen de zonde en zonden vergeven is niet iets voor bijzonder gelovige mensen. Het is iets voor gewone mensen. Sterker: het is zelfs voor mensen die van zichzelf zeggen dat ze maar een klein geloof hebben. Dat kleine geloof is genoeg om bomen te ontwortelen en bergen in de zee te werpen (Luc. 17:6, Mat. 17:20). Dan is het zeker genoeg om kwaad te overwinnen door goed te doen.

Wat is een geloof dat zo klein en krachtig is als een mosterdzaadje (17:6)? Dat is het geloof waarbij de gelovige niets van zichzelf verwacht en alles van God. Dat is het geloof van iemand die van Gods gebod om te vergeven zijn gebed maakt. Als wij moeite hebben met vergeven, bidden we of God het ons leert. Laten we dan niet vergeten te danken voor de liefde en kracht die Hij ons tot op de dag van vandaag geschonken heeft om het hoofd boven water te houden. *'Here, ik dank U voor uw liefde voor mij. U helpt mij. U weet waarover ik verdriet heb. Ik kán niet vergeven. Leert U het mij. Laat mij op Jezus zien! Heilige Geest, laat mij als christen omgaan met mensen die mij het leven moeilijk maken.'*

Verwerkingsvragen en -opdrachten

1. Lees Matteüs 18:23-35. Welke gevoelens zitten achter houdingen en woorden in dit verhaal? Welke gevoelens worden genoemd of gevraagd? Wat kunnen wij hier van leren?
2. Lees Handelingen 7:54-60. Wat is het verband tussen de Vader, de Zoon en de Heilige Geest en kunnen vergeven? Anders gezegd: wat is het verband tussen vers 55 en vers 60?
3. 'Als je een hekel hebt aan jezelf, heb je ook moeite met het vergeven van andermans fouten.' Klopt dit?
4. Wat is jouw reactie op de film waarin ouders de moordenaar van hun kind vergeven?

9. Als jij zelf de dader bent

Vergeving vragen

In een boekje over schuld en vergeving moeten we ook op het andere probleem ingaan. Iemand is niet het slachtoffer, maar de dader. Hij heeft dingen gedaan die niet door de beugel konden. Hij heeft Gods geboden overtreden tegenover een ander.

'Doordat ik gelogen heb thuis, is mijn broer gestraft voor het vernielen van mijn fiets, terwijl ik het zelf gedaan heb. Sinds die tijd is mijn relatie met mijn broer niet goed meer, begrijpelijk. Mijn ouders geloven mij gewoon. Ik snap hen wel, want mijn broer is wild en heeft al veel kapot gemaakt. Ik doe dat normaal nooit. Ik ga het echt niet opbiechten, want dan zwaait er iets voor mij.'

'Op de MAVO heb ik meegedaan met het pesten van een jongen die nooit iets zei en er stom uitzag. Dat vonden wij. Ik heb hem zelfs een keer met kleren en al onder de douche geduwd bij het gymlokaal. Ik snap achteraf niet dat ik dit heb kunnen doen. Ik schaam me diep. Dit zeg ik ook, omdat ik later gehoord heb van iemand dat hij ongeneselijk ziek was.'

'Ik heb vorige week mijn moeder geslagen. Echt hard. Dat was toen ik mijn zin niet kreeg. Ze heeft me niet gestraft en niets tegen mijn vader gezegd. Ze kijkt me alleen af en toe aan en zegt bijna niets tegen mij. Ik heb de neiging om van hopeloosheid weer agressief te doen, maar ik weet dat ik fout ben.'

Hoe kun je van schuldgevoelens afkomen? Jij zit ermee, maar er wordt thuis niet meer gesproken over wat gebeurd is. Moet je er dan toch maar weer over beginnen? Soms heb

je het idee dat degene die jij het leed berokkend hebt, er geen last meer van heeft. Moet je dan nog spijt betuigen (na veel jaren)? Soms merk je het tegendeel. Iemand is nog steeds heel boos en juist dat weerhoudt je ervan om je mond open te doen. Je weet niet wat er allemaal van komen kan. Iemand vergeven is niet altijd gemakkelijk. Schuld belijden en iemand om vergeving vragen is misschien net zo moeilijk. Wat kun je nu doen om hieruit te komen?

Schuldig

Iemand die (ernstig) last heeft van schuld, voelt wonderlijk genoeg dezelfde dingen als zijn slachtoffer. Hij is onrustig en ongelukkig. Oude vrolijkheid is weg. 'Er knaagt altijd iets in mij van binnen.' Door de schuldgevoelens is van alle dingen en belevenissen de glans af. Zijn mooie scooter is geen bron van genieten meer. De altijd leuke verjaardagen met vrienden zijn vervelende verplichtingen geworden. Hij piekert en slaapt slecht. Hij droomt naar. Hij maakt zichzelf voortdurend verwijten over wat is misgegaan. Telkens weer komen zijn gedachten bij het gebeurde terug en dringt zich het gevoel van spijt op. Hij is bang voor herhaling in de toekomst. Hij laat zich zo in beslag nemen door zijn depressieve gevoelens dat hij contacten met anderen verwaarloost. Geloven in God biedt ook geen troost meer. Ten einde raad probeert hij zijn schuld te vergeten door hard te werken of alcohol te gebruiken of overdreven stoer te doen. Dat laatste doen vooral jongeren.

Schuld of schuldgevoelens?

Er zijn behoorlijk wat mensen die met een schuldgevoel rondlopen, terwijl ze eigenlijk nauwelijks of geen kwaad op hun geweten hebben. Zij zijn gevoelig en hebben snel het idee dat ze iets fout doen tegenover anderen of tegenover de Here God. Hun *vage schuldgevoel* kan hen erg drukken.

Soms heeft een meisje (of een ander) last van *onzekerheid*. Bij alles twijfelt ze of zij het wel goed gedaan heeft. Ze is altijd bang anderen teleur te stellen of pijn te doen. Ze doet haar best, thuis en op school of op het werk en heeft toch het idee dat zij tekortschiet. Zij voelt zich schuldig. Anderen waarden haar niet genoeg en ook daardoor krijgt zij het gevoel dat zij faalt. Er zijn mensen (vooral ouders en managers) die de kunst verstaan om anderen door herhaalde negatieve opmerkingen onzeker te maken.

Door vooroordelen in de maatschappij hebben sommige mensen last van *aangeprate schuldgevoelens*. Zij schamen zich en voelen zich schuldig als ze om gezondheidsredenen worden afgekeurd voor hun werk. Of ze worden werkloos. Ze kunnen er zelf niets aan doen. Hun schuldgevoelens worden gevoed door de harde gedachten van werkende mensen over afgekeurde of werkloze medemensen.

Ook predikanten kunnen mensen schuldgevoelens aanpraten. (Dat is wat anders dan op echte schuld voor God wijzen!) Door te vaak en te nadrukkelijk te hameren op onze zonden en tekortkomingen, kunnen we gaan zoeken naar schuld. Die vinden we altijd wel. We durven op het laatst nergens meer blij over te zijn omdat we weten dat aan alles zonde kleeft.

Er zijn nog meer voorbeelden te geven van schuldgevoelens zonder echte schuld. We moeten die twee blijven onderscheiden. Onterechte, vage schuldgevoelens hebben te maken met schaamte. Je bent niet zoals je zou willen zijn. Ze verdienen een andere aanpak dan schuldgevoelens die teruggaan op concrete overtredingen van (Gods) geboden. Bij schaamte moet over het zelfbeeld, over hoge eisen stellen aan jezelf en over evenwichtig omgaan met anderen gesproken worden. Alleen bij echte overtredingen is het zinvol om te praten over berouw en vergeving. Overigens is het wel zo dat iemand die bijvoorbeeld gelogen heeft, zich óók kan schamen voor wat hij gedaan heeft. Dan komen schuld en schaamte dus samen.

Ik wil niet zeggen dat wij bij 'brave' mensen nooit zinvol over berouw en vergeving kunnen spreken. Zo redeneerden

de Farizeeërs. Ook keurig nette mensen hebben een zondig hart, waaruit kwade bedenkingen voortkomen. Ze zijn zich misschien niet bewust van bepaalde actieve zonden of zonden van nalatigheid. Ook zij hebben genade nodig, al maken ze zich misschien niet opvallend schuldig aan overtredingen van Gods geboden. Dat is echter een ander verhaal.

Zonden belijden

Bij echte schuld is de eerste stap om ervan af te komen: je schuld belijden. Het kan niet anders. Gaan praten is soms moeilijk, maar vergeet niet dat je je daarna bevrijd voelt.

Een oprechte schuldbelijdenis begint biddend. Eerst belijden we onze zonden voor God. Tegen Hem hebben we gezondigd door ons niet te houden aan zijn geboden. Hem hebben we in het hart geraakt door onze broeder of zuster pijn te doen. Als wij God onze schuld belijden, ons berouw verwoorden en om vergeving vragen, gaan we daarna naar onze medemens. Dat is de consequentie. God wil ons niet vergeven, als wij niet het proberen goed te maken met onze broeder. Ons gebed om vergeving voor onszelf is zinloos als we weten dat iemand terecht boos op ons is. Als wij in ons mooie pak in de kerk zitten en we weten dat wij tegen iemand gezondigd hebben en wij doen daar niets aan, zijn we schijnheilig. Jezus zegt in de Bergrede tegen de mensen dat ze vóór ze op het altaar hun offer brengen, eerst moeten nadenken of een broeder iets tegen hen heeft. Is dat het geval, dan kunnen ze zich beter voor de offerplechtigheid met hem verzoenen. Anders neemt God het offer toch niet aan (Mat. 5:23, 24). Offers van oplichters stinken in Gods neusgaten (Am. 5:21, 22). Hun gebeden verhoort God niet. Wie met God in het reine wil komen, mag niet bij zijn medemensen in het krijt staan.

Als wij oprecht schuld belijden aan een ander en ons gedrag veranderen, hoeven we er niet aan te twijfelen dat God onze schuld vergeeft (1 Joh. 1:9). Het kan dat ons slachtoffer daarmee meer moeite heeft. Misschien weigert

hij ons te vergeven. Dat is dan zijn verantwoordelijkheid. Zijn weigering is geen verstoring van onze hernieuwde relatie met God. Als mensen ons niet vergeven, betekent dat niet dat God zijn genade intrekt.

Indien wij het moeilijk vinden om op een ander af te stappen en schuld te belijden, dan kunnen we als een tussenstap onze schuld belijden bij iemand die we in vertrouwen nemen. Dat is eigenlijk biechten. Dat kan een vriend(in) of familielid zijn. Dat kan ook onze predikant zijn. Jakobus noemt dit in zijn brief (Jak. 5:16). Hij zegt erbij: als je elkaar je misdaden durft te belijden, dan kun je ook voor elkaar bidden. Dat gebed kan een bemoediging zijn om het slachtoffer van onze misdaad op te zoeken. Daarvan moet het toch vroeg of laat komen.

Wat en hoe bekennen?

Wij moeten anderen op hun zonden wijzen, maar laten we daarbij bescheiden zijn. Jezus waarschuwt ons dat we eerst de balk uit ons eigen oog moeten halen, voordat we de splinter van een ander willen verwijderen (Mat. 7:3). Bij het belijden van onze eigen schuld moeten we daarentegen ruimdenkend zijn. Als voorbeeld: laten we een ander niet vastpinnen op elk verkeerd woord dat hij gesproken heeft. Het staat niet slecht als wij daarentegen voor onze eigen verkeerde woorden onze excuses aanbieden.

Pietluttige schuldgevoelens zijn misplaatst. Wij hoeven niet voor alles wat een beetje misgaat 'sorry' te zeggen. Laten we het belijden van schuld ook niet verbinden aan alleen ernstige misdrijven. Als we gezond kritisch naar onszelf kijken, zien we onze fouten. Als dat daden of woorden zijn waarmee we een ander verdriet gedaan of beledigd hebben, zijn excuses op hun plaats. Het doet de ander goed om in een gesprek te merken dat we spijt hebben van een fout.

We moeten ook niet te lang wachten met het bekennen dat we fout geweest zijn. Dan maken we het de ander

en onszelf onnodig moeilijk. Wij gaan er steeds meer tegenop zien en krijgen naarmate we langer wachten steeds meer argumenten om toch maar niet onze mond open te doen.

De woorden die we kiezen en de houding waarmee we schuld belijden zijn belangrijk. We moeten niet vaag zijn. 'Misschien heb ik eventueel iets verkeerd gedaan...' Laten we concreet benoemen waaraan we denken en niet zo aarzelend doen. Dan lijken we ook alleen maar onszelf in te dekken. Dat laatste doen we ook als we zeggen dat we fouten gemaakt hebben, maar onszelf vervolgens gaan excuseren. 'Ik had het toen zelf ook zo zwaar...'

Laten we ons inleven in de ander en zo persoonlijk mogelijk optreden. Zonden belijd je niet in een haastig mailtje met taalfouten. Een net briefje of zorgvuldig gekozen kaartje is al beter. Een telefoongesprek is meer aan te bevelen, vooral als de afstand tot de woonplaats van de ander groot is. Het beste is een persoonlijk gesprek. De pijnlijk getroffen ander kan dan ook onze lichaamstaal zien. Die kan dan daaraan zien en aan onze stem ook horen of we ons berouw menen. Als we in dat gesprek ook nog het gevoel van de ander peilen en ons eigen gevoel verwoorden – 'Ik geneer me zo voor mijn egoïsme...' – zijn we maximaal duidelijk.

'Als ik mijn vrouw gekwetst heb, omdat ik weer eens in mijn oude fout vervallen ben, dan is er eerst het grote zwijgen. Beiden voelen we ons niet in staat om normaal te communiceren over onze gevoelens. Angstvallig zeggen we alleen zakelijke dingen tegen elkaar. "Geef de jam eens aan." Dat houd ik 24 uur vol, of nog een keer 24 uur. Ik voel me verdrietig. Ik ben boos op mezelf maar eerst ook op haar. Ik vind dan dat ze niet zo moeilijk moet doen. Ik krijg het benauwd, want ik weet dat het door mij komt. De boosheid maakt langzaam plaats voor schuldgevoelens. Ik weet dat ik om vergeving moet vragen. Ik schrijf dan een briefje en leg dat op een plek waar alleen zij het nog op dezelfde dag kan vinden.'

Een van de bijzondere momenten in de kerkgeschiedenis is de weigering geweest van bisschop Ambrosius om de Romeinse keizer Theodosius toe te laten tot een kerkdienst. De keizer kwam, gewoontegetrouw, op een zondag in 390 na Christus in vol ornaat naar de kerk van Ambrosius. Die hield hem in het portaal tegen. Hij leek op Natan die David aansprak. Theodosius had in drie uur tijd zeventienduizend Griekse burgers in Thessalonica laten vermoorden vanwege een belastingoproer. Ambrosius stond de keizer niet toe de kerkdienst mee te maken en zei dat hij alleen de kerk weer mocht betreden als hij schuld zou belijden. Dat was een bijzonder moment, omdat toen voor het eerst in de kerkgeschiedenis goed duidelijk gemaakt werd dat ook hooggeplaatste overheidspersonen Gods geboden moeten houden. Hoe is het afgelopen? De keizer heeft inderdaad, na enige weken, in een boetekleed zijn schuld beleden voor de gemeente en zo voor God. Een bijna almachtige keizer verootmoedigde zich voor God en mensen. Daar was moed voor nodig. Hij had zich ook kunnen verharden en de bisschop kunnen laten doden. Zeventienduizend slachtoffers of zeventienduizend en één maakt ook niet veel uit. Of hij had uit schaamte voor zijn hoge positie kunnen weigeren het boetekleed aan te trekken.

Er zijn fouten die wij onder vier ogen kunnen bespreken en afhandelen. Derden komen niets te weten. Als iemand een grote schuld op zich geladen heeft, is er kans dat anderen het ook te weten komen, zodra hij er zelf over gaat praten. Dat is zeker het geval als door een bekentenis hulpverleners of de politie over de vloer komen. Schaamte kan iemand dan weerhouden om met zijn schuld voor de dag te komen. Bij de schaamte komt de angst dat mensen hem dan laten vallen. Er kunnen immers moeilijkheden van komen in de familiekring, op het werk, in de kerk.

Dit lijkt ver weg, maar dat is niet waar. Denk bijvoorbeeld aan mannen die seksueel afwijkend gedrag hebben

beoefend, al dan niet achter de computer. Of aan jongens die de eerste schreden gezet hebben op het criminele pad zonder dat hun ouders het weten. Denk aan het kerkenraadslid dat regelmatig papiergeld uit de collectezak viste na afloop van de kerkdienst.

Schaamte en angst voor openbaarmaking en de gevolgen daarvan kunnen ons weerhouden om schuld te belijden. Er zijn zelfs mensen die zich zo schamen voor wat ze gedaan hebben en de schande na openbaarmaking zo vrezen dat ze een einde aan hun eigen leven maken. Zij nemen het geheim van hun schuld mee in het graf en laten een familie met veel verdriet en vragen achter.

Als wij ons schamen voor een schuldbelijdenis, moeten we maar aan Theodosius denken. Als het boetekleed zelfs de grote keizer niet misstond, kunnen wij het ook aantrekken. We gaan mogelijk door een diep dal als onze zonden bekend worden. Als we onze schuld behouden, hebben we echter ook geen leven. David zegt: 'Toen ik zweeg, verschrompelde ik' (Ps. 32:3). Na een schuldbelijdenis kunnen mensen met ons breken. De andere mogelijkheid is dat ze zich met ons verzoenen. Daarvoor gaan we. Door eerlijk te zijn, herstellen we onze eer en ons eergevoel. Ook de relatie met God wordt hernieuwd. Als we Hem opnieuw in de ogen mogen zien, dan mogen we ook weer frank en vrij over straat lopen.

Het goed maken

Als je je schuld beleden hebt, moet je laten zien dat je veranderd bent. Schuldbelijdenis en bekering gaan gelijk op. De persoon die door jou is beledigd, bedrogen of wat dan ook, moet merken dat je deze fouten niet meer maakt. Je laat zien dat je de ontvangen vergeving waard bent. Als het in je eigen gezin is, dan kun je je, als teken van de verzoening, bijvoorbeeld meer dan ooit voor de medegezinsleden inzetten. Je gedragsverandering is de beste manier om iets te herstellen van wat je kapot gemaakt hebt.

Soms is het goed om daarnaast iemand iets concreets aan te bieden om het aangedane leed te verzachten. Je moet aanvoelen of hij of zij daar prijs op stelt. Wat? Dat hangt af van de ernst van de fout en van je mogelijkheden. Een kleine attentie is het minimum. Je kunt misschien een persoonlijke wens van het slachtoffer vervullen. Waar nodig moeten we als dader officiële hulp zoeken om herhaling van onze fouten te voorkomen. Als we iets heel vreselijks op ons geweten hebben, werken we mee met rechtsvervolgning.

Niet in alle situaties kan er iets goed gemaakt worden. Als je als ruwe puber onder invloed van alcohol je moeder meer dan eens geslagen hebt, kun je niets meer goed maken als je berouw komt en zij al is gestorven. Een zieke vader kan een moeilijk sterfbed hebben, omdat juist dan het volle gewicht van wat hij zijn gezin heeft aangedaan, op hem drukt. Het is niet meer te herstellen, zelfs niet al zou het nog gebiecht kunnen worden aan de slachtoffers. Gedane zaken hebben geen keer. Nog levende Duitse bewakers uit concentratiekampen kunnen niets meer recht zetten ten opzichte van hun slachtoffers uit de oorlog. Ze weten niet eens wie zij waren en de meeste slachtoffers zijn gestorven. Er worden mensen psychisch ziek van wroeging over fouten die zij niet meer goed kunnen maken.

Dat is gelukkig niet nodig. Wie iets recht te zetten heeft, moet zich niet alleen richten op de ene zonde tegenover de ene persoon, of het ene gezin. Iets goed maken en gerechtigheid betrachten is altijd breder dan die beperkte situatie. Als je echt berouw hebt over je wreedheid tegen één persoon, ben je daarna zachtzinnig voor alle mensen. Als je moeder niet meer leeft, kun je nog wel extra goed zijn voor je oude vader.

Op 4 mei kennen wij de dodenherdenking voor alle slachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog. Wij kunnen niets meer doen om het leed, dat met name de Joodse gemeenschap in ons land is aangedaan, te verzachten. Wat gebeurd is, is gebeurd. Als ons verdriet over de verschrikkingen uit de oorlog oprecht is, kijken we niet alleen terug naar het

verleden. Wij zijn dan ook bewogen met het lot van mensen die in onze tijd in oorlog zijn. Wij schenken aandacht en geld aan vluchtelingen die over onze grenzen komen. Misschien zeggen we op 4 mei: 'Wat erg dat ons volk heeft toegekeken bij het wegvoeren van de Joodse medeburgers. Wij schamen ons diep!' Als wij vervolgens op 7 mei gaan stemmen op een politieke partij die niets over heeft voor vreemdelingen en vluchtelingen – hier en elders in de wereld – zijn wij behoorlijk schijnheilig. Dat zijn ook de politici die op herdenkingsdagen van de Tweede Wereldoorlog vurige toespelingen houden. 'Dit nooit weer!' Vervolgens doen ze bijna niets, als elders in de wereld mensen elkaar afslachten of opnieuw in concentratiekampen opsluiten.

Als je oprecht berouw hebt over het kwade dat gedaan is, schept dat de verplichting om goed te doen tegenover alle mensen. Het maakt daarbij niet uit of je een eenvoudige burger bent of een belangrijke politicus.

Als wij berouw hebben en we kunnen niets meer herstellen, vergeet dan vooral het volgende niet. Zelfs al kunnen wij niets meer goedmaken voor een mens of voor mensen die door ons geleden hebben, mogen wij leven uit de vergeving van Christus. Het is mooi als je slachtoffer zelf kan zeggen: 'Ik vergeef het je'. Het is geweldig als we nog iets goed kunnen maken. De vergeving van de Here God is daarvan niet afhankelijk. God kent de tranen van ons berouw. Hij ziet in ons hart. Tussen Hem en ons mag het goed zijn, als we geloven dat Christus Jezus voor onze zonden gestorven is.

Verwerkingsvragen en -opdrachten

1. Lees Psalm 32. Wat waren Davids gevoelens, toen hij zijn schuld nog niet beleden had? Hoe verwoordt hij zijn gevoelens en geloof nadat hij zijn schuld heeft uitgesproken?
2. Noem jouw eigen schuldgevoelens die eigenlijk niets te maken hebben met echte schuld. Hebben ze te maken

met de hoge eisen die je aan jezelf stelt? Zijn het aangepaste schuldgevoelens? Wat kun je eraan doen?

3. Wat doe jij tot nu toe, als je weet dat je iemand beledigd of benadeeld hebt? Ga je dat vanaf nu veranderen? Wat worden je voornemens?
4. Twee christelijke collega's hadden ruzie gemaakt in hun bedrijf. Op zaterdagavond belt de één de ander op om zijn excuses te maken. Zijn argument is: 'Ik kan zo niet eerlijk naar de kerk gaan'. Wat vind jij hiervan? Zou je het zelf ook doen?

10. Verzoeningspastoraat

Pastoraat bij conflicten

Predikanten, pastoraal werkers, ouderlingen of oudsten krijgen met enige regelmaat te maken met mensen die in een conflictsituatie leven. De meest voorkomende zijn ruzies in een huwelijk, een gezin of in een familie. Soms zijn de conflicten geboren doordat de ene partij Gods geboden heeft overtreden tegenover de andere partij.

Wat is de taak van een pastor als hij betrokken wordt bij conflicten in zijn gemeente? Mensen komen samen niet uit hun problemen. In elk geval één van de partijen heeft behoefte aan een klankbord of aan daadwerkelijke hulp. *De pastor is in het verzoeningspastoraat de stimulator tot een veranderingsproces tussen mensen.* Hij stapt tussen twee partijen in die een conflict met elkaar hebben. Hij reikt ze beide de hand, in de hoop dat ze die van elkaar ook kunnen vinden. Hij maakt helder wie, waarvoor verantwoordelijk is. Slachtoffers en daders zien dat zelf vaak niet. Slachtoffers voelen zich soms te veel verantwoordelijk voor wat er gebeurd is en daders te weinig. Beiden hebben niet goed voor ogen wat hun verantwoordelijkheden en mogelijkheden zijn om iets aan hun situatie te doen. Hij nodigt mensen uit om als eerste een stap naar de ander te zetten. De pastor opent het Woord en laat van daaruit licht schijnen over de levens van de mensen die tegenover elkaar staan. Hij bidt met hen dat de Geest zijn bevrijdende werk mag doen en de beide partijen daarbij inschakelt. Hij bidt dat God zondige activiteit en zondige passiviteit doorbreekt. Hij vertaalt het evangelie der verzoening naar praktisch handelen. *Hij begeleidt het proces van toe-*

nadering, hij is adviseur, soms ook scheidsrechter. Hij werkt aan verzoening en denkt ook hardop na over de consequenties wanneer partijen niet tot een verzoening komen.

Geen recept

Lucas 17:3, 4 is geen recept voor verzoeningspastoraat. De Here Jezus zegt hoe het zou moeten toegaan in de gemeente. Hij biedt de basiselementen voor verzoeningspastoraat. Zoals Hij spreekt, gaat het over slechts twee mensen van wie duidelijk is, wie slachtoffer en wie dader is. Ook de volgorde waarin verzoening gezocht moet worden, is door Jezus aangegeven. Zijn woorden zijn de basis, maar de werkelijkheid is vaak zo ingewikkeld, dat ze niet eenvoudig, *linea recta*, toe te passen zijn.

Er zijn bij conflicten vaak veel betrokkenen, zoals gezinsleden, families, vrienden. Dat maakt verantwoordelijkheden minder duidelijk. Verhalen zijn soms tegenstrijdig. Het aantal meningen is divers. Er zijn tegenstrijdige belangen.

Er zijn maar weinig conflicten met zuiver daders en zuiver slachtoffers. Seksueel misbruik kan daarvan wél een voorbeeld zijn. In veel conflicten zijn de daders ook (een beetje) slachtoffer van de andere partij en de slachtoffers ook (een beetje) dader tegenover de ene partij, al willen ze dat van elkaar niet zien. Huwelijksproblemen kunnen daarvan een voorbeeld zijn.

Aan elk conflict zitten veel aspecten. Zonden zijn vaak verweven met communicatieproblemen, opvoedingsproblemen (of van vroeger of van nu), relatieproblemen, psychische problemen, godsdienstige problemen. Zijn de zonden gevolg van bestaande problemen of juist de oorzaak? Of is het beide een beetje waar? Slachtoffers en daders hebben daardoor een niet eenvoudig te analyseren verstandhouding.

De helderheid van Lucas 17 staat tegenover de onhelderheid van veel conflicten. De pastor ontmoet mensen die geneigd zijn

om zichzelf als slachtoffer en de ander als dader te zien. Ze zijn meestal zelfs te goeder trouw, zo overtuigd zijn ze van het eigen gelijk. Zelfs in goede relaties, bij kleine schermutselingen werkt dat zo. Dan is dat zeker zo in verstoorde relaties bij grote schermutselingen. Als mensen al iets toegeven, zullen ze toch proberen zichzelf te rechtvaardigen en te verontschuldigen. Het kwade kwam door toedoen van de andere partij. Als er door beide partijen fouten zijn gemaakt en ze dat toegeven, zijn ze ervan overtuigd dat de tegenstander de grootste heeft gemaakt. Ieder verwacht van de ander de vereiste gedragsverandering om tot het herstel van de relatie te komen. Vooral als een conflict lang sleept, zijn mensen gewend geraakt om de fouten van de andere partij op te blazen. Zelfs hun goede dingen worden nog negatief uitgelegd. Alles wat het eigen standpunt bevestigt, wordt in graniet gegrift. Beide partijen graven zich in. Ze schieten op het beeld dat ze zich van de ander gevormd hebben. Ze spannen God voor hun karretje en dienen een klacht in als de andere partij blijft deelnemen aan het Heilig Avondmaal. Als ze Lucas 17 lezen, is van beide partijen de reactie: 'Gelukkig zegt Jezus dat we oprecht boos mogen zijn op de dader!' Dus ook deze teksten worden in het eigen voordeel uitgelegd. Als de zaken er zo voor staan, willen partijen eigenlijk niet meewerken met een verzoeningspoging. Uit beleefdheid laten ze toe dat de nieuwe predikant zich ermee bemoeit. Ze gebruiken hem om nog eens duidelijk te maken dat zij goed zijn en de ander slecht.

Als God niet ingrijpt, komen sommige relaties dus nooit meer goed. Toch mag de pastor niet op dat ingrijpen wachten. Hij is immers zelf, als het goed is, Gods instrument om te proberen mensen tot verandering te brengen.

Valkuilen van de pastor

De pastor moet uitkijken voor zelfoverschatting. Verzoeningspastoraat is geen eenvoudig klusje om even uit te voeren. Het is wel uitdagend om in een conflict te stappen dat al

twintig jaar duurt en waarin meerdere pastores hun tanden stukgebeten hebben, maar de kans op een goede afloop is dan ook voor de nieuwe pastor niet zo groot. De pastor moet zichzelf ook niet te goed vinden om advies aan derden (een collega of hulpverlener die de mensen niet kent, bijvoorbeeld) te vragen om tot een goede diagnose te komen van wat er aan de hand is. Hij moet ook niet aarzelen om mensen met ingewikkelde problemen door te verwijzen naar de hulpverlening.

De pastor is ook niet degene die de verzoening teweegbrengt. Verzoening is een geschenk van God. De beide partijen moeten dat geschenk willen ontvangen en daarvoor persoonlijk stappen zetten. Een pastor is niet zelf een van de partijen en dus niet eindverantwoordelijk voor het verzoeningsproces. Als hij wakker ligt van het feit dat anderen zich niet met elkaar willen verzoenen, kan het zijn dat hij zichzelf teveel verantwoordelijkheid toerekent. Dat is niet bevorderlijk voor het verzoeningspastoraat. Als een pastor er teveel met zichzelf bovenop zit, gaan zijn eigen emoties een te grote rol spelen. Hij kan dan ook te haastig willen verzoenen. Alsof de verzoening op het lijstje van zijn pastorale successen bijgeschreven moet worden. Als het proces ondanks zijn inspanningen niet goed loopt, bestaat het gevaar dat hij zelf voor beide partijen de kop van jut wordt. Dan heeft hij weer een reden om slecht te slapen. Een pastor kan beter enige *gezonde distantie* bewaren.

Die distantie geldt beide partijen. Een pastor die zich vereenzelvigd met één van de partijen, is niet meer in staat om de andere partij te bereiken. Dat is moeilijk. Ieder heeft de neiging om te kiezen voor een sympathiek slachtoffer en tegen een onsympathieke dader (als de verhoudingen zo helder zijn). Zelfs dan moet een pastor zich invoelend opstellen naar beide kanten. Anders kan hij geen brugfunctie vervullen. Deze *meerzijdige loyaliteit* geldt vanaf het eerste contact tussen een pastor en de ene partij. Hij moet in zijn manier van vragen en reageren al in zijn achterhoofd hebben dat hij ook de andere partij zal spreken. Als hij dan het verhaal van de andere kant hoort, kan hij niet ineens al inge-

nomen standpunten herzien. Als hij dat toch doet, wordt hij voor de eerste partij onbetrouwbaar. Soms kun je als pastor je dubbele loyaliteit gewoon benoemen. 'Ik ben onder de indruk van wat je verteld hebt. Je hebt veel meegemaakt. Je weet dat ik volgende week met je ouders ga praten. Ik ben erg benieuwd hoe zij tegen de dingen aankijken die jij verteld hebt. Daarna kunnen wij ook weer verder praten.'

Als, vanwege de ernst van de situatie, het eigenlijk onmogelijk is voor een pastor om meerzijdig loyaal te zijn, dan kan hij beter kiezen. Hij spreekt met de ene partij en een andere pastor met de andere. Het is niet te doen om een invoelende pastor van de moordenaar te zijn én van de nabestaanden. Bovendien zou dat voor die nabestaanden bevreemdend zijn en dus hun verwerking belemmeren.

De gezonde distantie en de meerzijdige loyaliteit mogen een pastor *niet passief* maken als hem een vreselijk feit verteld wordt. Als een betrouwbaar lijkende jongere tegen de jeugdouderling zegt dat zij/hij thuis mishandeld wordt, dan móet hij daarmee iets doen. Niets doen is in zo'n geval het in de steek laten van het slachtoffer dat misschien haar/zijn laatste moed bij elkaar geraapt had om de vuile was buiten te hangen. Uiteraard mag een pastor niets ondernemen achter de rug van het slachtoffer om. In de meeste van dit soort situaties is het verstandig om te overleggen met een hulpverlener (in dit geval van het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling) welke actie op korte termijn het meest wijs is. Als een niet betrouwbaar lijkende jongere zegt dat er sprake is van mishandeling, moet een pastor ook reageren. Dan heeft hij echter tijd nodig om eerst de juistheid van de informatie te toetsen.

Een pastor kan zich laten verleiden om een dader te *vergeven* namens God, *buiten het slachtoffer om*. Dat kan wel als de dader zijn zonden vertelt en berouw toont, terwijl het slachtoffer overleden is. Het kan ook als de dader al meerdere pogingen gedaan heeft om zijn berouw aan het slachtoffer te bewijzen, maar deze wrokkig blijft. Een pastor kan geen genade toezeggen, als het slachtoffer nog leeft en de dader nooit gepoogd heeft met het slachtoffer in het

reine te komen. Soms is de pastor te goeder trouw, soms kan hij beter weten. Dit lijkt een abstract probleem maar wordt ineens concreet als iemand overspel gepleegd heeft en vervolgens de nieuwe relatie in de christelijke gemeente wil laten inzegenen. Wat moet een in de steek gelaten man of vrouw ervan denken als de ex-echtgenoot in de kerk mag hertrouwen, zonder dat die berouw heeft gehad van zijn overspel en gepoogd heeft zich te verzoenen? Hij of zij voelt zich dubbel slachtoffer, eerst van de dader en nu ook van de gemeente.

Knelpunten

Soms is de dader oud of ziek. Kun je die persoon dan nog wel confronteren met de pijn die bijvoorbeeld een kind nog wil uitspreken? Voor het slachtoffer kan het bevrijdend zijn om, nu het nog kan, haar vader of moeder aan te spreken. Wanneer rekening gehouden wordt met de mentale draagkracht van de zieke of bejaarde persoon en als het maar met tact gebeurt, kan het vrijwel altijd. Het blijft riskant. Een definitieve breuk met een oude of zieke vader, op de valreep van diens leven, doet extra pijn. Het tegendeel is ook mogelijk. Zijn laatste levensfase kan door een proces van verzoening ook verlicht worden.

Soms weigert één partij elke poging tot toenadering. Hij of zij wil niets uitpraten. Als de pastor hem of haar ook niet kan vermurwen, kan hij daarover spreken met de andere partij. Hoe vind je rust in zo'n situatie? Eventueel helpt hij die persoon met het verwoorden van gevoelens en vragen in een brief. Het versturen daarvan naar de ander kan bevrijdend werken, ook al komt er nooit antwoord. Het schrijven van zo'n brief kan zelfs helpen als hij gericht is aan iemand die al gestorven is en dus niet eens verstuurd kan worden.

Een probleem is ook het onderkennen van *psychische factoren* bij spanning tussen mensen en de pogingen tot verzoening. Sommige mensen komen niet tot schuld erkennen of tot

vergeven omdat de emotionele beleving erg onevenwichtig is. Sommigen zien overal hun schuld die er niet is. Dat kan ook. Weer anderen zijn onacceptabel wrokkig. Een pastor die dat bemerkt, kan mensen stimuleren om niet alleen met hem te spreken maar ook met een therapeut. Opvoedingsdeskundigen, relatietherapeuten en psychotherapeuten kunnen, als ze nodig zijn, de pastorale zorg versterken.

Iemand kan *slachtoffer* zijn van een instantie zonder duidelijk gezicht. Hij is ernstig benadeeld door de overheid. Hij is op oneerlijke gronden op straat gezet door het bedrijf waar hij werkte. Hij is onterecht beschuldigd van fraude door de sportvereniging. Door vriendjespolitiek is hij zijn laatste promotiekans misgelopen. Ambtenaren hebben veiligheidsvoorschriften niet goed toegepast, waardoor iemand lichamelijk letsel heeft opgelopen. De dader is hier (bijna) nooit een concrete persoon die uit persoonlijk voordeel gehandeld heeft. De belastingdienst, het management, het bestuur, de gemeenteraad, de ambtenarij of de verzekeringsmaatschappij hebben kwalijk gehandeld. Als je wilt protesteren, kun je een gezicht zoeken en een gesprek aanvragen. Soms zit er dan al weer iemand anders op de directiestoel die namens het bedrijf zegt dat hij helaas niets meer voor je kan doen. Als pastor spreek je slechts één partij die je kunt stimuleren recht te zoeken. Juist omdat dat dikwijls niet lukt, is het voorkomen van bitterheid ook een belangrijk thema.

De gang van zaken

Als een pastor gevraagd wordt om te bemiddelen bij een relatieprobleem, zijn soms beide partijen daarmee direct blij. Meestal vraagt één partij hulp. Dan kan het verzoek luiden: 'Wilt u eens gaan praten met mijn zoon die niet meer thuis wil komen?' Een pastor kan daar op ingaan, mits hij open kaart speelt. Hij moet rustig tegen de zoon zeggen: 'Ik heb je moeder gesproken en ze vroeg mij...' Als hij vertrouwen

wil winnen van beide partijen, moet hij eerlijk zijn. Een probleem hierbij is wel dat de tegenpartij de pastor als loopjongen van de ander kan zien. In een eerste gesprek moet duidelijk gemaakt worden dat dat niet de bedoeling is.

Als beide partijen bereid zijn tot praten, zijn eerst voorbereidende afzonderlijke gesprekken nodig. Wat willen de mensen? Wat verwachten ze van elkaar? Hoe kijken ze naar zichzelf, hoe naar de ander? Is een 'beeldenstorm' nodig? Hoe is de verwijdering begonnen? Op welke manier hebben ze (de afgelopen jaren) met elkaar gecommuniceerd? Een pastor kan dan proberen eventueel aanwezig zwart-wit denken al een beetje te doorbreken. Ook in de persoonlijke gesprekken mag het Woord geopend worden om hen met hun eigen houding te confronteren. Het Woord verheldert en ontmaskert (1 Kor. 4:5, 1 Tim. 5:20, Hebr. 4:12). Als die naar van dat Woord mag een pastor bezig zijn, niet als een betweter maar in bescheidenheid.

Een pastor pendelt gedurende enige tijd tussen twee partijen heen en weer. Eventueel neemt hij brieven over en weer mee, waarin mensen hun standpunt naar elkaar toe verwoorden. Daarna regelt hij een gezamenlijk gesprek. In dat gesprek is hij een strenge gespreksleider, zodat beide partijen voldoende aan het woord komen. Hij is ook de tolk van de gevoelens die geuit worden. Alle gevoelens, ook de boze, mogen boven komen. Het moet wel duidelijk worden hoe ze overkomen op de ander. De pastor laat de mensen vragen aan elkaar stellen en toetst of ze elkaars antwoorden begrijpen. Hij steunt ze bij het verwoorden van schuld en van de bereidheid tot verzoenen. Als dat er niet van kan komen, probeert de pastor daarover te communiceren. Het is beter dat zo'n gesprek een open einde heeft (met daarna weer afzonderlijke gesprekken) dan dat er een verzoeningstoneelstuk wordt opgevoerd. Verzoening omdat het moet of om de lieve vrede wil, is niet echt (1 Kor. 5:18-21).

Stel dat het wel goed gaat, dan zijn er pastorale nagesprekken nodig om mensen te steunen bij het uitvoeren van genomen beslissingen. Denk aan een beslissing om iets recht te zetten of een beslissing om in therapie te gaan. Bovendien

is het ook nodig om na verzoening mensen te begeleiden bij het (soms langdurige) proces van innerlijke genezing.

Een pastor waakt ervoor dat mensen na verzoening elkaar dwingen om weer innig met elkaar verbonden te zijn. Het oude hoeft niet altijd terug te keren. Verzoenen is ook: elkaar in goed vertrouwen de ruimte laten. Een dochter die op kamers is gaan wonen vanwege de problemen, hoeft niet per se weer thuis te gaan wonen als teken van verzoening. Broers die zich met elkaar verzoenen móeten daarna niet weer samen op vakantie.

Groepen

Verzoeningspastoraat tussen groepen mensen in de christelijke gemeente is principieel niet anders dan tussen twee mensen of twee families. Het is praktisch echter moeilijker uitvoerbaar. Er zijn immers (nog) meer mensen en meningen bij betrokken. Theologische visies kunnen een rol spelen. Dat maakt een conflict altijd scherper, omdat mensen dan de neiging hebben hun eigen standpunt gelijk te stellen aan de wil van God. De eer van mensen is ook vaak in het geding. Soms is er een (verborgen) machtsstrijd gaande. In een gemeente is het nog moeilijker voor een pastor om onpartijdig te zijn. Hij is soms zelf ook betrokken bij een conflict, of zelfs het middelpunt ervan. Daarom is het verstandig om hulp van buiten de eigen gemeente te vragen om het proces van verzoening te begeleiden. Om dat laatste te beschrijven, wijken we echter te ver af van het thema van dit boekje.

Enige literatuur

Johann Christoph Arnold, *Vergelden of vergeven; persoonlijke verhalen over de bevrijdende kracht van vergeving*, Amsterdam 2002

W. Doornenbal, *Leven met jezelf en anderen*, Zoetermeer 1994

Coert H. Lindijer, *Schuld en pastoraat*, Den Haag 1979

J.W. Maris (red.), *De zonde uit beeld, bijbels schuldbesef en modern levensgevoel*, Barneveld 1994

A. Noordegraaf, *Medemenselijkheid*, 's-Gravenhage 1981

Hans Pasveer, *Een tijd van loslaten; over gekozen, gedwongen en noodzakelijk verlies*, Kampen 2005

W.G. Rietkerk, *Ik wou dat ik kon geloven*, Kampen 1993

M.A. de Ronde, W.H. Dekker, *Woorden hebben; over levensbeschouwelijke conflicten*, Leiden 1993

Lewis B. Smedes, *Vergeven is genezen*, Nijkerk 1998

Willem Smouter, Cor Blom (red.), *Vergeef me..., verzoening tussen God en mensen*, Hilversum/Zoetermeer

Aaldert van Soest (red.), *Rood als scharlaken, wit als sneeuw; over schuld en vergeving*, Heerenveen 2006